

# Проект „Фантастично читалище“

Сборник от научно-фантастични произведения

Списание „Космос“



1981 г.

София, 2013

## Библиография

### [Всяко дърво има своя птица](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Сергей Дугал. Преведе Александра Каназирска. Библиотека „Космос“ № 1/1981. Приложение към списание „Космос“, брой 1 от 1981 г.

### [Звезден разузнавач](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Ерик Симон. Преведе Наталия Дюлгерова. Библиотека „Космос“ № 2/1981. Приложение към списание „Космос“, брой 2 от 1981 г.

### [Актьорско майсторство](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Александър Горбовски. Преведе от руски Боян Тодоров. Библиотека „Космос“ № 3/1981. Приложение към списание „Космос“, брой 3 от 1981 г.

### [Игра в празна зала](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Александър Горбовски. Преведе Наталия Дюлгерова. Библиотека „Космос“ № 3/1981. Приложение към списание „Космос“, брой 3 от 1981 г.

### [Разговор по затворената верига](#)

Фантастичен разказ. Автор Рей Бредбъри. Преведе от руски Цвета Христова. Библиотека „Космос“ № 4/1981. Приложение към списание „Космос“, брой 4 от 1981 г.

### [Лени](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Айзък Азимов. Преведе от английски Ваня Христова. Библиотека „Космос“ № 5/1981. Приложение към списание „Космос“, брой 5 от 1981 г.

### [Подарък за Нютон](#)

Научно-фантастичен разказ. Преведе от английски Мария Ем. Георгиева. Библиотека „Космос“ № 6/1981. Приложение към списание „Космос“, брой 6 от 1981 г.

### [Не мести предметите, Вячек!](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Кир Буличов. Преведе Александър Кючуков. Библиотека „Космос“ № 7/1981. Приложение към списание „Космос“, брой 7 от 1981 г.

### [Необходимата вещ](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Робърт Шекли. Преведе Александра Каназирска. Библиотека „Космос“ № 9/1981. Приложение към списание „Космос“, брой 9 от 1981 г.

## Всяко дърво има своя птица

### Научно-фантастичен разказ

Сергей Дугал

Докато изстиваше корпусът на катера и обгорената почва около дюзите, Лейтер нетърпеливо наблюдаваше действията на пилота.

– Е, как е? – не издържа и запита той.

Грин дръпна между пръстите си лентата с резултатите от анализа и сви рамене.

– Нищо ново. Условията са почти като земните.

– Вие нали вече сте били тук?

– С група картографи – отвърна Грин. – Но не кацнахме на планетата.

Той завъртя ключа и дочака, докато се отворят капаците на илюминатора. После повтори:

– Почти като на Земята. И все пак... твърде малко знаем за микрофлората, затова ще ви помоля...

– Да – намръщи се Лейтер и извади кутийката със спринцовката.

Той сне капачката на иглата и като я издигна нагоре, изпръска малко течност, после мушна иглата в мускула. Като направи инжекцията, хвърли спринцовката и стана.

– Можем да излезем.

Грин отвори люка и спусна трапа <sup>1</sup>. По него, като се облягаше на гъсеничните вериги, се изтърколи фургончето със снаряжението и спря в очакване. Лейтер се огледа със заредено оръжие в ръце. Наистина почти земен пейзаж. Полянката, на която бяха кацнали, бе окръжена от горичка. Съвсем наблизо се блискаше езерце, обрасло с някакви растения с бели цветчета. Чашчиците им бяха разтворени и сякаш гледаха пришълците. Влажният въздух носеше откъм езерото приятни благоухания, но те се смесваха с миризмата на изгорялата трева и прахта, вдигнала са при кацането. В далечината зад езерото се очертаваха полегати хълмове.

Изведнъж във водата се образува малка вдлъбнатинка и от нея изскочи и увисна над пясъка дребно, прилично на дракон чудовище. То затрептя със стреловидните си крила, примигвайки с оранжевия клепач на единственото си око.

Лейтер стреля, без да се цели.

– Изглежда не напразно долетяхме тук! Ще имам хубав лов.

– Ваша работа – рече Грин.

Цветята при езерото изчезнаха. Чудовището се сгърчи във водата, зинало с беззъбата си уста. Лейтер щракна няколко пъти с фотоапарата.

– Именно моя – мърмореше той. – Мои пари, моя работа... Той измъкна ножа, одра сръчно плякката си и я сложи в консервиращ прах, после подхвърли пакета във фургона.

От водата изплува пъпка, разцъфна се в цветче. Малка вълна се изду като хълмче, блисна върху пясъка и сми одраното чудовище. Езерото застина в неподвижна шир...

Отначало се движеха край брега му, а после през младите горички и хълмове, по меката зелена трева. Фургончето ги следващо само. Някакви дребни, незаслужаващи внимание зверчета отскачаха встрани, в белезникавото небе цвърчаха невидими птички. Отново се чу изстрел и Лейтер измъкна от едно дупка пъстра плоска змия. Той сви безглавото туловище и го метна във фургона.

– Не обичам влечугите. Но... Минутка, ето нещо подходящо...

В подножието на хълма стоеше шестокрак и спокойно разглеждаше новодошлите. Бяла, без нито едно петънца козина, мъничка главичка на дълга шия, необичайна форма и

едно усещане за странна хармония. Грин замря от страх да не подплаши удивителното животно. С предната си лапа-ръка шестокракът откъсно няколко стръка, поднесе ги към очите си и зина. В същата секунда Лейтер стреля. Куршумът попадна в разтворената паст и се пръсна вътре. Шестокракът умря мигновено.

– Прекрасен изстрел, а, пилоте! – извика Лейтер. – Вземам ви за свидетел, иначе никой няма да ми повярва!

Той изтича към поваленото животно и приклекна. Козината леко пружинираше под дланите му.

– Не съм виждал нищо подобно. А струва ми се и никой на Земята, и в Космоса.

Той дълго и внимателно одира скъпата кожа на шестокрака. Занимава се с нея, докато синьото слънце не докосна с ясения си диск върхарите на гората.

– Може би все пак ще ми помогнете? – вече към края на работата си запита добродушно той.

Грин не отговори. Той се привдигна от облия камък чак когато Лейтер и фургончето след него тръгнаха по склона. От върха на хълма се откриваше долина, пресечена от проблясващите ленти на реките, и се очертаваха острите върхари на гората до хоризонта. Прохладният въздух бе чист и

прозрачен. По отсамната страна на хълма, сред храсталаците, ромолеше ручей и се извиваше около млада горичка.

Лейтер избра място за нощуване в един от завоите на ручея. Дървото до тях шумолеше с клоните си и откъм листата екна радостна неповтаряща се мелодия на невидима птица. В здрача Лейтер дълго шари с оптическия прицел из короната му, после внезапно се разлетяха късчета птича плът и дървото се смълча.

– Проклятие! – Лейтер отпусна оръжието.

– Зарядът беше твърде голям.

Вече почти в тъмнината Лейтер повали дървото с резачката и накладе огън. Грин извади продуктите. Вечеряха на светлината на огъня, после включиха защитното поле и си легнаха във фургончето, като предварително изнесоха навън уловеното през деня. Горските звуци изчезнаха, само романът на ручея нарушаваше тишината.

– Защо все мълчите, Грин? За целия ден и десет думи не съм чул да кажете. Нима вас не ви увлича благородната ловджийска страст?

– Не, не ме увлича.

– Но... вие не сте богат, а само една кожа от шестокрак би ви осигурила цяла година безгрижно съществуване.

– Аз съм пилот.

Тази планета не беше първата, на която той довеждаше търсачите на приключения. Приключението и рискът струваха скъпо. Безумно скъпо. Но Лейтеровци плащаха. А корпорацията плащаше на него, на Грин. Плащаше му и за риска – специално. Работата му беше да превозва пътника да планетата и обратно. Естествено предварително разузнаваха всяка планета, но нали Лейтер идва тук, за да стреля...

Трите ниски луни се издигнаха над гората и дантелени сенки покриха фургончето. Нито пилотът, нито ловецът видяха как от храстите се отдели нещо тъмно и безформено и се търкулна по тревата, без да я смачка. А после премина прашна вихрушка и тревата по полянката зазвънтя ката стъкло.

На другата сутрин Лейтер разбуди пилота.

– Дявол да го вземе, откъде дойде това?

Грин слезе от фургончето. Тревата около угасналия огън беше осеяна с мъртви птици. Грин тъпо ги разглеждаше: разноцветни, малки и големи, с разперени криле те се валяха безразборно върху ледената бляскава трева. Само в зоната на защитното поле тревата бе останала зелена. Лейтер сне защитата и излезе извън кръга, за да събере птиците. Стебълцата със звън се пречупваха под нозете му, парченцата се разпитаха на всички страни.

– Истинско стъкло – мърмореше той. – Вие разбирате ли нещичко, Грин? Откъде са тия птици? Защо са мъртви? Не стойте така, дявол да ви вземе, помогнете ми да ги натикам във фургона!

Лейтер сипеше въпроси и проклетия, но отговор нямаше.

– Трябва да се прибираме – прекъсна го Грин. – Погледнете.

Полегатият хълм, който те така леко бяха превалили вчера, през нощта се бе променил. Почвената му покривка бе изчезнала и скалната основа стоеше оголена – каменен хаос, навярно непроходим за фургона.

Лейтер се огледа. Дърветата си бяха останали зелени. Само едно от тях на края на горичката бе изгубило листата си и издигаше към небето оголените си вейки. Лейтер се ухили и две дълбоки бръчки пресякоха страните му.

– С това сам ще се справя, пилоте. А ловът едва сега започва. Според договора, аз определям времето за завръщане. Това ви е известно, нали?

Грин мълчаливо започне да товари кожите във фургончето. Лейтер дълго се мъчи да разпали огъня, но клоните се стапяха в плазмата на резачката и не се палеха. Тогава той гребна от ручея вода, намали пламъка и

го насочи към повърхността на водата в съда. Тя кипна мигновено. Но го лъхна непоносим мирис на труп.

Лейтер с мъка преодоля гаденето и се втурна към фургона. Те потеглиха с пълен ход край ручея, като вдигаха кълба стъклен прах.

Известно време фургончето се движеше самостоятелно, после Лейтер „сам“ пое управлението и тръгна да заобиколи скалните образувания. Стъклената покривка се свърши. Лейтер въздъхна и се засмя:

– Иска да ни изплаши тая планетка, а?

– Да ни предупреди...

– Глупости. Какво знаем за тектониката и екологията на планетата? Колко често се променя релефът – имам предвид вчерашния хълм. Това тук би могло да бъде така обичайно, както дъжда на Земята. Самият вие, пилота, говорихте за микрофлората. Сигурно нейната дейност е причина за загниването на ручея.

– Стъклената трева...

Лейтер внимателно изгледа пилота, който бе седнал в пътническото кресло и тъкмо вмъкваше главата си в отвора на дрехата.

– Какво искате?

– Да не стреляте повече – Грин гледаше пред себе си, без да мига.

– Тая експедиция ми струва повече, отколкото вие можете да спечелите за цял живот.

– И се надявате да компенсирате разходите?

– Да компенсирам? – Лейтер присви очи и положи оръжието в скута си. – Аз ловувам за собствено удоволствие. Вие не можете да разберете това. Когато видя животно, не мога да не стрелям. Това трябва да се изпита – да държиш на мушката чуждия живот. На земята, както знаете, ловът е забранен. Екологически фетишизъм. Там аз съм безсилен: Но тук...

\* \* \*

Грин пръв забеляза това странно изпъкнало колело. Повече от два метра в диаметър, то се търкаляше по руслото на пресъхналата рекичка и оставяше след себе си ръбеста следа. Средата му напомняше двойно изпъкнала леща и хвърляше синкав отблясък. Колелото заобиколи малко блато и спря. Сянката на венеца окръжи блатото и те видяха как изпъкналостта на лещата се промени, а после всичко потъна в сиви кълба пара и дим. Лейтер докара фургона поблизо. Колелото лежеше на дъното на вдлъбнатината, останала от блатото. Венецът му се движеше около лещата,

всмуквайки в себе си горещата каша от водорасли и дребни животинки.

– Нечувано! – тихо рече Лейтер. – Хищник, който използва като оръжие слънчевите лъчи.

Венецът зачести кръговите си движения, в тях неочаквано се включи и лещата и в този миг животното зае отвесно положение, заставайки ребром към фургона. Лейтер бавно вдигна оръжието. Венецът се залюля и сянката му падна върху фургона.

– Недейте! – помоли Грин.

– Това не е ваша работа, пилоте. Просто не знам къде да стрелям. Венецът предпазва лещата. Би трябвало тогава тя да е уязвимото място.

Той дръпна фургона назад и венецът синхронно потегли напред, така че сянката му отново се оказа отправена към фургона.

– Става забавно – Лейтер се занимаваше с магазина на оръжието, като сменяше характера на заряда.

Взривът се разнесе в горната част на венеца. Падайки, колелото са завъртя като пумпал и замря, но цяло. Разкъсаната част на венеца пулсираше и се мъчеше да се затвори. От раната се изливаше прозрачна течност е лещата видимо губеше закръглените си очертания. После

изпепеляваща горещина за секунда докосна фургона.

\* \* \*

Грин дойде на себе си, чувайки собствените си стонове. Разтвори с мъка клепачи, видя синьото небе и усети болки отначало по шията, а после по цялата обгорена кожа на лицето. Той седеше в пътническото кресло, отпуснат на облегалката, и дишаше влажната мъгла с позната миризма. Хрумна му мисълта, че автоматиката очевидно е заработила, фургонът е включил защитата и съживяващият аерозол навлиза в дробовете му. Фургонът бе неподвижен, следователно Лейтер го няма. Ако беше тук, фургонът сам щеше вече да пътува към катера.

Грин обърна глава и усети как се пука възпалената кожа на шията му. Посегна с ръка към медицинския отсек на пулта. Понататък роботът-лекар щеше да свърши всичко сам: да направи анализите, да определи програма за лечение, да вкара във вените му коктейла от лекарства и обезболяващи вещества.

След няколко минути пълна неподвижност пилотът натисна бутона, сие защитата и излезе от фургона. Лейтер лежеше върху гъсеничната верига с лице надолу. Смъртно раненото животно още се гърчеше като сива

безформена купчина в облаче пара. Грин обърна ловеца, сие от гърдите и корема му разтопения костюм и го положи във фургона. После измъкна от отсека работа-лекар, сложи го върху корема на Лейтер и приседна до него.

Роботът като малък октопод пълзеше по Лейтер, като ту жвакаше с всмукателите на анализатора, ту впръскваше зеленикава пенлива течност. Той ловко отвори надолу челюстта на ловеца и бръкна с пипалца в устата му. После заби иглата във вената на ръката, загнезди се върху гърдите и почервеня. Пластичното телце на работа ритмично се свиваше. От време на време изплюваше настрани нечистотията от тялото.

Грин въздъхна, протегна ръка и погали леко работа. Едно свободно пипалце се обви около ръката му и изпусна гъсто облаче аерозол. Лейтер лежеше почти гол. Заедно с обгорената кожа „лекарят“ бе смил и остатъците от костюма му. Грин, като всеки пилот, познаваше великолепните възможности на работа, но за пръв път наблюдаваше толкова отблизо и внимателно работата му. Той с изумление гледаше как раните се затварят, как върху корема на ловеца се образува свежа тъкан, отначало розова, после по-бледа. Роботът се стареше с пълна сила. Накрая той измъкна



пипалцата си от устата, прибра иглата и застана неподвижно. Лейтер въздъхна и отвори очи. Лицето му почти не бе засегнато от обгарянията. Без да променя положението си, той се размърда и се усмихна:

– А, вие сте поизгорели, пилоте? – Погледът му бе ясен и чист. Беше разбрал положението и нямаше нужда от обяснения. – Каква е тая гадост върху мен? Такава воняща и лигава?

Грин внимателно сне лекаря-робот, положи го в отсека и погледна към скалата – почти на нула. Седна в креслото зад пулта и натисна червения бутон. Фургонът се заклати.

– Спрете, пилоте. Трябва да си прибера лова.

Грин дори не обърна глава. Почувствува омраза към тоя човек. Омраза и умора.

– Ще съжалявате за това. Корпорацията ще узнае за поведението ви. Забравяте условията на договора: докато сме на планетата, аз командвам. И нямам навика да повтарям заповедите си.

Докато сме на планетата... Ако е така, Лейтер би командувал вечно.

– Е, добре де – след кратка пауза заговори пак Лейтер. – Признавам, че се излъгах... Трябваше да удвоя силата на заряда. В края на краищата, дори съм ви благодарен, макар

да знам, че вие не мене, а самия себе си сте спасявали. Но сега поведението ви е алогично. Нали всичко свърши благополучно?

– За реанимацията ви лекарят изразходва целия си запас. Сега не го бива за нищо. Разбирате ли това? Само да ни се случи нещо и край.

– Глупости! Какво може да ни се случи?

– Всичко! Всичко, каквото си помислите – Грин усети умолителните нотки в собствения си глас и се обърна. Поначало той избягваше да гледа Лейтер в очите, сякаш нещо му пречеше още там, на кораба. Познаваше тая си черта – да избягва погледа на човек, който му е антипатичен, но приписваше това на стеснителността си. Сега това бе преминало изведнъж...

Лейтер се вгледа в очите на пилота. Без ресници и без вежди, с червеникави жилчици от честите претоварвания, безизразни и почти безцветни сред потъмнялата кожа на лицето. Плътните устни едва се движеха, брадичката с детска трапчинка по средата потръпваше. Лейтер се усмихна вътрешно: как да обсъждаш ловуването с един тип с такава вегетарианска външност. Не напразно се ползува с репутацията на пилот, който винаги се завръща. Рискът явно му е противоположен.

– Както искате – повтори Грин. – Но мисля, че знаете това по-добре от мен. Тук всяко дърво си има своята птичка. Вие убихте птичката и дървото изсъхна. Отрязахте дървото – и птиците загинаха. Тая връзка не може да не се забележи. За мене тя е очевидна. Планетата ни допусна, защото не знаеше, че сме убийци. После тя си помисли, точно така, помисли си, че убийството са случайни. И ни предупреди. Да преустроиш структурата на тревната покривка е едно силно предупреждение, Лейтер. А сега тя се защитава и вие го изпитавте на собствен гръб. Но още едно убийство и тя ще приключи с нас.

– Да се продънят небесата и мълния да поразят нечестивеца!... Какво може да пробие нашата защита, пилоте? Само насочено поле от същия вид, но с обратен знак. И вие предполагате, че планетата може да синтезира такова поле?

Слабата надежда да убеди Лейтер угасна. Грин отвърна поглед. Фургонът бързаше по хълмистата, обрасла с редки дръвчета равнина. В обедната светлина там далеч се очертаваше куполът на катера. Ако нищо и никой не ги срещне, ще успеят да пристигнат в него. И повече няма да има експедиции. Тази ще е последната в биографията му.

– Омръзнаха ми тия екологични суеверия! Тя си помислила, тя ни предупредила... Това е пуста планета. За кого да се пази, щом тук няма хора? На Земята ми дойде до гуша това платонично любуване на природата. Заплатих, за да мога да държа в зъби и нокти плътта на тая планета и плюя на вашите емоции, Грин! А сега ми дайте куртката си – Лейтер късо се изсмя. – Смятам, че е неприлично, когато Лейтер е гол, Грин да бъде облечен. Не ви благодаря – можехте сам да се досетите. И натиснете бутона „стоп“. Ето така. Трябва да поразгледам наоколо.

Грин мълчаливо се подчини. Оскърбителният тон на заповедта не го засегна. Пилотът бе свикнал да отделя същественото в обстановката за даден момент и по този начин инстинктивно оставяше второстепенното настрана. Оскърбления? Сега това не беше същественото. Важен е самият Лейтер – той е източникът на опасност. А да го неутрализира той, Грин, обвързан с дисциплината, не му беше по силите...

Венецът се измъкна от храсталака смален – не повече от метър в диаметър. От противоположната на слънцето страна той беше беззащитен и Лейтер стреля, прицелвайки се в средата. Белият пламък на

взрива разпръсна лещата. Венецът, вече празен вътре, още се търкаляше по инерция, когато Грин се присегна през седалката, отблъсна лакътя на ловеца и натисна бутона за обратен ход.

Фургонът се люшна и потегли назад. Грин не бе успял да отдръпне ръката си от пулта, когато почвата отпред буквално се изправи нагоре. Пилотът не забеляза кога започна да се измени релефът – той го бе доловил подсъзнателно и бе действувал подчинявайки се на някаква необяснима логика. Мисълта да отдръпне фургона проблесна в мига, когато лещата се разкъса. И тая мисъл бе неделима от постъпката му.

Звярът се измъкваше из дълбините. От тялото му се свличаха пластове тревни чимове. Нисък, съкрушителен рев осезаемо изпълни пространството. Звярът скочи.

Лейтер в нямо вцепенение видя как в полета се измени формата на тялото, сивата маса се прегрупираше, източи се в предната си част и образува дебели, черни бивни. Звярът се нахвърли върху фургона. За частица от секундата той увисна, задържан от защитата, и мътните му огромни очи примигаха над бивните. После отлетя встрани, отхвърлен от силовото поле.

– Ето го гневът на планетата! – прошепна Грин.

Лейтер се ухили с всичките си зъби. Присви очи, плъзна поглед по звяра и премести регулатори на заряда на максимум.

– Да си сменим местата, пилоте. – Той дори не трепна, когато звярът отново се хвърли върху фургона. – В момента, когато пак заработи защитата, снемете за миг полето, за да успея да стрелям.

Животното падна на опашката си и отново с висок скок налетя на фургона. Грин физически усети напрежението на полето и го изключи, докато чудовището беше още във въздуха. Лейтер стреля с невероятна скорост – почти едновременно. Взривовете, всеки от които би могъл да разбие гранитна скала, се сляха в общ грохот. Чудовището изчезна в бушуващия пламък, на мястото на падането му остана само широка черна дупка и полуизровени каменни блокове.

Лейтер наруши настъпилата звънтяща тишина:

– Добре се държахте, пилоте – гласът му беше леко хрипкав. – Сега и двамата вече се убедихме, че защитното поле наистина е непробиваемо. Защо пак мълчите?

– Погледнете – Грин кимна към скалата на силовото поле. – Ако се съди по разхода на енергия, масата на тоя звяр е повече от десет тона. При неговите не чак толкова големи размери това означава...

– Не! – Лейтер почти крещеше. – Две форми на живот върху една планета са нещо невъзможно. Това е общовалиден за цялата Вселена закон...

– Работата е там, че вие се справяхте успешно с органичните – тихо забеляза Грин.

– И какво от това?

– Това, че планетата ни противопостави своята защита. За да се отърве от нас, тя синтезира неорганичен живот – звяр за еднократно ползуване.

Лейтер загледа пилота и тръсна глава:

– Само това ми липсваше. Вие в мистика ли изпадате? Или сте си изгубили ума от страх?

– Не, Лейтер, просто не съм изгубил още способността да разсъждавам.

Разкъсващ тъпанчетата рев накара пилота да замлъкне. Чудовището, невредимо, се движеше по края на дупката. Разривайки почвата, то подложи под себе си широката си плоска опашка, заменяща задните крайници, неуловимо бързо се отблъсна и се нахвърли върху фургона...

Грин почти равнодушно разглеждаше звяра, уродливите му израстъци по корема и хълбоците. Те се издуваха при скок и спадаха, когато животното отново и отново, отблъсквано от полето, падаше,

разтърсвайки околността. Той настрои защитата на фронтална атака.

Лейтер не свалеше стъклен поглед от показателя на напрегнатостта на полето, който неотклонно се приближаваше към нулата.

– Вие бяхте прав – проговори Грин в минута на затишие. – Планетата не може да синтезира поле. Тя намери друг изход: обезсили нашето поле. Това също е решение.

– Направете нещо! – изкрещя Лейтер. – Нали сте пилотът, който винаги се завръща!

– Късно е. Имаше възможност – ако ви бях вързал. Но я пропуснах.

\* \* \*

...Сякаш пътят нямаше край. Препъвайки се, Грин вървеше бавно по каменистата долина. Понякога червена пелена замъгляше съзнанието му и тогава пилотът спираше, олюлявайки се. Лейтер лежеше върху ръцете му. Главата на ловеца подскачаше в такт с крачките. Веднъж Грин го прехвърли през рамо – така щеше да върви по-лесно. Но Лейтер се задуши в пристъпи на повръщане и пилотът отново го понесе пред себе си. Той смътно си спомняше как разкъсаното поле ги помете от фургона, как той, свит на топка, се търкаляше по горящата трева и скочи на нозе, и падна, и отново стана. Звярът

лежеше неподвижен върху фургона и дим с отвратителна миризма на изгоряла козина го обгърна. Пилотът откри Лейтер в една широка бразда и като засланияше с длан лицето си (от звяра се излъчваше нетърпима горещина), с другата ръка измъкна ловеца за яката на куртката му по-далеч от дима и огъня...

Грин усети хладина в краката си и се спря напред чакъла, в руслото на малка рекичка. Коленичи, положи ловеца направо във водата и сам полегна до него. От хладката вода му стана по-леко, съзнанието му се проясни. Лейтер късо простена. Пилотът се приповдигна: на не повече от километър се очертаваше катерът. Грин погледна ловеца – счупвания вероятно нямаше, беше само ожулен и натъртен, пулсът му беше слаб, но се усещаше. Вероятно Лейтер бе изпаднал в шок от удара.

Грин измъкна ловеца на брега, гребна с шепите си вода и я изля в устата му, дълго наблюдава как Лейтер се гърчи в кашлица и същевременно се прислушваше в нарастващата болка в собствения си гръб. Най-сетне Лейтер престана да кашля и седна. Дишаше хрипливо и непрекъснато разтриваше гърдите си, размазвайки кръвта по тях – тя се стичаше и капеше от широката цепнатина на скулите му.

– Ще можете ли да се изправите? – нещо като съчувствие прозвуча в гласа на пилота. Лейтер изхлипа и стана. – Да вървим, близко е.

Преодолявайки слабостта си, ловецът се движеше след пилота. Той често присядаше и тогава Грин се връщаше и мълчаливо изчакваше да се привдигне отново.

– Вие май сте ме носили? – запита Лейтер. Нещо го задушаваше в гърлото и сърцето му биеше с отекващи удари. – Носили сте ме.

– Да, защото бяхте в безсъзнание.

– Мога да го изгубя всяка минута – на паузи изрече Лейтер. – А без мене вие дори и в катера няма да успеете да влезете.

Грин се изплю в краката му и тръгна, без да се обръща. Кафеникавият от съсирената кръв разпарцаливен комбинезон лепнеше по гърба му. Лейтер гледаше след него. Той усети как се засили болката в мускулите и съзнанието му се проясни. Злобата винаги го ободряваше и му даваше енергия. Съжали, че няма в себе си резачката, за да изпрати огъня ѝ в тоя гръб и да чуе вика на пилота. Презрението, което прозираше във всяка дума на Грин, породя тая безсилна ненавист. Безсилна... засега...

Когато ловецът успя да се добере до катера, Грин вече седеше облегнат на трапа

и гледаше към езерото. Белите венчета на цветята се полюшваха. От водата изскачаха трептящи малки чудовища и с шум плясваха обратно. Тънки водни струи изникваха и изчезваха. Езерото живееше свой живот. Смачканата при кацането трева се беше вече изправила в неравни вълни. А сега ще пристигне той мерзавец, който убива, ще вмъкне с мръсната си ръка ключа в ключалката, ще отвори люка и тогава катерът ще се издигне и тревата отново ще полегне при старта...

Без да погледне пилота, Лейтер се изкачи по трапа и спря пред люка. От полираната му повърхност го гледаше непознато лице, изподрано, със странно гланцирана кожа и сълзливи очи. Той се обърна. В далечината

догаряше пожар – там, където бе изгубил своя лов и откъдето, спасявайки собствената си кожа, го беше изнесъл Грин.

Лейтер се изсмя. Погледът му излъчваше ненавист и безумие.

– Аз пак ще се върна, Грин. И няма да се върна сам. И ние ще се разплатим с тая планета! Тя ще се валя в краката ми. Както в първия ден на сътворението. Ще се постарая и вие да видите това.

– Ще се валя в краката... – неясно повтори пилотът.

Той се изправи, намръщи се от болката в гърба, хвана Лейтер и го издигна над главата си. Чу как хрущят, как се чупят в ръцете му ребрата на ловеца, после го запокити напред...



<sup>1</sup> **Трап** – стълба, която се спуска от кораб, самолет и др.

## **Звезден разузнавач**

### **Научно-фантастичен разказ**

Ерик Симон

Вие се интересувате от астронавтика, а не знаете историята за звездния сънливец? Това е поразително, тъй като, когато тя се случи, интересът към звездните полети отново нарасна, след като дълги години беше почти прекъснат. Събитията около сънливкото допринесоха за това възраждане.

Но, извинявайте – в онова време вие сте били още дете, а оттогава се случиха толкова много неща. Все пак прочетете една антология за... Но, не. Аз знам нещо по-добро. Намерете малко време и посетете музея по история на космическите полети, сега той се нарича музей на звездните полети. Най-добре би било да отидете в средата на седмицата, след обяд.

Вие ще откриете там добре запазен едноместен звезден кораб: няма да сбъркате, това е единственият експонат на кораб в музея и при това с доста оригинална конструкция. След като го видите, ще са досетите какво имам предвид. Той се намира в едно специално помещение. Дежурният е един стар човек. Помолете го да разкаже нещо за този космически кораб. Не се

учудвайте и не го прекъсвайте, ако забележите, че чувате нереален разказ. Старецът не може другояче. И още нещо; ако там има много посетители, няма смисъл да го разпитвате, тъй като той пази кораба с трогателно усърдие.

И със същото малко объркано усърдие, като че ли се мъчи да каже нещо друго, той дава едно все тъй забележително описание на космическия кораб:

### **1. Хиперпространствен двигател**

#### **Мълчащото небе**

Брегът бавно се приближаваше. До водата се извисяваха дървета, чиито клони и надземни корени образуваха проходи и арки, лабиринти, пълни с полусенки. „Колко големи са тези дървета“ – каза учудено Солит. Тя посочи с ръка в далечината и той видя, че има право: от града гората изглеждаше много по-малка. „Разстоянието“ – отвърна той и я прегърна през рамо. – „Това е поради разстоянието.“ Малко преди да достигне стената от дървета, хидропланът се отлепи

от водата и стремително се издигна. Над сушата те оставиха кораба и се понесоха в неговото антигравитационно поле към гората.

Изведнъж те се оказаха отново на кораба, връщайки се към града, чиито двадесет светлосиви и охрвожълти кули-къщи стояха далече навътре в плитката вода на залива. От кораба къщите изглеждаха нереално ниски и сякаш се отдръпваха от него. В този момент на него му стана ясно, че корабът не напредва. „Ти си забравил да осигуриш охраняващата ракета“ – каза роботът-пилот, който беше в кораба. Но отсъствуваше Солит. Къде беше тя? Той скочи на водната повърхност и затича към града. Там трябваше да бъде Солит. Корени на дървета се оплитаха около краката му и го спъваха. Откъде тук в морето се е появил такъв непроходим гъсталак? Той не можеше да се освободи от него въпреки всичките си усилия. Кулите на града отстъпваха пред него все по-надалеч и все по-бързо, но още се виждаха. Това го учуди толкова силно, че той се събуди.

Разузнавачът веднага разбра, че лежи в креслото си в своя космически кораб. Но въпреки това удивлението от съня и нервното напрежение продължаваха да напомнят смътно за себе си.

По навик той хвърли поглед към контролния пулт – там всичко беше наред. Остана на мястото си още няколко мига. Той имаше време дори повече, отколкото би искал, тъй като и без това бе заседнал на тази планета вече почти двеста дена.

Най-после той се изтръгна от силовото поле и включи видеоекрана, макар да знаеше, че няма да види нищо ново – все тъй същата оранжевокафява, леко вълнообразна камениста пустиня, с полегата планинска верига на югоизток. Напук на логиката той мразеше ландшафта, който тук беше тъй пустинен, както и цялата тази планета с разрежена атмосфера. И това безоблачно ярковиолетово небе, през чийто полуздрач проникваше светлината на звездите. И големият пурпурен диск, висящ неподвижно по средата на пътя между хоризонта и зенита – близкото, но безсилно слънце на този свят.

Разузнавачът мислено си представи, че премества кораба в друго място на планетата, но какво би се променило от това? Мястото на слънцето, земният профил, звездното небе – друго нищо.

Изключи екрана, тъй като знаеше, че този ден повече нямаше нужда от него. „Ден“ – помисли си той за периода на своето спане и пробуждане, който раздели на двадесет часа, тъй като планетата се въртеше обърната към



централната звезда винаги с едната си страна. Със същия успех той би могъл да избере някакъв друг или изобщо да не избира никакъв ритъм, да заспива и да се събужда, когато би поискал. Но бе избрал и спазвал този двадесетчасов интервал за това, че този режим му помагаше чрез външното равновесие да запази вътрешната си дисциплина.

Малко по-късно разузнавачът, вече седнал до локаторите на своя кораб, внимателно се вслушваше в пространството, макар и да знаеше, че това няма никакъв смисъл. Автоматичните прибори биха могли много по-рано да забележат и покажат охранящата ракета – ако тя изобщо идваше. Той едва ли още вярваше в това, но остави пеленгаторите да опипват мълчащото небе още някое време, докато правеше редовната си разходка из кораба.

Най-важната част от неговия кораб бяха двигателите. Преди всичко той провери гравитационните машини. С техните изкуствени полета на тежестта и антитежестта корабът кацваше на планетите и стартираше отново, В пространството те можеха да създават ускорение близко до светлинната скорост. Естествено, тук всичко беше наред, тъй като ако имаше някакъв

дефект, той отдавна би бил отразен от контролните прибори в кабината му.

След това той провери хиперпространствения двигател, най-ценното на двигателната система. Тъкмо това отличаваше неговия кораб от автоматически управляемите ракети, летящи със скорост близка до скоростта на светлината. Той беше на път вече четири години, предстояха му още две, Тези шест години но борда на кораба съответствуваха само на осем години на родната му планета. Две години разлика във времето се дължеше на късите отсечки, които той трябваше да преодолее с гравитационната машина. В хиперпространството корабът летеше със скорост, надхвърляща многократно скоростта на светлината, така че при завръщането си той можеше да срещне своите връстници малко по-остарели от него.

Така би трябвало да бъде, ако охранящата ракета все пак пристигне. Супердвигателят погълна невъобразимо количество енергия. Ето защо разузнавачът разчиташе по пътя да набави гориво за двигателя на кораба. С тази цел много преди неговия старт бяха изпратени безекипажни товарни ракети, които летяха с помощта на бавни, икономични гравитационни механизми.

За него бяха предвидени две такива ракети. Сега, на обратния път, той трябваше да намери втората в орбита на една от планетите. Мястото на определената среща бе в системата на Червеното слънце. Естествено, ако захранващата ракета е катастрофирала (а какво друго би могло да бъде причина за нейното отсъствие?) – тогава почти не оставаше надежда. Въпреки това трябваше да издържи установения от самия него срок – двеста дни, от които оставаха още шест.

Разузнавачът завърши обиколката си, Движещите механизми бяха в ред. Скрит дефект трудно би могъл да открие сам, затова съществуваше система за автоматичен контрол. Тя показваше пълно готовност за действие – само че енергетичният акумулатор беше почти изтощен. Той можеше да остане в кабината и да се ограничи с изпитване на контролната система. Нали трябваше да прави нещо! В останалите шест дни трябваше основно да провери всичко. Нужно беше да изпробва и локационната система.

Проверката на машините от комплекса за осигуряване на живота му той отложи за по-късно. За утре или в друг ден, тъй като искаше да обърне особено внимание на хипотермичната камера малко преди самия

старт. Ако полети към своя дом с гравитационния двигател, това би продължило не две, а четиридесет и осем години. Но на борда на кораба разстоянието ще бъде изминато само за половината от времето. Благодарение на хипотермичната камера той ще остарее по-малко. При полет със скорост по-малка от скоростта на светлината горивото би му стигнало. Само че тогава Солит ще бъде почти на осемдесет години.

Той имаше още една възможност, но и тя не беше по-добра. Би могъл да остане на планетата, да легне в хипотермичната камера и да чака.

Но защо трябваше да избере доброволен плен? Да се довери на нищожния шанс да дочака закъсняващата, може би, ракета?! И без това вече прекалено дълго се осланяше на тази надежда. И без това вече двестата дни в очакване бяха изгубено време. Не, неговото решение бе твърдо: в течение на тези шест дни ще излети, ще избере единственото рационално решение.

Но може да се случи така, че по време на последните проверки да бъде открит дефект или подозрение за някаква повреда в апаратурата или в една от системите. Поради това ще бъде принуден да отложи полета си и да набележи нов срок на

очакване. Така, както той бе направил преди сто и преди сто и петдесет дни.

## 2. Локаторът Червеният триъгълник

Гостите се бяха събрали. Само Солит още я нямаше. „Къде се бави тя?“ – попита един от гостите, а друг отговори: „А защо всъщност тя трябва да идва?“ „Въобще коя е тя, че не можем да минем без нея?“ „Солит я няма“ – обясняваше един. „Разбира се, няма я тук“ – потвърждаваха другите, усмихвайки се лукаво.

Той силно се засрами от това, че не може да види Солит, следователно, тя не беше тук. „Но все пак тя е тук“ – викаха приятелите. И той разбра, че няма нужда повече да се срамува. Сега тя стоеше пред него и той я поздравяваше с осемнадесетата й годишнина. „Но – каза той лукаво. – в действителност това съвсем не е твоя осемнадесети рожден ден, а седемдесет и девети, по-точно тридесет и четвърти.“ Всички се удивиха. Очите на Солит станаха големи, страшно големи. Но всичко беше толкова просто. Той й беше подарил часовник, който винаги изоставаше с петдесет или сто дни. Той съобрази, че Солит никога не се е учудвала, защо

всъщност, часовникът винаги издава такъв шум. „Защо часовникът издава такъв шум?“ – попита той другите и себе си, но не чу отговора, тъй като часовникът тракаше много силно. Та това е будилник. Това беше неговата последна мисъл в съня и първата в действителността.

Не беше будилникът и неговият звук не беше тъй силен. Така щракаха акустическите прибори на локатора – кой знае колко дълго, докато разузнавачът не беше събуден от този шум. Те показваха, че близко до планетата се движи активен летателен космически обект. Разузнавачът би трябвало да се хвърли в този момент към контролния пулт. Но вместо това той бавно се надигна, внимателно, почти отпуснато, като че ли се опасяваше, че рязкото движение би могло да изплаши, да заглуши локатора или като че ли се съмняваше в реалността на звука или в собствения си разум,

После, когато седна пред пулта и включи прибора, сигналите станаха по-ясни. Това беше активно летящо тяло, обект, който се движеше със своя вътрешна енергия. Това беше ракета. Нейният курс беше планетата.

Сигнализаторите й сякаш не функционираха, иначе локаторът би я забелязал и би съобщил за нея много порано. Всичко протичаше нормално.

Захранващата ракета трябваше да достигне до планетата след ден и половина, да опише дългообразна траектория и по радиосигнал да се приземи.

Той се обърна и започна да разглежда екрана, който представляваше звездно небе на черен фон. Разузнавачът остави проекцията само на тази част от небосклона, която беше отбелязана със светещия червен триъгълник по средата.

Обозначеният с червено космически обект беше определен като активно летящо тяло. Всички останали цветове, предназначени за по-добра ориентация в множество планетни системи, тук нямаша никакъв смисъл. Беше важен само червеният триъгълник, който оставаше привидно неподвижен на заден план.

Разузнавачът знаеше: под зелено обозначените цифри до екрана се появиха червени. Те показваха изчисленията на постоянно намаляващото разстояние до ракетата. Известно време разузнавачът не можеше да откъсне поглед от последните три цифри на дългия ред, които бавно се сменяха. Той втренчено гледаше в него, като че ли с това можеше да ускори пристигането на ракетата.

Колко често той си бе представял тази луда радост, това тържество, което би

изпитал, ако захранващата ракета бе дошла. Много варианти на това дълго желано мигновение преминаваха през неговата глава, от най-радостни до съвсем налудничави.

Сега знаеше, че ракетата е тук. Но вместо безгранична радост изпитваше само нетърпение.

Внезапно той рязко стана. Оставаше му още един ден и половина. Сега реши да извърши цялата подготовка. Обмисли с какво по-добре да започне. Седна отново, извъртя креслото наляво, така че пултът на контролното управление да бъде пред него. Хвърли още един поглед на екрана, където пред него от пространството светеха пет зелени точки и две оранжевожълти кръгчета, а редом се сменяха стремително последните цифри...

Лявата ръка вече лежеше на командните клавиши за проверка на режима и състоянието на експлоатационните системи. Там имаше шест клавиша, за всеки пръст по един.

### **3. Гравитационните машини**

#### **Далечната орбита**

Разузнавачът погледна тази част на пулта, която служеше за регулация на

гравитационните машини и екрана на локатора, където червеният триъгълник забележимо се движеше. Изминаха вече почти два дни от момента, когато той видя ракетата, а тя все още се въртеше около планетата по програмираната орбита. Не беше предвидено нейното оставане в орбита и липсата на реакция на заповедите на разузнавача – на нито един от радиосигналите, които той изпрати в орбита през последните часове, нямаше отговор.

Но след като ракетата се приближи още малко, нейното непослушание изглеждаше като инцидент, като трудност, която трябваше и можеше да бъде преодоляна.

За това той се погрижи през изминалите дни, обмисли всички възможни инциденти и се подготви за тях. Закъснението на ракетата и повредата на нейните сигнални предаватели можеше да бъде следствие само от някаква авария. Значи той беше длъжен да допусне, че по-нататъшното ѝ функциониране ще бъде нарушено. Едно движение на ръчката и на екрана се появи схематичното изображение на планетата с проекция на траекторията на ракетата. Тя преминаваше почти над кораба на разузнавача. Това правеше задачата още по-лесна, всичко беше готово, изчислено и

проверено. Оставаше само да включи гравитационните машини.

Когато ракетата отново се появи над хоризонта, тя беше хваната от мощно гравитационно поле. Екранът показва как нейната траектория все повече доближаваше до двете орбити, една от които представляваше повърхността на планетата, а другата – границата на плътния атмосферен слой. Ракетата следваше курса на изкуственото поле на притегляне.

В разредената атмосфера в областта на действието на гравитационното поле естествено настана страшен хаос. Но разузнавачът никак не се безпокоеше от това. Газът, следващ силовите линии на полето в изкуственото притегляне, би могъл да се стовари на кораба като ураган – той имаше надеждна опора и можеше да се противопостави на тази сила. Високо издиганият се прах би могъл да заслони слънцето за няколко дни. Равновесието в атмосферата би могло да бъде нарушено. Всичко това нямаше никакво значение. Той скоро щеше да забрави тази планета, да зачеркне дните на очакване от паметта си – колкото по-рано, толкова по-добре. Ще остане само междинното кацане на планета номер такъв и такъв и тривиалната

техническа проблема със също такова тривиално решение.

Целенасочената автоматика преследваше със своето силово поле отдалечаващата се ракета, докато в това време второто поле, здраво държащо кораба на разузнавача, намери твърда опора в планетната маса. Малко преди ракетата да изчезне зад хоризонта, следящото я силово поле се изключи. След него автоматично се изключи и анкер-полето. Автоматично на екрана се появи тънка линия, показваща понататъшното движение на ракетата – силно удължена елипса. В близост до надира ракетата се издигна високо над своята предишна орбита и изчезна в атмосферата.

При такава ексцентрична орбита нужно беше да се изчака, докато ракетата се покаже отново и започне втората, заключителна част на маневрите. Засега разузнавачът беше длъжен да потърпи още малко време, но то му се струваше безкрайно.

Когато ракетата отново се появи над хоризонта и на екрана се отрази пътят ѝ, разузнавачът учудено констатира, че нейният курс се отклонява от пресметнатата елипса. Тя летеше малко по-високо, но достатъчно, за да може да излезе от въздействието на плътния слой на атмосферата. Изглежда

ракетата на обратната страна на планетата за кратко време бе включила двигателя и коригирала своя курс. Спирачният слой на атмосферата сега вече не можеше да помогне да се икономиса ценното количество гориво... Но гравитационните машини на разузнавача бяха достатъчно силни, за да заставят опърничавата ракета да се подчини.

Той измени мащаба на изображението на екрана. Сега ракетата се виждаше като в мрежа от почти отвесни и хоризонтални дъги. Те показваха отдалечеността ѝ от повърхността на планетата. Паралелно с тях, в ъгъла на екрана, леко наклонени лъчи с ъглови показатели бяха насочени към местонахождението на кораба на разузнавача. Ракетата стоеше точно в центъра на екрана, като в това време координационната система пълзеше бавно нагоре ѝ стремително се плъзгаше встрани. Наклонената права с цифра в горния край показваше гравитационното поле. То беше автоматично насочено към ракетата. Но силата на гравитационното поле разузнавачът сега регулираше сам и цифрата около правата показваше постоянно увеличаващата се мощност на полето. Все по-стремително пълзеше координационната система нагоре. И ракетата, играчка в мощния силов поток на привличане, се

приблужи към повърхността на планетата и навлезе в плътния слой на атмосферата.

Изведнъж движението нагоре на координационната система се забави. Играта протичаше не по правилата.

Разузнавачът усили полето до последната възможна степен. Ракетата почна да се снишава малко по-бързо – и внезапно се устреми надолу като падащ камък. Тя вече не можеше да избегне приземяването. Разузнавачът веднага изключи полето и позволи на автопилота на захранващата ракета да се приземи с помощта на своето собствено антигравитационно поле.

Но ракетата продължаваше да пада в разредената атмосфера. Защо автопилотът не спираше падането? Ако ракетата не изгори при падането си, то тя би се разбила!

Отново потокът на силовото поле с максимална мощност обхвана ракетата, но числото на екрана сега показваше отрицателна величина. Гравитационните машини на кораба на разузнавача създаваха антиполе, за да се спре падането. Но въздействието беше нищожно, тъй като ракетата беше вече далече от кораба, от зенита и падаше под неблагоприятен ъгъл.

Тя остана видима на екрана до края. Не изгоря. Разузнавачът успя само да смекчи удара при падането ѝ, но не и да го

предотврати. Той не смееше да мисли за това, в какво състояние можеше да се окаже нейното съдържание – генераторът за енергия – след аварията.

#### **4. Разузнавателен всъдеход Залязващото слънце**

Най-лесното би било да се прелети с кораба до мястото на аварията на захранващата ракета. Но всъдеходът се придвижваше, както и корабът, чрез своя собствен, разбира се, много по-слаб, гравитационен генератор. Това беше решаващо обстоятелство. В случай че разбилата се ракета бе в безнадеждно състояние, всеки квант енергия можеше да се окаже фатален – ще може ли космическият кораб да проникне в хиперпространството?

Всъдеходът имаше форма на удължена, плоска и пресечена елипса, която се придвижваше по каменистия грунд на планетата чрез своята плътно прилепнала плоска основа. Между гравитационния агрегат и другите механизми в средата на всъдехода имаше тясна кабина, в която в полулегнало положение вече много часове се намираще разузнавачът. По-голямата част от пътя беше вече измината\*

Захранващата ракета лежеше някъде на границата между дневната и нощната страна на планетата. Огромният пурпурен слънчев диск, който дълго време изглеждаше като вледенен в небесната твърд, наполовина потъна зад хоризонта. Разузнавачът нито веднъж не се помръдна, за да го погледне. Слънцето го интересуваше също така малко, както и панорамата в червено-черния здрач. Неговият плосък всъдеход хвърляше безкрайно дълга сянка. Разузнавачът включи прожекторите и продължи, без да променя скоростта, своя път.

Когато слънцето съвсем се скри и светлината на всъдехода се вряза в здрача, идващ от разредената атмосфера, разузнавачът започна да се съмнява дали в действителност е на правия път. Ракетата трябва да се намира в тази област, защо тогава я няма тук? Може би компютърът на кораба неправилно изчисли мястото на падането ѝ? Може би навигационните апарати на всъдехода имат някакъв дефект? Възможно е и той сам да е допуснал някаква грешка! Длъжен в да намери ракетата, ако ще и да претърси много по-голяма площ, макар че това би му струвало много време и енергия. Работата беше, разбира се, не във времето – с време в края на краищата той разполагаше.

А ако пък повредата при падането е била по-малка от тази, която той е предполагал? А ако ракетата отново е излетяла, докато е седял в тясната кабина на всъдехода?

Той се съсредоточи над местността и непоколебимо продължи своя път. Но нетърпението и вътрешната неувереност растяха. Всичко беше възможно...

Малко по-късно той я откри. Отначало тя се появи на екрана на радара като отражение, което би могло да се дължи и на някакви скални метални отломки. След това изникна като блестящо петно в оптиката на всъдехода – твърде далече. Но с могъщия светлинен поток на резервните фарове се виждаше ясно, че това е изкуствен обект.

Колкото по-бързо се приближаваше, толкова по-причудливи му се представяха очертанията на захранващата ракета. Голям отломък от лещовидно тяло, силно олющено и наклонено стърчащо в почвата – това беше единствено узнаваемата част от кораба.

Разузнавачът не може да издържи повече. Отново включи оптиката на максимално увеличение. Носейки се с пределна скорост напред, той не можеше да откъсне поглед от екрана, който все по-ясно показваше невероятно дългото, аеродинамично летателно тяло. То нямаше нито характерни външни агрегати на гравитационни прибори,



ните трансразмерни сфери. При това външно то почти не беше повредено. Макар че разузнавачът се затрудняваше да определи състоянието на ракетата, той знаеше едно: подобни ракети никога не са се конструирали в неговата родина.

### **5. Хипотермичната камера Грозното лице**

Разузнавачът се събуди спокойно и изведнъж като превключваща се машина от сън без сънища към призрачната действителност. Таблетките, които той вземаше от времето на старта си, му позволяваха да преспи по-голяма част от времето и не така често да си спомня за родината, за Солит, за двойните сенки на кулите от своя град. Вероятно лекарството е действувало така, че при събуждането сънищата са били забравени. Той не знаеше трябва ли да бъде благодарен за това или не.

Както обикновено разузнавачът хвърли бърз поглед на шестте контролни прибора. Там всичко беше нормално. Той се нахрани полулегнал с храна, която осигуряваше на организма му запас от калории до следващия период на сън. Взе и обичайната доза сънотворно, за да може да отдалечи колкото може повече краткия период на бодрост. В

основни линии продължаваше да прави това, което правеше и на чуждата планета – чакаше. Тогава това бяха дни, а сега му предстояха години, десетилетия безкраен полет със скоростта на светлината. И даже вратата на хипокамерата в неговия собствен кораб беше затворена за него. Понякога той мислеше, че като се събуди, ще разбере, че все още се намира на планетата в очакване на хранващата ракета, че всичко друго ще се окаже сън. Но разузнавачът много добра помнеше червения триъгълник на екрана на локатора си и разбилият се чужд кораб.

Когато преодоля първоначалния шок, той се върна със своя всъдеход на кораба, без да достигне до чуждата ракета. След това долетя на мястото на катастрофата и започна да изследва останките от чуждата ракета. Тук бяха относително неповредените секции на ракетата и агрегатите, за чието предназначение разузнавачът можеше само да гадае. Всичко потвърждаваше, че катастрофиралата ракета се е движела с ядрен реактор. Много отдавна в родината на разузнавача са се провеждали подобни опити, които скоро са загубили значение, тъй като новооткритият гравитационен двигател (транспреносител в хиперпространството още не съществуваше) се оказа по-продуктивен и надежден. Изглежда, създателите на ракетата са отишли по-далеч

по пътя на ядрената енергетика и са постигнали забележителни резултати, щом са се решили на полет в междוזвездното пространство. На разузнавача му се стори чудо, че реакторите на ракетата не са се взривили при удара. Тогава от ракетата не би останало нищо, нито отломките, нито навигаторската кабина. А това беше най-удивителното – навигаторската кабина.

Разузнавачът се изтръгна от силовото поле и погледна още веднъж към екрана с чуждата картина от звездното небе, изобразено с малки оранжеви кръгчета. След това започна своята обичайна контролна обиколка из кораба. Малките допълнителни агрегати на гравитационните машини създаваха нормално изкуствено силов поле в кораба. Обиколката приличаше на тези безцелни контролни обиколки, които навремето си му служеха като повод за запълване на времето при очакване.

Но сега имаше разлика. Преди разузнавачът се надяваше, че ще може да се върне на своята планета, в своята епоха. Но неговото очакване беше дълга, повтаряща се самоизмама. Сега отново беше на път към определена цел. От началото на този полет той започваше всяка своя проверка със сектора, осигуряващ неговия живот. Това беше втората разлика, тъй като там, в

единствената хипотермична камера на кораба, лежеше чужд космонавт.

Когато разузнавачът влезе в хипокамерата, предвидливо се хвана за дръжката, монтирана в стената. Беше изключил гравитационния апарат в този сектор, тъй като предполагаше, че това ще бъде по-безопасно за живота на чужденеца, който лежеше в хипокамерата в анабиоза. Той знаеше, че физиологичният разтвор, с помощта на който се повишаваше топлообменът в клетъчното вещество, предотвратяваше смъртоносното кристалообразуване при рязкото замразяване. А може би разтворът му оказва някакво непредвидено, странично въздействие? Разузнавачът не беше в състояние да отговори на този въпрос. Още по-малко той беше склонен към категорична оценка, след като тъй лесно се разби чуждата ракета.

Обвивката на хладилната камера беше дебела и непроницаема, с множество безполезни за момента приспособления и измервателни прибори. И все пак разузнавачът знаеше как изглежда чуждият космонавт – тъкмо това той никога не би могъл да забрави.

По конструкция на тялото двамата космонавти не се отличаваха значително един от друг. Именно това даваше основание

да се надява, че разузнавачът ще може да спаси живота на чуждоземеца.

Разбира са, имаше и различия. Ръонтгеновата снимка неочаквано показва сипна асиметрия на вътрешните органи на чужденеца. Например, той имаше съвсем нормално сърце, но то лежеше не по средата, а отляво, изместено от белия дроб. Най-важните органи за обмяна на веществата не бяха двойни, а просто ги имаше, което, разбира се, повишаваше уязвимостта му. Със сигурност той не беше пълна противоположност на разузнавача, някакво интелектуално необяснимо чудовище, което много учени са очаквали да срещнат във Вселената. По своята същност той приличаше на разузнавача, който си мислеше как някога се е надсмивал над тези хора, които изобразяваха на своите картини друг разумен свят. Над писателите, които от простите истини правеха ефектни литературни обрати, изобразявайки чуждоземците вместо с шест пръста изключително с четири, пет или седем.

Чужденецът имаше пет.

В лицето му нямаше никакви значителни отклонения. То приличаше на лицата на разузнавача: две очи, нос и уста – само че в други пропорции. Очите бяха необикновено светли и големи, носът му беше по-голям и клюнообразен, а устата с червеникави

устни... Всичко това не се отклоняваше толкова от нормите, че да прави в действителност такова странно впечатление. Но все пак това беше рядко грозно лице.

## **6. Навигационните прибори Завръщането в другата родина**

Граничеше с чудо фактът, че след катастрофата чужденецът все още беше жив. Когато разузнавачът проникна в катастрофиралия кораб, той го намери в кабината тежко ранен. Амортизаторите на навигационното кресло бяха успели да предотвратят само най-лошото. Но част от пулта за управления се бе разбил и раздробил краката му до коленете. На бедрата скафандърът му се беше впил в тялото неестествено дълбоко, очевидно там е имало еластичен предохранителен пояс, който се стегнал, когато костюмът се повредил и станал проницаем.

Разузнавачът без много труд успя да измъкне загубилия съзнание пилот. Раните му се оказаха не толкова тежки. Без да се бави, разузнавачът сякаш не очакваше нищо друго и вече неведнъж бе тренирал провеждането на тази операция, пренесе умирация пилот в своя кораб, постави го в хипокамерата и включи автоматиката, която извърши необходимите изследвания, разряза

скафандъра на чужденеца и подготви всичко, за да задържи до последна възможност живота на чуждоземеца.

Той завърши своята проверка. Както и преди, всички агрегати работеха нормално. Те не бяха още излезли от строя поради липсата на енергия, тъй както трансразмерните сфери. Разузнавачът почна да усеща действието на сънотворното. Беше време отново да се върне в кабината, да хвърли още един поглед на навигационните прибори и след това да потъне в сън без сънища.

С помощта на таблетките той можеше да зачеркне част от новото очакване в своето съзнание, но не и в своето тяло, В края на полета вероятно не би бил в състояние да се откаже от препаратата – ще спи и ще старее – но това нямаше никакво значение, говореше той на себе си. Когато кацне, той ще бъде вече старец и ще намери свят, в който не познава никого.

Разузнавачът отново влезе в своята кабина и хвърли поглед на навигационните прибори. Отклонения от курса нямаше.

Той си спомни как дълго, след като спаси пилота, безнадеждно се опитваше да се ориентира в останките на кораба. Спасяването на пилота беше толкова просто нещо – ако това, което той направи, действително можеше да го спаси. Колкото

по-лесно беше да повери чужденеца на автоматиката в хипокамерата на кораба си, толкова по-трудно, почти безнадежден беше неговият опит да открие в затворените, непонятните механизми съвсем други, неизвестни прибори. Най-после той откри мястото, откъдето бе долетял чуждият космонавт. Все пак му беше неясно по какъв начин този сякаш примитивен ядрен двигател е могъл да преодолее такава огромно разстояние. Планетата на тяхната среща се намираще малко по-близо до родината на чужденеца, отколкото двойната звезда на разузнавача.

\* \* \*

Екранът на локатора, сега свързан с навигационните прибори, показваше два цвята – черен и оранжев. Ако той би предавал цветовете на звездите такива, каквито те бяха в действителност, то на екрана би се появила типичната картина на двойния ефект. След спектралната обработка звездите се подредиха е концентрични кръгове около средата на екрана, показващ най-главното. И преди всичко неизменно в центъра на екрана стоеше целта.

Разузнавачът се надяваше, че все пак ще помечтае в съня си за светлия град от кули в морето, за Солит и другарите си, за брега по горещото синьо-бяло двойно слънце, което

от това разстояние изглеждаше на екрана просто като оранжево кръгче. Възможно е при събуждането той да забрави съня си, възможно е това да бъде и за добро – и все пак той искаше да мечтае. Понеже знаеше, че символичното изображение на екрана на локатора този път беше близо до действителността. Оранжевото кръгче в центъра на екрана не беше синьо-бялото сияещо двойно слънце. Това беше единична, нежна, жълта звезда на края на Галактиката.

\* \* \*

Естествено, това описание на кораба не е пълно, но старецът, който контролира тази част, винаги разказва така или по подобен начин. За техническите подробности ще се осведомите по-добре предварително в каталога. Безсмислено е да питате стареца за тях. Той отново ще се върне към своята история за звездния сънливец. По-голямата част навярно той измисля сам, тъй като другопланетният астронавт умрял скоро след пристигането си в Слънчевата система. Вероятно от изтощение – изглежда в последната фаза на полета той е спал непробуден сън и не е приемал никаква храна.

Затова старецът в музея не разказва, макар че отчетът на следствената комисия е достъпен за всеки. Аз не знам защо той

премълчава много от очевидните факти. Още по-малко разбирам защо вместо това разказва явно измислени подробности и така неумело драматизира отчета. Говорят, че някога той е бил космонавт. Тогава е могло да се избере маршрут до близките планети, което се е считало и в действителност било скучно нещо. Или пък да принадлежи към тези, малко на брой космонавти, които по всеобщо мнение са прахосвали обществените средства и своя собствен живот. Аз не мога да определя към каква от тези категории се отнася старецът. Вероятно към първата. Възможно е сега да му са иска, след като се изменило общественото мнение, да компенсира по такъв начин невниманието към професията му. Да събере допълнителните лаври. Но и това не обяснява напълно неговото особено участие във всичко, което се отнася до чуждия кораб, приемащо понякога крайно резки форми и на което директорът на музея гледа през пръсти. Неотдавна той беше напердашил един ученик, който искал да демонтира някаква част за спомен, ако въобще е мислил и не е разчитал, че старецът ще може да тръгне след него в най-отдалечения ъгъл на чуждия кораб.

Но старецът вървял въпреки протезите на двата си крака.

## Актьорско майсторство

### Научно-фантастичен разказ

Александър Горбовски

В този брой „Космос“ запознава читателите си със съветския писател-фантаст Александър Горбовски, като публикува два негови разказа.

– Добре, че дойде, гълъбче! Сядай. Откога се каня да те видя; да си призная и Григорий Феодорович ме помоли: „Не забравяйте – казва – моя Петър“. И аз не забравям. Казвай, миличък, как си, що си? Доволен ли си от ролята си?

Иполит Матвеевич професионално грациозно наклони сребрилата си грива. Той гледаше с всичката си благосклонност седящия почтително на половин стол пред него млад човек в спортно яке.

– Благодаря, Иполит Матвеевич – докато говореше Петър непрекъснато правеше движение, като че ли иска да стане прав. – Благодаря. Нали знам колко ви е недостатъчно времето. Но наистина ми е необходимо да се посъветвам с вас Ролята ми нещо не се получава много добре...

Като чу това, Иполит Матвеевич придаде на лицето си израз на съчувствие и подвижните му актьорски устни увиснаха,

– Не много добре, казваш, миличък? – съкрушено повтори той. – Това е лошо. Ей, много лошо! А ролята каква беше, голяма ли?

Точно това беше и печалното. За мащабите на филма това дори не беше и роля. По-скоро един епизод, Всичко на всичко няколко фрази. Отначало: „Милост, Цезарю! Милост!“ А после, когато Белополски в ролята на Цезар минаваше в носилка покрай него, без дори да го погледне, закъсняло и тъжно да възкликне: „Не съм виновен! Не съм виновен!“ После двама статисти, играещи пазачи, го отвеждат. И толкова.

Докато Петър говореше, с Иполит Матвеевич ставаше някаква промяна. Веждите му бавно се повдигнаха и придадоха на лицето му трагично изражение, очите му се напълниха със сълзи, линията на устата му изобрази обида и оскърбление.

– Ох, гълъбче! – възкликна той огорчено, след като Петър замълча. – Ох, гълъбче! Ами че то бог е с тебе! Малка роля! Знаеш ли с какво започнах аз? В моята роля нямаше нито една дума. Изобщо нямаше думи! Играех слуга в кръчма. Но и това трябваше да се изиграе! И то така, че да те забележат. Досега го помнят хората. Понякога и на мен самия ми се струва, че това е най-добрата ми роля.

Иполит Матвеевич малко поотпусна вежди, от което неговото лице изведнъж доби изражение на „вдъхновено възпоминание“.

– Помня Станиславски – продължи той, – старият Станиславски, казваше едно време...

Всичко, което правеше в момента, всеки жест, всяко движение на лицето, Иполит Матвеевич знаеше наизуст. Младият човек в ковбойско яке не беше първият, който идваше при него със своята обида и огорчение Много негови бивши ученици го посещаваха и се оплакваха било от ролята, било от режисьора, или просто от съдбата си. Стареещият майстор така беше привикнал със създалия се от само себе си монолог, че всеки път го разиграваше с нов блясък. Като голям актьор, той никога не се повтаряше и винаги внасяше в играта си нещо ново, нещо по-различно.

– Петър, миличък, няма малки роли, има малки актьори. – Даже тази банална фраза, така както беше казана, прозвуча като откровение. – Не мисли, че в момента те снимат, забрави, че съществува камера. Забрави, че си актьор. Трябва да бъдеш само този, когото играеш. Кой си ти? Осъден? Престъпник? Какво си направил, за какво те водят под стража?

Петър неуверено сви рамене. Това го нямаше в ролята.

– Но ти самият трябва да знаеш – Иполит Матвеевич отново се натъжи. – За себе си. Убил си някого. Или си откраднал. Да речем, откраднал си. Кокошка. И ето, хващат те Всички те гледат! Позор! Проклетата кокошка! Защо ли го направих и аз! Страшно ти е. Какво ли ще стане сега? Какво ли ще ме правят? Ти трябва да повярваш във всичко това. И изведнъж, появява се Цезар. Само един негов жест е достатъчен, за да те освободят. И то веднага. Това е твоят шанс! Твоят единствен шанс И ти крещиш: „Милост! Милост!“ От неговия жест зависи животът ти. Ще умреш ли, или не? Забрави камерата, забрави оператора. За тебе те не съществуват. Съществуват единствено стражите, Цезар, тълпата. Съществува само този свят, в който ти играеш. За тебе само той е реален. Артистът, сам със своята игра, го прави истински. Ако постигнеш това, ще

станеш актьор.

Тези думи вече не бяха от монолога, Иполит Матвеевич говореше от себе си.

На следващия ден бяха снимките.

На пустинния бряг, под яркото кримско небе се бяха наблъскали няколко десетки статисти и актьори. Стрелци, броненосци, легионери се шляеха, подрънквайки със своите бутафорни доспехи. Граждани, облечени в тоги, скупчили се на групи, пушеха.

Един зъбат страж в ризница от телени пръстени мрачно стоеше настрана. От вчера му беше лошо и го болеше зъб.

Актьорите се бяха отделили от останалите. Те не се смесваха с тълпата. Това не беше такова изолиране, каквото изпълнителят получаваше като в наследство заедно с патрицианския плащ на героя си. Беше нещо повече. Дори Иполит Матвеевич, облечен в белоснежна туника и тога, точно тук най-после придобиваше своя окончателен и естествен образ, ставаше такъв, какъвто винаги е бил. И разговорите, които се водеха тук, даже и цигарите на актьорите бяха друг и, различни от тези на „тълпата“ и статистите.

– В Торино – някак важно, небрежно и лениво философствуваше Иполит Матвеевич, обръщайки се към Белополски – в Торино като пристигнахме, не знам защо,

не можах да ни осигурят кола веднага. А то пък, за беда завая. Разправям аз на Бондарчук: „Слушай, Сергей...“

И въпреки че всичко това се говореше като че ли над главите на тълпящите се наоколо, те самите не се изключваха от разговора. Суетно и припряно лицата им отразяваха всичко, за което ставаше дума.

– Интересно, интересно – казваше Белополски. Петър току-що се беше приближил към тази група и не чу за какво ставаше дума. – Този торински епизод ми напомни един виц, който ми разправи Фелини. Един продуцент имал много красива жена. Веднъж, като отивал на снимки, ѝ казал...

Сега всички насочиха погледите си към разказвача и обърнаха главите си като слънчогледи от изгрев към залез. В колко ли домове ще бъде разправен този виц дума по дума:

– А да знаете Белополски... (Да, да, същият! Ние се снимахме с него в един филм и изобщо сме близки познати!) Та Белополски ми разправи един хубав виц. Той самият го е чул от Фелини. Някакъв продуцент имал много хубава жена. Веднъж, като отивал на снимки, ѝ казал...

Петър разсеяно се шляеше сред актьорите, даваше половин ухо какво говорят и се мъчеше да мисли за кокошката Той



почти я виждаше. Отначало смяташе, че е черна, после се оказа, че е шарена. Разбира се, че е шарена. И какъв шум вдигна! Затова и го хванаха. Защо ли му трябваше да я краде! И виж сега какво нещастие, каква беда го сполетя! Тук-таме той срещаше своите пазачи, които чакаха да дойде време да го поведат.

А колко хубаво беше всичко, преди да го хванат с тази кокошка! Ако само можеше да стане така, като че ли нищо такова не се е случвало!

Тълпата междуременно беше започнала да се раздвижва. Помощник-режисьорите крещяха нещо в сребърните си тръби, гонеха, разместваха и сортираха събралите се по някакъв разбираем и известен само на тях план. Пристигна и колата с подвижната площадка за оператора и камерата. Но Петър само мимоходом отбеляза нейното появяване. „Трябваше веднага да извие главата на проклетата кокошка! Тогава никой нямаше да по забележи.“ За миг той се усети, че не знаеше дори къде е станало това. Всъщност знаеше. Разбира се, на пазара. При птицепродавачите. Колко пъти го е правил! И сега сигурно щеше да успее, само да не му се беше изпречил онзи нубиец на пътя. А този нищожен роб взе, че му подложи крак, на него, свободния! Петър си представи как полита върху камъните;

докосна го споменът за болката в ръцете и краката.

Снимките бяха вече започнали. Войници и граждани, подвиквайки си нещо, прибягваха от място на място, след това отнякъде се появи един центурион, направи повелителен жест и всички замряха, вдигнали ръце за приветствие.

– Стоп! – изкрещя режисьорът. – Ще направим дубъл!

Сцената се повтори още веднъж. След нея следваха други епизоди. Петър плъзгаше разсеян поглед по всичко това и продължаваше да си мисли за своето. Той видя как на склона, сред огромните валчести камъни се появиха някакви фигури – вероятно курортисти или местни жители, които с любопитство наблюдаваха гледката, разкриваща се пред очите им. Тяхното празно любопитство, начинът, по който бяха облечени, и дори самото им присъствие – всичко беше в ужасно противоречие с това, което ставаше тук. Те му пречеха да се съсредоточи, пречеха му да мисли и Петър се извърна така, че да не ги вижда. Известно време усещаше присъствието им, но след това ги забрави.

Като слезе от възвишението, на което беше стоял, Петър стигна до началото на пътя, там долу, близо до морето. Двамата стражи вече го чакаха. Изви ръце назад и те

ги омотаха с дебело въже.

– Стегнато ли е? – попита единият, този, който го болеше зъб.

Петър поклати отрицателно глава.

И тръгнаха по пътя. Петър вървеше напред, двамата пазачи крачеха след него, без да изпускат въжето. Роби, войници, граждани ги изпреварваха или се разминаваха с тях. Някои носеха на гръб различни товари, други вървяха без багаж. Петър се стараеше да не вдига очи. До тази сутрин, тази фатална сутрин, можеше ли той да си помисли, че денят ще завърши с такъв позор? Останал сам със своята беда, той не можа веднага да проумее смисъла на подвикванията, шумът и гласовете, които се доближаваха и усиливаха все повече и повече.

– Слава на Цезар!

– Слава, слава!

– Величие и слава!

Пред покритата носилка вървяха ликтори, а след тях войници от преторианската гвардия, наметнати с малиновочервени плащове върху ризниците. Тълпата се люшна като възторжена вълна отстрани и пред носилката. И точно тогава, без да се замисли, без да се колебае, почти неочаквано за самия себе си, Петър се хвърли на колене:

– Милост, Цезарю! Милост!

Гласът му надвика другите гласове. И в този миг нещо трепна. Нещо трепна в пронизания от слънцето въздух. Но никой изглежда не забеляза това. А бръснатият човек, който стремително плуваше над тълпата, не мръдна и дори не погледна към него.

– Не съм виновен! Не съм виновен! – но това беше вече закъснелият вик на отчаянието.

Остра болка в бедрото едва не го свали на земята. Преди Петър да разбере какво става, стражът го удари още веднъж и още веднъж. Той го ритна с крак, като вложи в това цялата си сила.

– Ставай, мършо!

Петър подскочи с недоумение и гняв, но вторият изкрещя:

– Ставай, гадино!

„Те са полудели! И двамата са полудели!“ Едва успя да помисли това и тълпата, която тичаше след носилката, ги заля. Водовъртежът от човешки тела изхвърли Петър най-напред встрани, след това го завъртя и го понесе напред, Въжето се разхлаби, той рязко дръпна ръце и го свлече на земята.

– Цезар! Цезар! – викаха наоколо.

Стражите бяха изчезнали.

– Слава на Цезар! – се развика и той наравно с другите.

Колко много хора! И все непознати. Отнякъде се бяха появили и деца. Изобщо тази сцена трябваше вече да свършва. Твърде много продължи. Тълпата все още тичаше, викаше, а навесът на носилката продължаваше все така равномерно да се клатушка над нея. Известно време Петър вървя заедно с всички. Все пак, отлично го изигра. „Милост, Цезарю! Милост!“ Той не можа да се сдържи и се усмихна, като си спомни това. За известно време заобикалящият го свят наистина бе престанал да съществува. А изкуственият свят на снимките беше придобил реалност. В този кратък промеждутък сбирчината от безделници-статисти се беше превърнала за него в тълпа римски граждани, а актьорът в нелепата носилка беше истински Цезар. И проклетата кокошка, дето я открадна! И тя беше реалност за него.

Но кога ще свърши най-последна сцена?

Петър се измъкна от тълпата. Застана отстрани на пътя и се загледа в отдалечаващата се процесия. Други също изостанаха, кой сам, кой по двойки. А той все гледеше след шествието и се мъчеше да разбере какво не беше наред. Наистина, какво липсваше? И изведнъж разбра.

Нямаше я камарата! Никъде я нямаше. Той се хвърли встрани, в тази посока, откъдето бяха дошли със стражите, но и там

не се виждаха нито оператор, нито камера. Въобще нямаше никой от снимачната група. На пътя бяха само тези, които той смяташе за статисти, а в далечината отекваше шумът от отдалечаващата се тълпа.

Изведнъж той отново видя пазачите си. В същия миг и те го забелязаха и се спуснаха към него. И Петър разбра това, което не се решаваше да повярва дори за секунда.

Това вече не бяха снимки!

Нямаше време да довърши докрай мисълта си, беше хукнал да тича. Бягаше с всички сили от тези, които бяха по петите му. Бягаше така, като че ли от това зависеше животът му. А може би така си и беше. Точно така беше. Любопитните злоради и хищни лица на минувачите се мяркаха край него и отминаваха. Някой по удари с тояга. Друг му подложи крак. Един войник срещу него извади меч и, като го размахваше, се хвърли да му пресече пътя. Петър се метна встрани и избяга. Сега той тичаше далеч от пътя, по каменистия склон. Дребни камъчета се търкаляха под краката му, набиваха се в сандалите и му пречеха. Преследваха го само стражите. Хората, които вървяха долу, се бяха спрели и наблюдаваха гонитбата.

Над мястото, където той се намирал бяха големите кръгли камъни. Там бяха стояли любопитните, които толкова му пречеха. Сега не се виждаше никой. Само да

успее да стигне до горе, никой нямаше да го открие. Преследвачите изглежда разбраха безсмислието на усилията, които правеха, и постепенно изоставаха все повече и повече. А може би и тежките ризници им пречеха. Но Петър не си позволи да намали ход и да спре. Даже когато достигна камъните, задъхан продължи да са катери нагоре, скрит от високите, покрити с мъх грамади. Пред очите му още се мерзелееше лицето на войника който с меч в ръце се опита да му пресече пътя. Петър почти физически усещаше неговото яростно желание да забие в него, беглеца късото и наточено като бръснач острие.

Петър се прокрадваше нагоре, без да се показва на открито. Стараеше се да остава невидим и за тези, които бяха долу на пътя. Когато, обезсилен той най-после се облегна на грапавия камък да почине, до края на катеренето оставаха само няколко метра. Внимателно, крадешком, той надникна иззад каменния блок. Долу пътят се виеше като тънка лента По него се движеха малки човешки фигурки. Но кои от тях бяха неговите пазачи и къде бяха те, да различи това отгоре му беше невъзможно.

Там, където свършваше стръмнината, започваха трънливи храсталаци и Петър дълго вървя, пробивайки си с мъка път през

тях. „Нищо не се е случило, нищо няма. Така ми се е сторило. Статистите си бяха пийнали малко. Хулигани! Ще се оплача на режисьора! Сега като изляза на открито, ще видя и шосето, и камионите, почивния дом „Спътник“.

И наистина, скоро храстите свършиха, пред него се разкри равно, открито от всички страни плато. Той излезе на него неочаквано и също така неочаквано са озова пред един висок, забит в земята стълб. В горния му край беше закована напречна греда, на която беше разпънат човек. Някакви дребни птички, прилични на врабчата кръжаха над него, писукайки продължително.

Долу се разстиляше голям, непознат град. Петър вече не се изненада от това. Той започна да се спуска по склона. Мислеше си как ще може да живее сега в света, който сам си бе създал.

\* \* \*

– Внимание! – обяви режисьорът. – Внимание. Ще правим дубъл. Всички да се приготвят.

Настъпи объркване. Актьорът, който така успешно са беше справил с ролята на престъпника беше изчезнал. Никъде не го намериха. Режисьорът побесня.

## Игра в празна зала

### Научно-фантастичен разказ

Александър Горбовски

Анджей още нищо не беше решил. Той не беше решил изобщо дали ще го направи. Твърде много беше неизвестното. Твърда много неща бяха против.

Така говореше той на себе си. Така повтаряше.

Изтичаше седемнадесетият час, откакто с амфибията, в която беше Оера, се загуби връзката Изтичаше седемнадесетият час, откакто оттам, от района на Железните Скали непрекъснато звучеше нейният тънък, като писък на комар, радиозумер.

Той беше ходил в района на Железните Скали. И сега си представяше всичко така ясно, като че ли беше пред очите му. Той виждаше жълтата мараня, жълтата мъгла която запълваше пространството И в нея, в ниските ѝ слоеве – редки езерца, лилави ивици. Понякога лилавото бавно течеше и се преливаше между по-лекото – жълто, но не се смесваше с него. Едно трепване, един лек дъх на вятър и всичко там започваше да се движи.

Някъде там, в тази прозрачна мараня беше сега Оера. Там бе и бялата плоска

леща на нейната амфибия.

Ако се включеха уредите за следене, мъглата изчезваше. На екраните оставаше само лека мъгла, размиваща контурите на отдалечените предмети. И тогава се виждаха скалите. Или това, което условно можеше да се назове с тази дума, защото друго нямаше. То най-много напомняше гигантска шлага – нещо гъбесто, нещо спекло се в шуплите и с отворите, с арките, дълги стотици метри. И там в огромните дълбочини, в плетениците и проходите плуваше сега сигналът за помощ – тънкият писък на радиозумера. Многократно отразен, той се разливаше на вълни, ту се усилваше, ту отслабваше. Сякаш сигналът беше навсякъде. И невъзможно беше да се намери мястото, точката, от която той се излъчваше.

Представяйки си всички тези картини и мислейки за това, Анджей разбираше, че го прави, за да не мисли за другото. За да не мисли за главното – за решението, което му се налагаше да вземе. Докато още имаше възможност да го направи.

Анджей беше сам в станцията. Другите

двама от сутринта се намираха там, в лабиринта на Железните Скали. Но той знаеше те няма да я намерят. Това беше невъзможно. Почти невъзможно. Единственият, който можеше да помогне беше навярно той самият. Но сега той се стараеше да не мисли за това. След всичко, което стана, което се случи с него, отвлечението му към риска беше твърде голямо. И Анджей не беше уверен, не знаеше, ще съумее ли да го надвие.

Безкрайните коридора по които вървеше бяха пусети. Безлюдни стълби и преходи. Но само по себе си тази пустота, това безлюдие беше съвсем друго, не такова, каквато можеше да бъде в други обитавани светове.

Той вървеше и блестящите перила, ръкохватките на аварийните сигнали и илюминаторите многократно го отразяваха. Те го отразяваха висок, златокос, в черна, със сребрист блясък униформа, падаща до петите му. Навярно и наистина той беше достоен за нещо по-добро, отколкото за това облекло, за тази Станция и за този мъчителен избор, пред който се намираше.

Дългият коридор завършваше с площадка. А по-нататък имаше само една врата – плосък квадрат. Раира на врата в зала, където нямаше никой.

Впрочем, том още нищо не означаваше, че

той стоеше тук, пред там врата. Това още нищо не означаваше.

Той направи така, че образът на Оера изникна изведнъж на стената. Беше двумерен и плосък. Беше това, което някога се наричаше „портрет“. Ако „портретът“ се движеше или произнасяше думи, тогава това би се наричало „кино“. Някога той се интересуваше от история, затова знаеше за него.

Той направи така, че изображението да стане обемно. Сега Оера, изглеждаше, беше такава, каквато си бе действително: същите бадемови очи, същата черна коса до раменете, лилаво кимоно.

Той я гледаше. Опита се да я види така, като че ли я виждаше я пръв път. Но не можа. И тогава, преставайки да задържа изображението, му позволи бавно да се разтвори във въздуха.

„Холография“. Най-после той си спомни тази дума. Така се наричаха тези изображения някога. „Холография“. Образите, които пораждаше тя, бяха обемни, но призрачни и безплътни. Като изображението на Оера, което току-що беше тук. Неизвестно на кого са били нужни те, тези призрази. Но навярно все пак са били нужни – докато преди двеста години професор Минц не създаде своите

„фантоми“. Триммерните изображения станаха като живи. Възможно е това да са били някакви полета, суперполета, хиперполета – които приемаха контура на предмета. Сега, ако протегнеш ръка, ръката не преминаваше през образа, като през пустота, като през призрак, а опираше в твърдина, в твърдината на фантома. Докато течеше сеансът, докато работеше предавателят, изображението на стената беше подобно на истинска стена и дланта можеше да почувства нейната грапавост и нейната твърдост. Изображението на стола ставаше подобно на истинския стол – него можеше да го докоснеш с ръка, на него можеше да се седне.

И – човекът. Изображението на човека също.

Той не се осмели да помисли за това. Даже не в мислите, а с нещо което беше пред мислите, той си представи изведнъж, че Оера не е намерена. Че нейното изображение, нейният „фантом“ – това е всичко, което има в него, което му е останало. И само от това, от един само опит да си представи това, Анджей почувствува в сърцето си пустота и студ.

И макар веднага да разбра, че това не е така, че Оера съществува и е жива, че има още цели осем часа, за да я намерят –

сянката от този студ и пустота, споменът за тях остана.

Той не бутна веднага раираната ерата, а се забави една-две секунди. Като че ли да престъпиш прага означаваше нещо. И сякаш за да забави, за да отложи, отнякъде от гънките, от дълбочината на своето облекло той извади калъфа и, разтваряйки го, изтегли лимоненожълт кристал.

Всичко беше записано, всичко се съдържаше в него, в този кристал: последният им разговор и стаята, и Оера, преди да тръгне. Преди бялата леща на нейната амфибия да я отведе в дебрите на Железните Скали. Анджей така и не й каза, че е направил запис. Той и сам не знаеше защо прави това. Навярно, действително с годините ние ставаме сантиментални и в постъпките ни започва да присъствува нещо като: „някога“ аз ще си спомням това.

Кристалът беше хладен. Сам не знаейки защо, той погледна през него светлината, но не видя нищо освен дълги лимонени отблясъци.

Квадратът на раираната врата беше стоманен и масивен. Той я дръпна към себе си, вратата с мъка бавно се отвори. И веднага се затвори след него, едва влязъл.

Залата беше празна. Съвършено празна. Само стени и таван. Такива стоманени като

вратата стени. Същият стоманен таван.

С привично движение на ръката той напипа в стената устройството, с длан отмести ключалката и пусна кристала в дълбочината. Светлината в залата започна да намалява и угасна.

Но това също още не означаваше нищо. Той още можеше пипнешком да намери вратата, да я отвори и да излезе.

В далечния край на залата на пода трептеше неголям кръг. Той се отправи към този кръг и застана в него. Именно там, именно на това място се намираше той в стаята на Оера, когато започна записът. Сега всичко зависеше от това, ще съумее ли веднага Анджей да намери това положение, тази поза, в която беше тогава.

Това беше като в музикална кутийка – има ключ, има ключалка. Ключалка – някакъв обем в пределите на осветения кръг, единствен и определен. А ключът – това е самият той. След като той запълни този обем, след като намери нужната поза – ключът ще влезе в ключалката, музиката ще засвири и фигурките ще започнат своя танц.

Но докато това още не е станало, докато още не се е случило, той можеше да се откаже и да прекрати всичко. И самата мисъл, че обратният път е открит, че той е свободен, му позволяваше да върви нататък

и още по-нататък към там черта, където обратен път вече нямаше.

Залата, между другото, бавно се преобразяваше. Контурите на някакви предмети смътно изплуваха наоколо. Сега това вече не беше тази зала, в която той влезе. То беше помещение, изтеглено и огънато, с ред илюминатори покрай една от външните стени. Удължени, с неправилна форма, те излъчваха жълта, невярна светлина. Кривейки очи, той можеше да види в тях жълта мъгла, която на неподвижни кълбета се стремеше нагоре.

Когато мъглата се вдигаше – това означаваше утро. Записът възпроизвеждаше утро.

Оера също беше тук. Както преди, не изменяйки позата, той можеше да я види неподвижна като манекен, замряла полуобърната. Позната гримаса на полуотворената уста, чертите на лицето ѝ и цялата фигура бяха още неопределени и неясни.

Анджей помръдна ръка едва сгъвайки пръсти. Струваше му се, че именно там стоеше той, когато започна записа. Той наведе глава едва отмествайки крак. И всеки път, с крайчеца на окото, със страничното си зрение, той виждаше как заобикалящият го сега свят придобиваше все по-голяма ясност.



Но както и преди, той още не беше престъпил чертата. Както и преди, той беше свободен да излезе от кръга. Една само крачка, едно движение – и този призрачен свят ще се разтопи, ще се разпадне, ще изчезне.

Така говореше, така повтаряше той на себе си.

И изведнъж в някакъв миг това стана.

– ... винаги съвсем малко. – Продължавайки движението, Оера протегна ръка и свивайки два пръста му показваше, колко малко.

Това беше като изстрел. Когато бавно натискаш спусъка на бластера – на микрон, и още, и не се случва нищо. И изведнъж – в някакво мигновение, в някаква частица от движението – избухване.

– Някои го заливат с гореща вода. – Тя отвори широко очи и изобрази на лицето си ужас. – Но това не е вярно! Съвсем не е вярно. Трябва само със студена. Непременно със студена. Ето толкова!

Тя отново събра пръстите, показвайки колко именно.

Той помнеше за какво ставаше дума. И помнеше какво отговори тогава, и сега, слушайки какво говореше тя и знаейки какво щя каже тя, той чакаше само тази пауза, за да вмъкне фразата, която вече беше

произнесъл веднъж.

– А ето Лукреций не го прави така. – Той се постара думите му да прозвучат също така, както тогава в действителност. – Лукреций го прави другояче.

Оера като че ли само това и чакаше. Тя се изви като котка. Тя го погледна, сякаш искаше да се убеди, че той наистина произнесе това. И тогава, само след това, се отметна назад и се разсмя гневно:

– Кой? Лукреций! Той ли...

Поразително е все пак как умееше тя да придава такова значение на дреболии! Това, как да вариш кафе, сънят, който ти се е присънил вчера, новата прическа – всичко това израстваше в нейните очи във вселенски мащаби, в мащаби космически. Той не можеше така. Той така не умееше. Макар че се стараеше повече заради съзвучието.

Сега жълтата мъгла зад илюминатора, кълбейки се, стремително се вдигаше нагоре. Той знаеше, че към пладне нейното движение постепенно ще се забави, за да спре по-късно изобщо. А вечерта ще започне обратното – жълтите къдрици и кълбета бавно ще плъзнат надолу. Така беше всеки ден. Така беше винаги.

Анджей стоеше и гледаше мъглата, слушайки зад себе си нейния глас и

стараейки се да се вживее в ставащото. Стараейки се да произнася не само същите думи, но и да мисли и да чувствава както тогава, когато всичко наоколо беше истинско. Минавайки, повтаряйки себе си, той премести креслото. Така направи и тогава. Но сега, усещайки под ръката си неговата кадифена облегалка, той не можеше да не помисли, че това кресло, както и всичко останало тук го няма... Че всичко това е само проекция на сили, пресичане на полета, фантоми. Но веднага се постара да прогони тази мисъл и да не мисли за това.

Той едва не забрави, едва не пропусна своята реплика. Но все пак успя, навреме успя. Междувпрочем, всичко вървеше така, както трябваше да бъде. Както и трябваше да бъде, за да може след час или два, когато в кристала се свърши записът, да се стопи безследно. И той ще остане отново сам в правната зала.

– ... Е и какво тогава?

Той вдигна рамена.

– Нищо.

– А пък аз мисля другояче, съвсем другояче – Оера се отметна назад в креслото и се полюшваше в него, сложила тънките си ръце зад главата. – Аз мисля, че в нас, като в огледало са отразява всичко, което е около нас – и форма, и цвят, и звуци. Когато върху

мене е това – тя докосна с ръка облеклото си, – това не означава просто, че аз така съм облечена. Това значи, че сега аз съм такава. Аз например, никога няма да седна, ако съм в лилаво, там, на това кресло. На червено – лилаво не върви.

– Даже когато си сама? – както някога, както тогава, в действителност се усъмни той.

– Разбира се! – Тя се учуди на въпроса.

– Но ако си сама, тебе никой не те вижда. И самата ти не се виждаш. Какво лошо може да има в това?

Тя втрещено го погледна. Той сериозно ли мисли така?

– Жал ми е за тебе. Ти разсъждаваш като варварин. Струва ми се, така се казва това. И какво от това, че аз не виждам! Аз не виждам себе си, но аз го знам. Зная, че седейки в лилаво на червено, аз изглеждам неестетично. Нима като правиш лошо, но никой не те вижда, това вече не е лошо?

Разбира се, дреболия, разговор за нищо. Но отново всичко, до което тя ся докосваше, ставаше необичайно важно и значимо.

Той помисли: колко хубаво би било ето така да седиш и да разговаряш с нея, незабелязано милвайки с поглед всеки неин жест, формата на ръцете ѝ, извивката на лицето. Това можа би така щеше да бъде,

ако не бяха тези Железни Скали, ако не беше този зумер, крещящ оттам седемнадесет часа подред.

Той знаеше, че ще направи това, заради което е тук. Той ще направи всичко, което трябва, за да я намери.

Те седяха един срещу друг и тъмната ниска масичка, с тънки, извити крачка, ги разделяше. На нея имаше прозрачни съдове и бели чашки. Те пиеха чай – ето какво правеха те сега. Пиеха чай. Изящната чаша прозираше в тънката ѝ ръка. И той отново почувствува това, което помисли тогава. Ръката ѝ е възникнала от небитието, само за това, веднъж да подържи тази чашка или чашката е била подадена от някого, който е предчувствувал именно тази ръка?

– Искан ми се – продължаваше тя, и чашката, звънвайки, тихо се върна на чинийката, – иска ми се понякога да ме обкръжават други предмети и стени. От друг вид, с друг цвят. Това, което е около нас, трябва да се променя така, както и ние сменяме облеклото – по настроение...

Тя премести поглед върху илюминаторите, където жълтите струи и кълбетата бягаха както преди нагоре.

Той мълчеше, разбърквайки чая с лъжичка.

Така мълчаха те, защото умението да се

беседва изисква малко думи. По-скоро това е изкуство на паузите. Когато всеки може насаме със себе си, с това, за което мисли.

Той виждаше лицето ѝ. Той не се опитваше вече да я възприема отстрана така, като че ли я виждаше за пръв път. Тези тънки извити вежди. Подвижна уста. Тази рязка линия на скулите. Как да се нарече това, което ги свързваше в едно? Пропорции? Вътрешен ритъм? Или както говорят за художника – почерк? Известно е безсилието на думите! Той отново си спомни за чашката в ръката ѝ. Някъде там, някъде близо към това, което почувствува той, се криеше отговорът. Но той не го намираще.

– Даже когато аз излизам от станцията – заговори тя най-после, – аз го правя навярно, за да разтворя пространството, границите на моето битие.

Той кимна. Той разбираше това. Той разбираше и това, че приближаваше този миг, заради който той започна всичко това. Мигът, в който той трябваше да узнае къде е Оера – точното ниво, сектор или квадрант.

Това не беше така лесно – защото всичко, което възпроизвеждаше кристалът, всяка сцена и всяка дума бяха записани и предопределени. Но ако някой, или нещо нарушеше този синхрон, той веднага, предизвикваше „ефект на резонанса“:

видимият свят, породен от кристала, започваше да се променя непредсказуемо и неизвестно как. Този ефект можеше да затихне, или обратно – да се разшири безкрайно.

Оера стана. Мина покрай стената. Бавно – натам. И още по-бавно насам. Мигът приближаваше. Той чакаше. Сега тя ще са върне и ще седне в креслото. Тя са върна и седна в креслото. Сега тя ще каже тези думи. И тя каза:

– Аз мислех дали да ти го кажа. Да говоря ли изобщо за това. Струва ми се, че вчера при Железните Скали видях Червеното Кълбо...

„Червеното Кълбо! Ти знаеш ли какао е това? Ти чувала ли си за Червеното Кълбо?“ – така трябваше да възкликне той. Но сега вместо това той бързо попита:

– Къде? Къде си го видяла?

– В сектор „М“.

Той успя да забележи как учудено се повдигнаха веждите ѝ.

– Нивото? Нивото? – Анджей почти извика това. Но беше късно. Тя не успя да отговори. Промените станаха. Чу се рязко съскане, изсвирване, светлината като че ли помръкна и таванът изведнъж се слегна почти на „четвърт“.

– Нивото... – по инерция повтори той.

Но Оера вече не го чуваше Тя разбърка с лъжичката чая. Сега тя вече не държеше чашка в ръката си. Ръката ѝ, без пръсти и китка, завършваше сега с бяла чашка. Той не успя още да осъзнае това, не успя да го приеме, когато видя, че очите ѝ станаха като на римските статуи. Те бяха отворени, но покрити с пелена, както и лицето.

Той нито се учуди, нито се изплаши. Той знаеше, че нещо трябваше да се случи. Може би това не е най-страшното. Засега не е най-страшното.

– Червеното Кълбо! Но нали експедицията на Хоуп... – Сега Анджей се опитваше да говори така, сякаш нищо не е станало. Като че ли нищо не е било.

Все пак той узна – сектор „М“. Трябва да се търси в сектор „М“. Но да се мисли за това беше още рано. Той трябваше още да изчака. Той трябваше да устои и да излезе жив от тази зала. Отклоненията, ако те са започнали, не се знае с какво могат да завършат. Какво параноидно бълнуване могат да станат и в какъв кошмар да се превърнат. (Едно от крачетата на масичката се подгъна и се потърка о другото – с привичен птичи жест. Чашките трепнаха, но не паднаха – крачето се върна на мястото си и всичко стана както преди.)

Колко ще продължава това – половин час,

час?

– Експедицията на Хоуп е видяла Кълбото само един път... – произнесе Анджей. Дума по дума старателно повтаряше той това, което произнесе тогава.

(Във външната стена изведнъж се проряза око, напълнено с кръв, кръгло, с големина на чинийка и започна да гледа, потрепвайки и мигайки към това, което ставаше тук.)

Анджей изчака паузата, в която Оера трябваше да му отговори и продължи така, сякаш тя го направи. Гласът му не трепереше, той беше почти спокоен. Разбира се, всичко това изобщо не беше приятно, но сега то не беше страшно. Не по-лошо от това, което той преживя и видя. Само Оера да сади така, само да не помръдне! Защото призрак, фантом, излязъл от контрол – ето какво е действително страшното.

Той не забеляза как таванът сякаш едва се повдигна. Като че ли стана по-светло. Може би отклоненията затихват? Може би всичко ще се върне на своето място?

Ръката на Оера стана нейната ръка и тя държеше сега истинската чашка. Само очите ѝ както преди бяха покрити с пелена.

Анджей продължаваше да говори това, което трябваше, да произнася поред, радвайки се, че постепенно всичко се нарежда, всичко се възвръща и става както е

било.

Когато Оера му отговори най-последно, гласът ѝ не беше веднага такъв, какъвто беше преди. Но и това скоро мина. И разговорът тръгна като предишния, като този, който трябваше да бъде. Той дори не забеляза кога пелената падна от очите ѝ. Оера изцяло стана такава, както преди. Изглеждаше че е както преди. Така можеше да се помисли.

Той не очакваше, не можеше да се надява, че отклоненията ще свършат, ще се изчерпят така бързо.

Като котка, извивайки тялото си, Оера погледна през рамото си към хронометъра, полюшващ се на стената. Както винаги – нагоре и надолу. Нагоре и надолу.

– Време ли ми е вече? Време ли е...

И се разбърза. И започна да се сбогува, гледайки на мъглата зад илюминатора, която едва плуваше сега, вдигайки се нагоре. Записът свършваше. Записът свършваше. Сега всичко трябваше да свърши. Да изчезне, да са разпадне.

И тогава, в последните минути, той все пак се реши. Реши се да попита за нивото. И замря с безразлично лице, очаквайки отговора. Очаквайки някакви нови страшни промени в тези последни оставащи мигове. Но нищо не се случи. Сякаш нищо не се

случи от неговите думи, само веждите ѝ пак учудено се повдигнаха на тясното ѝ лице.

– Нивото? – попита тя. – Нивото... – И прегъвайки се, недоумявайки, от упор погледна в очите му. Той наведе поглед. Като че ли наистина беше неискрен в нещо или хитруваше.

Но впрочем така и беше.

– Ти ще дойдеш с мене! – произнесе тя изведнъж и леко стана. – Аз така искам, така съм решила...

Това беше в нейния маниер, в нейния стил.

Това го нямаше в кристала. В записа, който той пазеше.

Тя се отправи към вратата.

Той знаеше, че псевдоврати не могат да се отворят. Но дори ако се отворят, зад тях е – пропаст, зад тях няма нищо. Нищо освен част от празна зала. Тя отвори вратата. И се огледа, очаквайки го с поглед. Той направи крачка. Втора. Вратата се затвори след него. Той позна коридора – от стаята на Оера. И познатите шест стъпала, които водеха надолу.

– Забравих, забравих да взема... – изтръпна тя и се стрелна обратно. И тогава Анджей разбра как ще стане това. Тя пак ще влезе в тази врата. И тогава ще свърши записът. А той ще остане тук в коридора.

Макар че е трудно да се разбере защо той се намира тук, а не в залата.

Но тя не си отиде. Махна с ръка и каза:

– Не е важно. И без него ще мине. – И се обърна към него: – Ти нещо не си весел! Недоволен си! Може би не искаш да тръгнеш с мен?

Той се насили да се усмихне. Хвана я за ръка. Усети ръката ѝ. Ръка на фантом. Фантом?

И тръгна редом с нея по коридора. Той вървеше както винаги отдясно. За да не се виждат белезите. Това място, където бяха белезите, от другата страна на лицето.

Те са спуснаха по стъпалата. Те се отправиха към шлюзовете.

Плоската бяла леща се разтвори, прие ги и се затвори отново. След това крилата на шлюза бавно се разтвориха и жълтата мараня погълна амфибията.

Всичко беше реално. Всичко беше така, като че ли ставаше наистина. Анджей силно стисна едната си ръка с другата. Само за да почувствува, че той, това е той. Че това е истинско.

Оера включи обзора и кълбятата се стена отпред изчезна. В далечината на хоризонта се виждаха начупените зъбери на Железните Скали.

– Червеното Кълбо – започна той, –

говорят, че Хоуп...

Но тя го прекъсна.

– Все пак ти си варварин. Само варварите мислят, че жената е по-глупава от тях. Аз знам всичко. И за Хоуп. И за Червеното Кълбо.

Той все чакаше кога ще се случи нещо.

Но нищо не се случи.

– Някъде тук – повтаряше тя. – Някъде тук. Близо.

Най-после това се случи. Действително, в сектор „М“. Под едната от гъбестите арки амфибията се поднесе и здраво се заклини в пукнатината. Когато това още не се беше случило, миг преди това той успя да помисли: „Това е!“ Радвайки се глухо, както се радва човек, оказал се в нещо прав. Дори когато той се е оказал прав в най-лошото.

Единственото, което той знаеше сега, беше това, че няма да ги намерят скоро. Не по-рано от седемнадесет часа. И то ако им

провърви. Сигналът за бедствие, тънкият писък на радиозумера плуваше по проходите, отразявайки се многократно. Но на тези двамата, които ги търсиха, той знаеше, не беше възможно да *намерят това* място, тази точка, откъдето той се излъчваше.

Когато най-после ги намериха, когато излязоха и на буксир се добраха до станцията, той вече знаеше какво ще направи най-напред.

Анджей дръпна към себе си квадрата на раираната врата и тя се отвори, масивна и стоманена. С привично движение той напипа в стената устройството. Той не би се учудил, ако то се окажеше празно. И наистина на него му се стори, че там няма нищо. Но след миг кристалът, леко стопен и студен, падна в ръката му. Игра в празна зала не трябваше вече да има.

## Разговор по затворената верига

### Фантастичен разказ

Рей Бредбъри

Защо си спомни изведнъж това старо стихотворение? Сам дори не можа да си го обясни, но то изплува е съзнанието му:

Представете, представете си още веднъж, че висящите по черните стълбове жици са всмукали милиардите потоци човешка реч, която са слушали непрекъснато ден и нощ и са съхранили нейния смисъл и значение...

Той се запъна. Как беше по-нататък?

Осемдесетгодишният старец седеше сам-самичък в тая запустяла къща, на тая запустяла улица в запустелия град, на запустялата планета Марс. Седеше, както бе седял последните шестдесет години – седеше и чакаше.

На бюрото пред него имаше телефон. Телефонът, който много отдавна не беше позвънявал. И неочаквано телефонът се разтресе, сякаш се готвеше тайно за нещо.

Ноздрите на стареца се издуха. Очите му се разшириха.

Телефонът задрънча тихо, почти беззвучно. Старецът се наведе и впери недоумяващи очи в телефона.

Телефонът бе *прозвънял!*

Старецът скочи, дръпна се от телефона рязко назад, столът се катурна на пода. И тогава старецът изкрещя, изкрещя, колкото имаше сили:

– Не!

Телефонът иззвъня отново.

– Не-е-е!...

Старецът понечи да вземе слушалката, протегна треперещата си ръка – и бутна апарата. Телефонът падна на пода точно в момента, когато зазвъня за трети път.

– Не, не... о, не... – повтаряше старецът тихичко, като клатеше глава и притискаше ръце към гърдите, а телефонът в краката му продължаваше да звъни. – Това е невъзможно... не може да бъде...

Защото, колкото и да е странно, той беше сам-самичък в безлюдната къща, в безлюдния град на планетата Марс, където не бе останало друго живо същество освен него, единствения владетел на цялата тая пустош...

И все пак...

– Бартън!...



Някой го викаше.

Не, счуло му се е. Просто нещо писукаше в слушалката.

„Бартън?! – замисли се той. – Ами да, нали това съм аз!...“

Старецът толкова отдавна не бе чувал името си, че го беше почти забравил. Не беше от хората, способни да разговарят сами със себе си. Той никога...

– Бартън!... – гласът идваше сякаш много отдалеч, от разстояние един милиард мили.

Старецът изчака сърцето му да отмери още три удара, после каза:

– Бартън е на телефона...

– Е, най-сетне – отвърна гласът, приближил се вече на милион мили... Познай кой ти се обажда!...

– По дяволите! – ядоса се старецът. – За първи път ми звънят от половин век насам, а си правят майтап...

– Извинявай. Наистина глупаво излезе. Трябваше да се досети, че няма да познаеш собствения си глас. Никой не би познал собствения си глас. Той ни звучи доста изменен... С теб говори Бартън.

– Какво?!

– А ти какво си помисли? Че ти се обажда командирът на ракетата, долетяла на Марс, за да те спаси, това ли си помисли?

– Не, но...

– Коя дата сме днес?

– 20 юли 2097-а година.

– Боже мой! Шестдесет години са минали.

И нима ти през цялото това време все си чакал да пристигне ракета от Земята?

Старецът мълчаливо кимна.

– Слушай, старче, нали вече знаеш кой ти се обажда?

– Знам. – Той трепна: – Спомних си. Ние с теб сме едно и също лице. Аз съм Емил Бартън, и ти си Емил Бартън.

– Но между нас има съществена разлика. Ти си на осемдесет, а аз – на двадесет. Животът е още пред мен...

Изведнъж, както се смееше, старецът се разрида. Седеше, държеше слушалката в ръка и се чувствуваше като глупаво, загубило се дете. Този разговор е абсолютно безсмислен, би трябвало да го прекрати – и въпреки това щом се посъвзе, старецът притисна слушалката до ухото си и рече:

– Ей ти там! Слушай... О, господи, ако можех някак да те предвардя! Но как? Нали ти си всъщност само един глас. Ако можех да те предупредя какви години на самота те очакват... Овреме сложи край на всичко! Не чакай! Ако можеше да знаеш какво значи да се превърнеш от това, което си ти, в това, което съм аз днес...

– Невъзможното е невъзможно – засмя се младият Бартън. – Аз дори не мога да узная дали си отговорил на позвъняването ми. Всичко е автоматика. Ти разговаряш със записа, а не с мен. Сега е 2037-а годината, за теб ще е преди шестдесет години. Всички колонисти бяха извикани от Земята. И те напуснаха Марс, отлетяха с ракетите. А аз закъснях...

– Помня – прошепна старецът.

– Сам-самичък съм на Марс – разсмя се младият глас. – Месец ли, година, ли ще продължава, все ми е едно. Продукти имам, книги също. В свободното си време подбрах фонотека от десет хиляди думи – отговорите са издиктувани пак с моя глас и са включени към телефонните релета. Така сам на себе си ще звъня, ще си имам събеседник... Моите записи ще ми позвънят дори и след шестдесет години, стига да съм още на Марс, макар че не вярвам да остана толкова години. Просто ми хрумна тая необикновена идея, за да убия някак времето си. Наистина ли си ти, Бартън? Ти – всъщност аз?

Сълзи капеха от очите на стареца.

– Създадох хиляда Бартъновци, хиляда магнетофонни записа с всички възможни въпроси и съответно отговори. Разположих цялата тая армия Бартъновци във всички

градове на планетата, докато чакам да се върнат ракетите...

– Глупак! – Старецът уморено поклати глава. – И ще има да чакаш така шестдесет години. Ще остареееш в очакване, и през цялото време ще си все сам. Ще се превърнеш в това, което съм аз сега и както преди ще си все така сам-самичък в тия запустели градове...

– Не разчитай на съчувствието ми. Ти си ми съвсем чужд, като пришълец от друг свят. Защо да бъда тъжен? Нали сега съм жив, когато диктувам записите. И ти, когато ще ги слушаш, ще бъдеш жив. Но ние всъщност никога няма да разговаряме истински. Нито един от нас няма да може да предупреди другия, да го предварди, колкото и да се надвикваме, единият автоматически, другият по човешки страстно. Аз живея в днешното време. Ти живееш в утрешното време. Нека да е безсмислица. Защо да хленча – бъдещето не ми е известно, а щом е така, аз си оставам оптимист. Скрил съм записите, за да не ги унищожиш. Те ще се включват само при точно определени дразнителни от твоя страна. Можеш ли да накараш мъртвия да се разплаче?

– Престани! – викна старецът. – Пак го бе свила познатата болка. – Боже, колко си бил безсърдечен! Махай се!

– Защо „бил“? Аз съм. Докато лентата се върти и скритите електронни очи четат, избират и трансформират думите, аз ще съм млад – и ще съм жесток. Ще остана млад и жесток дори и тогава, когато ти ще си отдавна умрял. Довиждане...

– Почакай! – извика старецът.

Щрак.

\* \* \*

Бартън дълго седя така, стискайки в ръка онемялата слушалка. Сърцето му причиняваше непоносима болка. Какво безумие! Млад е бил тогава, безразсъден, през ония първи години на самотата, когато вдъхновено монтираше тия управляващи вериги, ленти, схеми, когато програмираше на релето за времето тия обаждания...

Телефонът можеше да звънна по всяко време. Например:

– Добро утро, Бартън! Обажда ти се Бартън. Часът е седем. Хайде надигай се, ставай!

Или:

– Бартън ли е? Обажда се Бартън. Днес трябва да заминеш за Марс Таун, да монтираш там телефонния мозък. Искях да ти напомня...

– Благодаря.

Ново позвъняване:

– Бартън ли е? На телефона е Бартън. Искаш ли да обядваме заедно? В ресторант „Ракета“ ли?

– Добре.

– Значи ще се видим там. Довиждане...

З-з-з-ън-н-н!

– Ти ли си? Искях да те окуража. Не бива да провесваш нос. Спасителната ракета може още утре да пристигне...

– Точно така. Утре – утре – утре – утре...

Щрак.

Но годините се изминаха като дим. И Бартън сам бе заглушил коварните телефонни обаждания с хитроумните реплики. Телефонът щеше да позвъни отново в деня, когато Бартън навършеше осемдесет години, ако е жив дотогава. И днес телефонът звънна, и миналото нахлу отново, то нашепва, напомня...

Телефонът!

„Нека звъни. Изобщо не съм длъжен да се обаждам“ – помисли си Бартън.

Пак звънна!

„Нали ти знаеш, че там няма никой!“

Продължава да звъни!

„Уж сякаш разговарям сам със себе си – помисли си Бартън, – но има разлика. Господи, и каква разлика!...“

Усети как ръката му сама вдигна слушалката.

– Ало, старият Бартън ли е? Обажда се младият Бартън. Днес навършвам двадесет и една. През изтеклата година монтирах гласове-мозъци още в двеста града. Заселих целия Марс с Бартъновци...

– Да, да...

\* \* \*

Старецът си спомни оная нощ, преди шестдесет години, когато препускаше през планини и долини с камиона, натоварен с всякаква техника, и щастлив си подсвиркваше. Още един апарат, още едно реле. Поне си има занимание. Остроумно, необикновено и тъжно. Скрити гласове. Скрити, добре замаскирани. В ония младежки години смъртта за него не бе смърт, времето не беше време, а старостта му се струваше като някакво едва доловимо ехо от дълбоката бездна на безкрайно далечните години. Млад идиот, садист, глупак, който дори и не помисляше, че попарата, която дробни сега, пак сам ще трябва да сърба...

– Снощи – разправяше двадесет и една годишният Бартън – седях сам в празния киносалон в центъра на безлюдния град. Гледах един стар филм с Лаурел и Харди. Да знаеш как се смях!...

– Да, да...

– Измислих нещо ново. Записах гласа си хиляда пъти върху една и съща лента. После

я пуснах през високоговорителя – звучи така, сякаш хиляда души говорят. Знаеш ли, че шумът на тълпата успокоява. И още нещо измайсторих: вратите на къщите да похлопват, деца да пеят, грамофони да свирят, всичко, разбира се, е автоматика. Ако само слушаш и не надзърташ през прозорците, впечатлението е поразяващо. Но погледнеш ли, илюзията изчезва. Изглежда, самотата почва да ми действа...

– Това е първият сигнал – рече старецът.

– Какво?

– За първи път признаваш, че се чувствуваш самотен.

– Да знаеш пък с миризмите какво измислих. Когато се разхождам по безлюдните улици, от къщите се разнася ту мирис на пържени яйца, ту на риба. Действуват пак разни скрити механизми.

– Лудост!

– Самозащита!

– Аз се уморих...

Старецът окачи рязко слушалката. Това е вече прекалено. Миналото го задушава...

Спусна се, залитайки по стълбите, и излезе на улицата. Градът тънеше в мрак. Вече не светеха големите червени неоновии реклами, не се чуваше музика, не се разнасяха апетитни миризми. Много отдавна бе изоставил фантазмагориите с

механичните измами. „Чуй: чии ли са тези стъпки?... Ах какъв мирис! Май пекат плодов пай...“ Свършил бе с всичко това веднъж завинаги.

Стигна до канала, в полюляващата се вода проблясваха звездите. Под водата ръждясваха роботите – механичното население на Марс, което той бе създавал в продължение на много години, а сетне, осъзнал внезапно ужасната безсмислица на това, което върши, бе изкомандвал: едно, две, три, четири – всички .на дъното на канала! И те потънаха, изпусвайки мехурчета, като празни бутилки. Той ги унищожи всичките и не съжаляваше.

В къщата, край която минаваше, тихо завъня телефон.

Бартън продължи да върви. Телефонът млъкна.

Но сега зазвъня телефонът в следващата къща, сякаш знаеше че Бартън се приближава към нея. Той хукна надолу. Звъненето остана назад. Но изведнъж зазвъня телефонът в тая къща, после в оная там, в другата, във всички къщи наоколо. Опита се да избяга. Ново позвъняване!

– Добре де! – закрещя Бартън премалял. – Добре, идвам!...

– Ало, Бартън!

– Какво искаш?

– Чувствувам се много самотен. Струва ми се, че съществувам само когато разговарям. Ти не можеш да ме накараш да млъкна...

– Остави ме на мира! – завика в ужас старецът. – Ох, сърцето ми!

– Обажда се Бартън. Навърших двадесет и четири. Още две години изминаха. А аз все чакам. И чувствувам все по-остро самотата. Прочетох „Война и мир“. Изпих цяла река вино. Обиколих всички ресторанти – и във всеки си бях сам и сервитьор, и готвач, и оркестрант. Днес в кинотеатър „Тиволи“ ще гледам филма „Напразни усилия на любовта“. Всички роли изпълнява Емил Бартън, някои съответно с перука...

– Престани да ми се обаждаш или ще те убия!

– Няма да можеш да ме убиеш. Най-напред трябва да ме откриеш.

– Ще те откроя.

– Забравил си къде си ме скрил. Аз! съм навсякъде: аз съм в кабелите, в телефонните кутии, в къщите и стълбовете, и под земята. Хайде, убий ме! И как ще го наречеш? Телефоноубийство? Самоубийство? Завиждаш ми, че съм на двадесет и четири, силен, млад... Добре, старче, значи война. а? Война между нас! Между мен и мен! Ние сме цял полк от всички възрасти против теб,

единствено истинския. Хайде, обяви ни война!

– Ще те убия!

Щрак. Тишина.

Той изхвърли телефона през прозореца.

\* \* \*

Автомобилът се движеше в среднощния студ из дълбока долина. На пода под краката на Бартън имаше пистолети, пушки, бомби. Ревът на мотора отекваше в изтънелите и уморени кости на стареца.

„Ще ги открия – мислеше си той, – ще ги открия и ще ги унищожа всичките до един. Господи, как може да постъпва така с мен?...“

Старецът спря колата. В залязващите лъчи на слънцето се виждаше непознат град. Вятър нямаше.

В изстиналите си ръце държеше пушка. Оглеждаше стълбовете, подстанциите, телефонните кутии. Къде ли е скрит гласът! В този стълб? Или в онзи там? Толкова години изминаха!... Въртеше нервно глава ту в една, ту в друга посока... Вдигна пушката – стълбът рухна от първия изстрел.

„А ще трябва всичките – помисли си той. – Ще трябва всички да разруша. Забравил съм, забравил съм! Прекалено отдавна беше...“

Автомобилът се движеше по безмълвните улици.

Иззвъня телефон.

Старецът хвърли поглед към запустялата аптека.

Апаратът!

Стиснал пистолета, той изби с един изстрел ключалката и влезе вътре.

Щрак.

– Ало, Бартън! Предупреждавам те: не се опитвай да разрушиш всички стълбове или подстанции. Така сам ще си прережеш гърлото. Опомни се.

Щрак.

Той тихо излезе от аптека и тръгна по улицата, като се заслушваше в глухото бучене на стълбовете – шумът идваше отгоре, те все още действаха. Огледа ги и изведнъж съобрази, че наистина не бива да ги унищожава. Ами ако все пак от Земята пристигне ракета – налудничава мисъл, но да предположим, че ракетата пристигне тия дни или другата седмица. Ще кацна на отвъдната страна на планетата, ще искат да се свържат по телефона с Бартън, а връзката прекъсната...

Той свали пушката.

– Как не, ще дойде ракета – възрази си той полугласно. – Пък и много стар съм вече. Късно е...

„Ами ако пристигне неочаквано – помисли той, – и ти не узнаеш... Не, връзката трябва да е в изправност...“

Отново извъня телефонът.

Бартън се обърна машинално, закричи обратно към аптеката. Вдигна с вдървените си пръсти слушалката.

– Ало!

Непознат глас.

– Умолявам те – рече старецът – остави ме на мира.

– Кой, кой е там? Кой се обажда? Къде сте? – отвърна изумен гласът.

– Чакайте – старецът залитна. – Аз съм Емил Бартън. Кой се обажда?

– Говори капитан Рокуъл. Току-що пристигнахме от Земята...

– Не, не!

– Чувате ли ме, мистър Бартън?

– Не, не! Не може да бъде...

– Вие къде сте?

– Лъжеш! – Старецът се облегна на стената. Очите му се замъглиха. – Нали си пак ти, Бартън, майтапиш се с мен, искаш да ме измамиш...

– Говори капитан Рокуъл. Току-що кацнахме в Нови Чикаго. Вие къде сте?

– В Грин Вил – прошепна дрезгаво старецът. – На хиляда километра от вас...

– Слушайте, Бартън, бихте ли могли вие да дойдете тук?

– Какво?

– Трябва да ремонтираме нещо. Пък и се уморихме от полета. Ако вие дойдете, бихте могли и да ни помогнете.

– Да, разбира се.

– Ние сме на космодрума. До утре ще можете ли да пристигнете?

– Да, но...

– Какво има?

Старецът погали слушалката.

– Как сте там, на Земята? Какво се случи, та толкова години...

– Ще има време да се наприказваме, когато дойдете.

Старецът слушаше далечния глас и не можеше да повярва.

– А вие наистина ли сте капитан Рокуъл?

– Дявол да ви вземе, какви ги дрънкате!

– Моля да ме извините...

Той окачи слушалката и хукна навън.

Те са тук, след толкова години самота – невероятно – хора от Земята, хора, пристигнали, за да го отведат при земните морета, планини, небеса...

Той запали колата. Ще трябва да пътува пак цялата нощ. Но си струва да рискува – отново ще види хора, ще стисне ръцете им, ще чуе човешка реч.

Гръмкото ехо на мотора отекваше в хълмовете.

Този глас!... Капитан Рокуъл. Не е възможно това да е пак гласът на Бартън преди четиридесет години... Никога не е правил подобен запис. А може и да е правил, кой знае? В пристъп на депресия, на пиянски цинизъм не направи ли веднъж той запис на лъжливо кацане на ракета с измислен някакъв капитан и въображаем екипаж? Старецът злобно заклати глава. Не! Какъв подозрителен глупак е! Сега не е време за съмнения. Ще трябва цяла нощ да препуска подир марсианските луни. Ех, как ще отпразнуват тази среща!...

\* \* \*

Изгря слънцето. Беше се безкрайно уморил, измъчен и от болките в гърба. Сърцето му биеше лудо, ръцете нервно стискаха кормилото, но особено голямо удоволствие изпитваше пред мисълта за последния си разговор с младия Бартън. „Ало говори старият Бартън. Днес отлитам за Земята. Спасен съм!...“ Той се усмихваше, предвкушвайки удоволствието.

Стигна Нови Чикаго преди залез. Излезе от колата и – замръзна, вперил очи в бетонната писта на космодрума, търкайки възпалените си очи.

На космодрума нямаше никаква ракета. Никой не изтича насреща му, никой не

разтърси ръката му, никакви приветствия, нито радостен смях.

Почувствува как сърцето му замира. Пред очите му притъмня, той сякаш падаше в бездната от пустош и мъртвило. Залитайки, се затътри към някаква постройка.

На бюрото вътре, наредени като войници, стояха шест телефона.

Той зачака, дишайки тежко.

Най-сетне – звънна.

С мъка вдигна натежалата слушалка.

Глас:

– Не вярвах, че ще се добереш дотук, че си още жив...

Старецът нищо не отвърна, просто стоеше и държеше слушалката.

– Докладва капитан Рокуъл – продължи гласът, – какви са заповедите ви, сър?

– Ти!... – простена старецът.

– Как е сърчицето, Бартън?

– Не!

– Трябваше да те отстраня, за да запазя живота си, ако, разбира се, може да се каже за един магнетофонен запис, че живее...

– Връщам се веднага обратно – отвърна старецът. – И повече няма какво да губя. Ще взривявам всичко подред, докато не те унищожа окончателно...

– Няма да ти стигнат силите. Защо мислиш те накарах да пътуваш толкова



надалече и така бързо? Това беше последното ти пътешествие!

Старецът почувствува, че го свива сърцето. Няма да може да стигне и до първия дори град...Загуби играта! Падна в креслото, от устата му се отрониха скръбни стонове. Гледаше втренчено останалите пет телефона. Те зазвъняха едновременно като по сигнал. Гнездо от пет съскащи, отвратителни змии!

Слушалките автоматично се повдигнаха.

– Бартън, Бартън, Бартън...

Сграбчи единия апарат. Опита се да заглуши гласа, но той продължаваше да му се подиграва. Тогава заудря неистово телефона. Ритна го с крак. Нави на пръстите си жицата и рязко я дръпна. Скъсаният край на жицата запълзя към едва държащите го крака.

Разби още три апарата. Внезапно настъпи тишина.

И тялото на Бартън, загубило и последната искрица надежда, която толкова дълго го бе поддържала, се отпусна на уморените кости. Клепачите се затвориха

като листенца на цвят. Устата се изкриви. Ръцете притиснаха гърдите, и той падна по очи. И остана да лежи така. Дишането замря, сърцето престана да бие.

Дълга пауза – зазвъняха останалите два телефона...

Нейде линиите се преплетоха, веригата се затвори. Гласовете от двата телефона се свързаха помежду си.

– Ало! Бартън!

– Да, Бартън ли е?

– Аз съм на двадесет и четири.

– А аз на двадесет и шест. И двамата сме млади. Какво е станало?

– Не знам. Слушай...

Старецът лежи неподвижно на пода. През разбитото стъкло полъхва ветреца. Въздухът е свеж и прохладен.

– Честити ми, Бартън, днес имам рожден ден. Навърших двадесет и шест.

– Поздравявам те!

Гласовете запяха в хор: „Честит рожден ден, много щастие...“, ветреца пое песента, измъкна я през прозореца и я понесе над мъртвия град.

## Лени

### Научно-фантастичен разказ

Айзък Азимов

Корпорацията за Роботи и Механични Хора имаше проблем. Проблемът беше хора.

На път за монтажната зала старши математикът Питър Богърт срещна научния директор Алфред Ленинг. Сключил сурово белите си вежди, Ленинг гледаше през перилата надолу към компютърната зала.

На етаж под балкона колона хора от двата пола и от различни възрасти се оглеждаше любопитно наоколо, докато един гид произнасяше напевно лекция по изчислителна роботика.

– Компютърът, който виждате пред вас, е най-големият по рода си в цял свят. Той съдържа пет милиона и триста хиляди криотрона и е в състояние да борави с над сто хиляди променливи величини едновременно. С негова помощ Корпорацията може да програмира с точност позитронните мозъци на новите модели. Изискванията се задават върху лента, която се перфорира посредством това табло, представляващо нещо като много сложна пишешца или линотипна машина, с тази разлика, че тук не се борави с букви, а с

идеи. Твърденията се разлагат на условни логични еквиваленти, а те, от своя страна, се превръщат в определен образец за перфориране. За по-малко от час компютърът може да представи на нашите учени проект за мозък с всички позитронни връзки, които са необходими, за да стане от работа...

Най-накрая Алфред Ленинг вдигна поглед и забеляза другия човек до него.

– О, Питър – каза той.

Богърт вдигна ръце, за да приглади и без това идеално пригладената си лъскава, черна коса.

– Изглежда не си във възторг, Алфред.

Ленинг измърмори нещо. Идеята да се провеждат разяснителни турове в сградата на Корпорацията беше нова и имаше за цел две неща. От една страна, даваше възможност на хората да се срещат с работи и по този начин да преодоляват техния почти инстинктивен страх от тези механични предмети, от друга, мисълта да посветиш живота си на изследвания в областта на

роботиката трябваше да предизвика интерес поне у някои от тях.

– Знаеш, че е така – каза най-накрая Ленинг. – Веднъж в седмицата работата се разстройва. Загубата, изчислена в човеко-часа, показва, че това не е оправдано.

– Искаш да кажеш, че бройката на кандидатите все още не се е променила?

– Не, има няколко нови молби, но те са за категории, от които нямаме чак такава голяма нужда. Нали знаеш, че липсват научни работници. Работата е там, че самата забрана за използване на работи на Земята създава не особено добра слава на хората, занимаващи се с роботика.

– Отново проклетия Франкенщайнов комплекс – каза Богърт, съзнателно имитирайки една от любимите фрази на Ленинг.

Ленинг не забеляза леката ирония.

– Изглежда никога няма да мога да свикна с това – продължи той. -- Струва ти се, че до този момент всяко човешко същество на земята би трябвало да знае, че Трите Закона дават абсолютна гаранция. Вземи например тази групичка – той погледна сърдито надолу. – Погледни ги! Повечето от тях минават през монтажната зала само от любов към силните преживявания. След това, като влязат в залата с модел МЕС,

дявол да го вземе, Питър, модел МЕС, който единственото нещо, което може да прави върху божата Земя, е да пристъпи две крачки напред, да каже „Щастлив съм да ви видя“, да са здрависа и после отново да се отдръпне, те отстъпват назад пред него, а майките грабват децата си. Как може да очакваме приток на умове от такива идиоти?

Богърт не можа да отговори. Те погледнаха още веднъж към проточилата се редица от зяпачи, която преминаваше от компютърната зала към отдела за монтиране на позитронни мозъци и след това напуснаха. Както се оказа по-късно, те не бяха забелязали Мортимър В. Джакобсъм, шестнайсетгодишен, който, ако трябва да бъдем справедливи, нямаше лоши намерения.

Може дори да се каже, че това не беше по вина на Мортимър. Денят от седмицата, определен за граждански посещения, беше известен на всички работници. Всички съоръжения, покрай, които се минаваше, трябваше да бъдат внимателно изключени, защото би било глупаво да се очаква, че хората ще устоят на изкушението да пипнат някое копче, ключ, ръчка или бутон. Освен това придружителят на групата трябваше да наблюдава особено внимателно онези, които все пак опитваха.

По това време, обаче, придружителят беше минал в следващата зала, а Мортимър се мотаеше в края на редицата. Той мина покрай таблото, чрез което се подаваха упътванията на компютъра. Като добро дете трябваше да подмине, защото едва ли би могъл да предположи, че в момента се подават планове и конструирането за нов вид робот. Той нямаше откъде да знае, че с престъпна разсеяност програмистът беше забравил да изключи таблото.

И така Мортимър натисна клавишите безразборно, като че ли свиреше на някакъв инструмент. Той не забеляза, че къс перфорирана лента тихо и дискретно излезе от машината в друга част на залата.

Когато програмистът се върна, не забеляза никакви следи от вмешателство. Остана смутен, като видя, че таблото работи, но не му мина през ума да проверява. След няколко минути и най-малкото му притеснение изчезна и той продължи да захранва компютъра с информация.

Колкото до Мортимър, той не разбра нито тогава, нито след това какво беше направил.

\* \* \*

Новият ЛНИ-модел беше конструиран за добив на бор в астероидния пояс. Значението на борните хидрати, служещи за капсули на протоните микрореактори, които

бяха основен източник на енергия на космическите кораби, нарастваше с всяка измината година, а оскъдните земни запаси бяха на изчерпване.

Това означаваше, че тялото на ЛНИ-модела трябва да е съоръжено с очи, чувствителни към най-съществените линии от спектрограмата на борната руда и да има крайници, способни да преработват рудата до необходимия краен продукт.

Прототипът на модел ЛНИ беше готов. Висок, строен и лъскав, той приличаше на роботите без специално предназначение.

Следвайки правилата за изпробване, дадени в справочника по роботика, отговорният програмист попита:

– Как сте? – Отговорът трябваше да бъде: „Добре съм и съм готов да пристъпя към изпълнение на задачите си. Надявам се, че вие също сте добре“, или някакъв вариант на това.

Първата обмяна на реплики имаше за задача да покаже, че роботът може да чува и разбира елементарни въпроси и да дава елементарни отговори в съгласие с онова, което приемаме за мисловна дейност на работа. След това се преминаваше към по-сложни въпроси и проверка на различните закони и тяхното взаимодействие със специално познание на всеки отделен робот.

Така че програмистът попита:

– Как сте? – И веднага беше шокиран от гласа на ЛНИ-прототипа. В него имаше нещо, което той не беше чувал в нито едни робот (а те бяха толкова много). Сричките се лееха като звуци от тихо свирещ орган.

Всичко беше толкова неочаквано, че едва след няколко минути до програмиста стигнаха действителните срички, образувани от този приказен глас.

– Да, да, да, гуу.

Роботът все още прав, висок и строен, плахо вдигна дясната си ръка нагоре и лапна един от пръстите си.

Потресен до дъното на душата си, програмистът изхвъркна от стаята, заключи вратата след себе си и от друго помещение телефонира спешно на д-р Сюзън Келвин.

\* \* \*

Д-р Сюзън Келвин беше единственият роботопсихолог (всъщност и единственият психолог) в Корпорацията. Не мина много време и тя поиска да ѝ донесат копие от проекта на позитронните мозъчни връзки, изготвени от компютъра, заедно с лентата, съдържаща инструкциите за този проект. След известно проучване тя на свой ред поръча да повикат Богърт.

Метално-сивата ѝ коса беше опъната силно назад. Тя извърна напрегнато

студеното си лице, прорязано от силни отвесни черти, подчертани от хоризонталния разрез на бледите, тънки устни и попита:

– Какво значи това, Питър?

Богърт огледа внимателно пасажите, които тя му посочи и с нарастващо недоумение каза:

– Но, Сюзън, това е безсмислица.

– Ясно е, че е безсмислица, но по какъв начин се е появила сред инструкциите?

Повиканият отговорен програмист се закле, че това не е негова работа и че не може да даде обяснение. При направената проверка компютърът не показва никакви отклонения.

– Позитронния мозък – каза замислено Сюзън Келвин – не може да бъде спасен. Тези безсмислени напътствия са съкратили толкова много от висшите му функции, че резултатът е нещо подобно на бебе.

Богърт погледна изненадано, а Сюзън Келвин прие резервирана поза, както винаги, когато към нейните думи се проявеше и най-малката следа от съмнение.

– Ние правим всичко възможно, за да направим от робота мислещо същество като човека – каза тя. – Махнете онова, което наричаме зряла дейност, и резултатът в умствено отношение ще бъде дете. Кое ви учудва толкова, Питър?

ЛНИ-прототипът, който не даваше никакви признаци да разбира нещо от онова, което ставаше около него, изведнъж седна на пода и започна щателно да изследва краката си.

Богърт се втренчи в него.

– Направо е грях да го разглобяваме. Толкова чудесно създание.

– Да го разглобяваме! – възкликна енергично психоложката.

– Но, разбира се, Сюзън. Каква полза ще има от него? Ако има нещо, което е абсолютно и безкрайно ненужно, то това е робот, който не може да върши нищо. Не се самозалъгваш, нали?

– Разбира се, че не.

– Тогава?

– Искам да продължа изследването – упорито настоя Сюзън Келвин.

Богърт я погледна с лек укор, но след това сви рамене. Имаше един човек в Корпорацията, с когото беше безсмислено да се спори и това беше Сюзън Келвин. Роботите бяха единственото нещо, което тя обичаше, и дългогодишният ѝ контакт с тях я беше лишил, според Богърт, от всякакъв човешки облик. Да я убедиш да се окаже от някое решение, бе все едно да се опиташ да спреш работата на пуснат вече в движение микрореактор.

– Не виждам какъв е смисълът – измърмори той, но след това побърза да добави на висок глас: – Ще ми съобщиш, когато завършиш проверката, нали?

– Да – каза тя. – Хайде Лени, ела.

„ЛНИ – помисли си Богърт. – Неизбежно се превръща в Лени.“

Сюзън Келвин протегна ръката си, но роботът стоеше и я гледаше. Роботопсихоложката посегна и нежно взе ръката му. Лени се изправи плавно на краката си (поне механичната му координация работеше добре). Странна гледка представляваше на излизане дребната женица, хваната ръка за ръка с огромния робот. Много любопитни очи ги изпратиха с поглед надолу по коридора.

В лабораторията на Сюзън Келвин една от стените, откриваща се директно от кабинета ѝ, беше покрита със силно увеличена карта на позитронните връзки. Тя беше изучавала тези връзки в продължение на един месец. Сега проследяваше притъпените вследствие на изопачаването връзки. Зад нея върху пода стоеше Лени, разтваряше и събираше краката си и си тананикаше някакви безсмислени срички с такъв пленителен глас, че човек можеше да стои и да го слуша като омагьосан.

Сюзън Келвин се обърна към робота.

– Лени, Лени...

Тя търпеливо повтори това няколко пъти, докато накрая Лени вдигна поглед и издаде някакъв въпросителен звук. По лицето на роботопсихоложката пробягна задоволство. За сравнително кратко време тя накара робота да концентрира вниманието си.

– Вдигни ръката си, Лени – каза тя. – Хайде, горе ръката... горе ръката.

Всеки път, когато казваше това, тя вдигаше ръката си.

Лени следеше с очи движението. Горе, долу, горе, долу. После направи безуспешен опит със собствената си ръка и гласът му иззвъня:

– Е... ъъ...

– Много добре, Лен – каза сериозно Сюзън Келвин. – Опитай пак! Горе ръката...

Тя се протегна, хвана нежно ръката му, вдигна я и я свали.

– Горе, долу, горе... долу.

Някакъв глас, идващ от кабинета ѝ, я прекъсна.

– Сюзън?

Келвин спря и стисна устни.

– Какво има, Алфред?

Научният директор влезе, огледа картата на стената, а след това робота.

– Още ли се занимаваш с него?

– Да, това ми е работата.

– Сюзън – той извади пура, втренчи се в нея и направи опит да отхапе върха ѝ, но срещна суровия, неодобрителен поглед на жената, прибра пурата и започна отново: – Сюзън, нали знаеш, че ЛНИ-моделите са в процес на производство?

– Чувах. Искаш ли нещо от мен във връзка с това?

– Не, но самият факт, че производството им върви добре, означава, че няма смисъл да се занимаваш с този повреден модел. Не е ли по-добре да го изхвърлим?

– С две думи, Алфред, ти си обезпокоен, че си губя ценното време? Успокой се! Не си губя времето. Аз работя с този робот.

– Но това е безсмислена работа.

– Това ще преценя аз, Алфред.

Гласът ѝ беше заплашително тих и Ленинг помисли, че ще бъде по-добре да промени тактиката.

– Би ли ми обяснила какъв е смисълът? Какво правиш с него в момента например?

– Опитвам се да го накарам да вдигне ръката си при определена команда. Да се опита да възпроизведе звученето на думата.

Сякаш това напомни на Лени за нещо и той каза:

– Е... ъъъ – и вдигна колебливо ръката си.

Ленинг поклати глава.

– Гласът му е изумителен. Как се е получило това?

– Нямам точна представа – каза Сюзън Келвин. – Предавателят му е в ред. Сигурна съм, че може да говори нормално. Както виждаш обаче, това не е така вследствие на нещо в позитронните връзки, които още не съм открила.

– Открий го в такъв случай! Този глас може да се окаже полезен.

– Ето че все пак има нещо полезно в моята работа с Лени.

– Съжалявам, че не виждаш първостепенното – рязко додаде Сюзън Келвин. – То е много по-съществено, но това не е моя грешка. А сега, ако обичаш, напусни, трябва да продължа работата си.

\* \* \*

В кабинета на Богърт Ленинг най-накрая запали лулата си.

– От ден на ден тая жена става все по-особена – кисело каза той.

Богърт идеално разбираше. В Корпорацията за Роботи и Механични Хора имаше само една „тая жена“.

– Все още ли се мотае с тоя неин псевдоробот – Лени?

– Представяш ли си, опитва се да го научи да говори.

Богърт сви рамене.

– Пак опираме до същия проблем. Искам да кажа набирането на квалифицирана работна ръка за научни изследвания. Ако имахме други роботопсихолози, можехме да я пенсионираме. Между другото, предполагам, че директорското заседание, насрочено за утре, е в тази връзка.

Ленинг поклати глава утвърдително и погледна към пурата си така, сякаш вкусът ѝ не му харесваше.

– Да. Разискванията обаче ще бъдат за качеството, а не за количеството. Вдигнахме заплатите, за да се получи стабилен приток от кандидати, заинтересовани главно от материалната страна. Работата е да вземем тези, които се интересуват главно от роботика, още няколко като Сюзън Келвин.

– За бога, не! Не като нея!

– Искаш да кажеш като хора. Но трябва да признаеш, че умът ѝ е отдаден изцяло на роботиката. Тя няма никакви други интереси в живота си.

– Знам и точно това я прави така непоносима.

Ленинг кимна. Той вече не можеше да си спомни случаите, в които уволнението на Сюзън Келвин би донесло покой на душата му. Не можеше да си спомни и цифрата от милиони долари, които тя в един или друг случай беше спестявала на компанията. Тази



жена беше абсолютно необходима и щеше да остана такава до края на живота си или поне дотогава, докато проблемът за намирането на хора от такъв висок ранг, заинтересовани от роботиката, остане неразрешен.

– Мисля, че ще премахнем посещенията за граждани.

Питър сви рамене.

– Както решите. Какво ще правим през това време със Сюзън? Тя може да се занимава с Лени, докогато си иска. Знаеш какво става, когато попадне на нещо, което според нея е интересно.

– Какво можем да направим? – попита Ленинг. – Ако станем прекалено нетърпеливи, тя може да се запъне от чисто женски инат. Въобще не можем да я принудим да направи каквото и да е.

Тъмнокосият математик се усмихна.

– Никога не бих изпозвал прилагателното „женски“, за която и да е част от нея.

– Е – каза ядосано Ленинг, – от това поне никой няма да пострада!

Точно тук той грешеше.

\* \* \*

Аларменият сигнал винаги предизвиква напрежение в което и да е голямо индустриално предприятие. В историята на

Корпорацията той беше прозвучавал няколко пъти при пожар, наводнение и стачки.

Едно нещо обаче никога не се беше случвало. Никога не беше натискан аларменият сигнал, обозначен с надпис „Робот въвн от контрол“. Никой не очакваше да го чуе. Той беше инсталиран по настояват на властите („Проклетият Франкенщайнов комплекс – измърморваше Ленинг в редките случаи, когато ставаше въпрос за него“)

Но в края на краищата сирената нададе вой и в продължение на няколко минути никой, като почнеш от президента на компанията и стигнеш до портиера, не можа да разбере значението на непознатия сигнал. След това огромен брой въоръжена охрана и медицински персонал се спусна към застрашената зона и Корпорацията замря.

Чарлз Рендоу, програмист, беше откаран на болничния етаж със счупена ръка. Други повреди нямаше, нито телесни, нито материални.

– А моралните щети? – ревеше Ленинг. – Моралните щети не могат да бъдат пресметнати!

Сюзън Келвин се обърна към него с убийствено спокойствие.

– Няма да пипате Лени. Ня-ма. Разбрахте ли?

– Ти разбираш ли, Сюзън? Това нещо е наранило човек. Нарушило е Първия закон. Нима не знаеш какво значи Първи закон?

– Няма да пипате Лени!

– Господи, Сюзън, на теб ли трябва да казвам какво гласи Първи закон? „Роботът не може умишлено, чрез действие или бездействие да причини нещастие на човешко същество.“ Цялото ни положение се крепи на твърдото спазване на първия закон от всички видове роботи. Ако до обществеността стигне, а то непременно ще стигне, че има изключения дори само едно, може да бъдем принудени да закрием Корпорацията. Единственият изход да оцелеем е да съобщим веднага, че въпросният робот е унищожен, да обясним обстоятелствата и да се надяваме, че можем да убедим обществеността, че това никога няма да се повтори.

– Искам да установя какво точно се е случило – каза Сюзън Келвин. – Аз не съм присъствала и бих искала да знам какво е търсило това приятелче Рендоу в лабораторията ми без мое разрешение.

– Най-важното нещо, което се е случило, е ясно – каза Ленинг. – Твоят робот е ударил Рендоу и нещастният глупак е натиснал бутона „Робот въвн от контрол“ и по този начин е направил факта достояние на всички.

Но твоят робот не само го е ударил, а и му е счупил ръката. Истината е, че твоят Лени е толкова повреден, че му липсва Първият закон и трябва да бъде унищожен.

– Това не е вярно. Изследвала съм мозъчните му връзки и съм сигурна, че Първият закон действа.

– В такъв случай защо е ударил човек? – Отчаянието му се превърна в сарказъм. – Питай Лени! Сигурно си го научила да говори досега.

Страните на Сюзън Келвин се покриха с болезнена руменина.

– Предпочитам да разпитам жертвата – каза тя. – Освен това, Алфред, държа в мое отсъствие кабинета ми заедно с Лени да бъде здраво заключен. Не желая никои да се приближава до него. Ако с него се случи нещо, докато мен ме няма, тази компания няма да ме види никога вече при каквито и да е условия.

– Ще се съгласиш ли да го унищожим, ако е нарушил Първия закон?

– Да – каза Сюзън Келвин, – защото знам, че не е.

Чарлз Рендоу лежеше в леглото с гипсирана ръка. Все още основно страдание му причиняваше ужасът от онези няколко минути, в които той реши, че в позитронния мозък на робота, идващ срещу него, се е

загнездило убийство. Едва ли някой би имал такива причини да се страхува от пряката заплаха на робот, както той тогава. Имаше богат опит.

Сюзън Келвин и Алфред Ленинг стояха до леглото му. С тях беше и Питър Богърт, който ги срещна по пътя. Лекарите и сестрите бяха отпратени.

– Така... какво стана? – попита Сюзън Келвин.

Рендоу беше изплашен.

– Това нещо ме удари по ръката – промърмори той, – искаше да ме нападне.

– Започнете от самото начало! – каза Келвин. – Какво правехте в лабораторията ми без мое разрешение?

Младият програмист преглътна и адамовата ябълка на слабия му врат видимо подскочи. Той имаше високи скули и беше извънредно блед.

– Всички знаехме за вашия робот. Стана дума за това, че се опитвате да го научите да говори като музикален инструмент. Обзалагахме се дали може да говори или не. Някои казваха, че вие можете да накарате дори... ммм. .. дирек да проговори.

– Предполагам – каза Сюзън Келвин с леден тон, – че това е било казано като комплимент. Какво общо имахте вие с всичко това?

– Ами аз трябваше да отида и да проверя дали наистина говори. Задигнахме един ключ от вашите помещения и аз изчаках, докато излезете и влязох. Хвърлихме чоп кой да отиде. Аз загубих.

– По-нататък?

– Опитвах се да го накарам да говори и той ме удари.

– Какво искате да кажете с това „опитвах се“? Как се опитахте?

– Ами зададох му няколко въпроса, но той не отговори нищо и трябваше по някакъв начин да стресна съществото, така, че аз му... изкрещях и...

– И?

Настана дълга пауза. Най-накрая под нетрепващия поглед на Сюзън Келвин Рендоу каза:

– Искях да го накарам да каже нещо от страх. – И добави за свое оправдание: – Трябваше да го стресна по някакъв начин.

– И как се опитахте да го сплашите?

– Престорих се, че го удрям с юмрук.

– И той отхвърли ръката ви?

– Удари ръката ми.

– Чудесно. Това е всичко – тя се обърна към Ленинг и Богърт. – Хайде, господа!

Когато стигнаха до вратата, тя се обърна към Рендоу.

– Мога да разреши спора ви, ако това все още ви интересува. Лени може да изговаря няколко думи доста добре.

\* \* \*

Никой нищо не каза, докато стигнаха кабинета на Сюзън Келвин. Стените бяха покрити с книги, някои от които беше написала самата тя. Цялата атмосфера носеше отпечатък от нейната студена и акуратна натура. Имаше само един стол, на който седна тя. Ленинг и Богърт останаха прави.

– Лени само се е защитил – каза тя. – Това е Третият закон: „Роботът трябва да пази собственото си съществуване.“

– Освен – добави Ленинг енергично – ако това не противоречи на Първи и Втори закон. Довърши съждението! Лени не е имал право да се защитава по никакъв начин, ако това е можело да причини някаква вреда на човешко същество колкото и незначителна да е тя.

– Нито го е направил съзнателно – изфуча Келвин. – Мозъкът на Лени е повреден. Той не е в състояние да прецени собствената си сила или слабостта на хората. Отхвърляйки застрашаващата го човешка ръка, той не е знаел, че костта ще се счупи. Или казано на нормален език, не може да се хвърля

обвинение върху човек, който не е в състояние да разграничи доброто от злото.

– Сюзън – прекъсна я Богърт успокояващо, – ние не обвиняваме. Ние разбираме, че от човешка гледна точка Лени е бебе и затова не го обвиняваме. Обществеността обаче ще бъде на друго мнение. Корпорацията ще бъде закрыта.

– Точно обратното. Ако имаше поне малко мозък, Питър, щеше да видиш, че това е шанс, че това ще реши проблемите ви.

Ленинг присви белите си вежди подозрително.

– Какви проблеми, Сюзън? – попита той внимателно.

– Не е ли загрижена Корпорацията да поддържа сегашното високо ниво на научноизследователски персонал?

– Разбира се.

– Е, и какво предлагате на бъдещите учени? Сензации? Необикновени открития? Силни усещания в разгадаване на непознатото? Предлагате им заплати и гаранция, че проблеми няма да има.

– Какво искаш да кажеш с това, проблеми няма да има? – попита Богърт.

– А има ли проблеми? Какви работи произвеждаме? Развити и завършени, готови за изпълнение на задачите си. Някое предприятие заявява нуждите си, компютър

програмира мозъка, автомати монтират роботите и това е всичко. Питър, преди известно време ти ме попита във връзка с Лени каква може да бъде ползата от него. Каква полза, каза ти, може да има от робот без определено предназначение? Сега аз те питам, каква е ползата от робот, предназначен само за една дейност? Той свършва там, откъдето е започнал. Моделите ЛНИ добиват бор. Ако обаче се наложи добив на берилий, те стават излишни. Ако човек беше конструиран по този начин, той нямаше да бъде напълно човек. Робот, конструиран по същия начин, не е напълно робот.

– Да не би да искаш всестранно развит робот? – скептично попита Ленинг.

– Защо не? – настоя роботопсихоложката.  
– Защо не? Дадох ми робот, чийто мозък беше абсолютно безсилен пред каквото и да е. Аз започнах да го обучавам и ти, Алфред, ме попита какъв смисъл има това. Може би по отношение на Лени това няма особено значение, защото той никога няма да надмине умствените възможности на едно петгодишно дете. Но каква е ползата като цяло? Много голяма, ако това се приеме за теоретична разработка на проблема за възприемчивостта или по-скоро, възможността роботът да бъде обучаван. Аз открих начин за скъсяване на някои съседни

връзки и създаването на нови. Понататъшните изследвания ще разкрият други възможности за по-точни и продуктивни методи.

– Е?

– Ако вземем един позитронен мозък, съдържащ всички основни връзки и нито една второстепенна. Ако започнем да създаваме второстепенни връзки от този момент нататък. Можем да продаваме основни модели работи, които могат да бъдат обучени за една, а после за друга работа, ако се наложи. Роботите могат да станат всестранно развити като човека. Те могат да учат.

Те я гледаха втренчено.

– Все още не ви е ясно, нали? – нетърпеливо попита тя.

– Ясно ми е – каза Ленинг.

– А ясно ли ви е, че ако предложите на младите хора ново поле за действие, развитие на съвсем нова технология, непозната област, която да овладеят, у тях ще се събуди желание да се занимават с роботика. Опитайте се да разберете и ще ви стане ясно.

– Мога ли да отбележа – попита спокойно Богърт, – че това е опасно? Да се започне с един неук робот като Лени, значи никога да

не можеш да разчиташ на Първия закон, точно както стана в случая с Лени.

– Точно това имам предвид. Разгласете факта.

– Да по разгласим!

– Разбира се. Съобщете по радиото за опасността. Обяснете, че смятате да създадете нов научен институт на Луната, ако земното население сметне, че не може да разреши да се прави такова нещо на Земята, но подчертайте опасността с всички възможни средства.

– Боже мой, защо?

– Защото опасността само ще увеличи интереса. Мислите ли, че атомната технология не носи опасност, че космонавтиката не крие рискове? Нима гарантираната безопасност, която използвате като примамка, ви е донесла нещо? Нима е помогнала да се превъзмогне Франкенщайновия комплекс, който всички вие така много мразите! В такъв случай опитайте нещо друго, нещо, което е успяло в други области.

Зад вратата, която водеше към личната лаборатория на Келвин, се чу шум. Това беше звънливият глас на Лени.

Роботопсихоложката изведнъж спря и се ослуша.

– Извинете ме – каза тя, – струва ми се, че Лени ме вика.

– Може ли да те вика? – попита Ленинг.

– Казах ви, че успях да го науча на няколко думички – тя се отправи към вратата малко смутено. – Бихте ли ме почакали?

Те я изпратиха с поглед и известно време след това мълчаха.

– Мислиш ли, че има смисъл в това, което каза, Питър?

– Възможно е Алфред – отвърна Богърт. – Възможно е. Поне дотолкова, че да поставим въпроса на директорското заседание и да видим какво ще кажат: Все пак ще налеем масло в огъня. Един робот е наранил човек и фактът е всеизвестен. Както казва Сюзън, можем да се опитаме да извлечем полза от това. Разбира се, аз се отнасям с пълно недоверие към доводите й.

– Какво искаш да кажеш?

– Дори и всичко, което казва, да е вярно, то е само опит да даде разумно обяснение на нещата. Единственият аргумент в цялата тази история е желанието й да задържи работата. Ако я бяхме притиснали (и математикът се усмихна, като си помисли колко неуместно беше буквалното значение на този израз), тя щеше да каже, че той й трябва, за да продължи да изучава техниката на обучение на роботите, но аз мисля, че тя е

намерила съвсем друго, доста уникално предназначение на Лени, подходящо единствено на Сюзън Келвин и на никоя друга жена.

– Не разбирам накъде биеш.

– Чу ли какво й викаше роботът? – попита Богърт.

– Май не можах да... – започна Ленинг, когато изведнъж вратата се отвори и двамата мъже автоматично прекратиха разговорите.

Сюзън Келвин влезе, оглеждайки се неуверено.

– Някой от вас да е виждал... сигурна съм, че го сложих тука! А, ето я!

Тя изтича към една от лавиците и взе някаква заплетена, метална дрънкулка с формата на гира, куха отвътре, пълна с най-

различни по форма метални парченца, толкова големи, че да не могат да падат.

С вземането металните парченца вътре затракаха, издавайки приятен звук.

На Ленинг му хрумна мисълта, че този предмет беше някакъв роботски вариант на бебешка дрънкулка.

Когато Сюзън Келвин отвори отново вратата, за да излезе, гласът на Лени звънна още веднъж. Този път Ленинг чу съвсем ясно думите, които Сюзън Келвин го беше научила да казва.

– Мами, ела. Мами, мами, ела.

По пода на лабораторията се чуха забързаните стъпки на Сюзън Келвин, устремена към единственото дете, което тя изобщо можеше да има и да обича.

## Подарък за Нютон

### Научно-фантастичен разказ

Уолис Джон Стайнхоуп беше чувствително създание, човек дълбоко загрижен за благоденствието на своите братя, хората. Всяка проява на несправедливост, колкото и незначителна да беше тя, изпълваше сърцето му с гняв и възмущение. Той беше защитник на честността, а негов девиз в живота беше принципът на древното английско право: „Нека да възтържествува справедливостта“.

Още като дете, самотно и затворено в себе си, сърцето му се свиваше от болка, когато четеше за изтощителните, досадни и убийствени за мозъка изчисления, извършвани от великите математици на миналото. За Уолис беше истинско мъчение дори мисълта, че изключителният мозък на Гаус е пропилял буквално месеци от своето скъпоценно съществуване в отегчителни пресмятания, които днес и най-големият глупак би могъл да направи за миг с помощта на домашния си компютър. А това, че божественият Нютон е трябвало да се бави безброй пъти в изследванията си за гравитацията само заради някаква незначителна грешка в изчислението на

географската ширина или дължина – тази мисъл беше почти непоносима.

Наистина, Нютон играеше особена роля в живота на Уолис (а и той – в живота на Нютон, както скоро ще видим). Докато другите велики математици и физици са били затруднявани само от липсата на съвременните изчислителни устройства, Нютон, освен всичко това, е пропилял толкова ценно време в други, ненаучни занимания. Само псевдорелигиозните му съчинения – над половин милион думи – надминаваха по обем научните му трудове. Каква загуба! Уолис не преставаше да си блъска ума код причината за това безразсъдно похабяване на един блестящ талант и досаждаше на приятелите си до смърт със своите непрекъснати разсъждения върху тази загадка... Те все пак търпяха всичко това, защото обичаха Уолис и безкрайно му се възхищаваха. Но не един от тях се беше зарекъл да вдигне ръце от него, ако още веднъж го чуе да спомене Нютон.

Уолис страдаше така дълбоко за своите предци, че даже и когато завоюва световна известност благодарение на необикновения си талант на математик, мисълта за



безграничното нещастие на неговите предшественици в науката не го напускаше никога. И съвсем естествено, неговото най-голямо откритие трябваше да му даде възможност да направи нещо за тях. Уолис Джон Стайнхоул се зарече да помогне с каквото може. Той заживя с убеждението, че това е целта на неговото съществуване и не трябва повече да се колебае.

Ето защо не е трудно да разберем възмущението му в мига, в който най-после привърза към гърдите си голямата колкото раница машина на времето.

– Ето че съм готов! Ще отпътувам назад във времето и ще предам този знак на голямата ми почит, този ключ към освобождението на ума, в ръцете на великия Нютон!

Той държеше на дланта си малък, но мощен калкулатор – истинско чудо на съвременната електроника, съдържащ няколко големи интегрални схеми и един микропроцесор Z-8000. Калкулаторът се захранваше само от една малка вградена атомна батерия. Той можеше да събира, да изважда, да умножава и да дели, да вади квадратни и кубични корени, да степенува и логаритмува, да изчислява тригонометрични и хиперболични функции – и всичко това за хилядни части от секундата. Той можеше да

се програмира и да съхранява до 500 команди в своята микропамет. Отговорите, които се появяваха в червени светещи цифри, щяха да избавят младия Исак от бремето на дългите, изтощителни изчисления.

Но Уолис Джон Стайнхоуп не беше глупак. Той разбираше, че може да се получат парадокси във времето и се страхуваше от това. Той знаеше, че може да повери тайната на Нютон, но калкулаторът не биваше да остане след смъртта на учения. Затова Уолис беше вградил в него малък самоунищожавач се топлинен механизъм. След пет години той щеше автоматично да се стопи и да превърне калкулатора в неузнаваема овъглена маса. Но това време щеше да му бъде достатъчно, за да изпълни задачата си – да освободи могъщия мозък на Нютон от досадния труд.

Преизпълнен със задоволство при мисълта за голямото добро, което щеше да извърши, Уолис нагласи пространствените и временни координати на добрата стара Англия, включи машината и изчезна.

Появявайки се в Линкншир през пролетта на 1666 г., той започна срещата си със съдбата. Беше втората и последна година на голямата чумна епидемия. Нютон, търсейки убежище от страданията и смъртта, които

опустошаваха Лондон и застрашаваха неговия „Тринити колидж“ в Кеймбридж, се беше завърнал у дома, за да работи в уединение. Годишите на „черната смърт“ бяха златните години на Нютон, когато щяха да бъдат разработени основите на математическия анализ, когато щеше да бъде обяснено разлагането на бялата светлина в цветен спектър и когато ученият щеше да достигне до същността на закона за гравитацията. Но колко по-лесно щеше да бъде всичко това, ако Нютон се освободеше от сковаващите го вериги на безкрайните изчисления! Подаръкът на Уолис щеше да разбие тези вериги и да даде тласък на Нютоновия гений!

Свечеряваше се, когато Уолис стигна малкото тихо градче Уулстроуп-бай-Колстуърт, воден от карта на местността, която му беше приготвил един приятел – едновременно картограф и историк-любител. Именно тук, в една малка ферма, Уолис щеше да се срещне със своя велик любимец. Валеше ситен, студен дъжд, когато той се приближи към вратата. Вътре проблясваше мъждивата светлина на лоена лампа и върху замъгленото стъкло се очертаваше фигурата на мъж, приведен над масата. От комина се виеше ароматен дим от добре изсушени

дърва и загатваше за приятния огън в къщата.

Със сърце, готово да се пръсне от вълнение, Уолис почука на вратата. След известно време сянката се надигна и се отдалечи от прозореца. Вратата се отвори и зад нея стоеше Исак Нютон, млад двадесет и три годишен мъж с изключителен интелект, наречен от Юм и Волтер „най-великият и най-редкият гений, който някога се е раждал, за да краси и да просвещава човешкия род“. Ако не беше важността на мисията, която сам си беше избрал, Уолис щеше да припадне от вълнение.

– Това ли е къщата на Исак Нютон? – попита той с онзи разтреперан глас, с който обикновено влюбените разкриват най-съкровените си чувства.

Младият мъж, среден на ръст и с гъста коса, в която вече се забелязваха сивеещи косми, разтвори широко вратата и отговори:

– Да, това е моят дом, страннико. Влез вътре, докато не си се простудил от влагата.

Нютон последва госта си в стаята и го загледа мълчаливо, докато той сваляше шапката и прогизналото си палто. Портативната машина на времето стоеше на пода, внимателно подпряна на стената. Калкулаторът беше на сигурно място в

своята пластмасова кутийка в джоба на Уолис.

– Благодаря, мастър Нютон. Може ли да седна, докато разговаряме? Боя се, че може би ще ви трябва известно време, за да обмислите думите ми.

Нютон посочи един стол до масата, а после издърпа още един от тъмния ъгъл и седна срещу Уолис.

– Говорът ти звучи особено, страннико. От тези места ли си, или идваш отдалеч? Моля те, започни бавно своята история.

В отговор Уолис се изсмя високо – реакция, от която той сам се изненада и която се дължеше на нервната му възбуда. Тя учуди и Нютон.

– Извинете! Но това е защото наистина идвам от толкова далеч, за да ви видя. Виждате ли, аз съм от бъдещето.

Уолис не беше от тези, които си пазеха козовете.

Сега беше ред на учения да се смее.

– О, това е направо абсурдно! Да не би да си приятел на Бароу от „Тринити“? Той обича да си прави подобни шеги. От бъдещето, виж ти!

Уолис поглъщаше с жадни очи листовете по масата, на която работеше Нютон. Какви ли чудеса щяха да се родят върху тях! При всякакви други обстоятелства Уолис би

попитал за съдържанието им, но сега жребият беше хвърлен. Той трябваше да убеди Нютон, че всичко, което му казва, е истина. Но същевременно трябваше много да внимава. Не биваше да отклони интереса на учения от калкулатора и да го насочи към машината на времето! Той трябваше да направи нещо драматично и внезапно, което да привлече и задържи вниманието на неговия идол.

– Да, да, разбирам нежеланието ви да ми повярвате. Но погледнете тук. Това ще ви убеди, че думите ми са истина.

Уолис извади лъскавата черна кутийка с калкулатора от джоба на ризата си и натисна бутончето за включване: Редицата от светещи диоди блесна ярко в мрачната стая. Очите на Нютон се разшириха и той се дръпна рязко назад. Уплашен ли беше?

– Както бог е нашият спасител, така това е творение на Луцифер! Очите му блестят с цвета на неговото царство! Да не си някой от неговите слуги на земята?

– Не, какво говорите! Погледнете тук, мистър Нютон, ще ви докажа, че в него няма нито черна магия, нито мошеничество. Всичко може да се обясни с природните закони. Това тук е калкулатор, уред, който ще извършва вместо вас всичките трудни математически операции.

При тези думи Уолис стисна калкулатора отстрани, като освободи скрита пружина, и корпусът му, се разтвори. Пред Нютон се разкри вътрешността на това електронно чудо – едно компактно цяло от печатни платки, интегрални схеми, малък дисплей със светещи диоди и вградена атомна батерия. Нютон се взираше напрегнато в него и Уолис видя как вродената любознателност на този велик ум започва да измества първоначалното недоверие.

– Но къде са зъбчатите колела, лостовете, пружините, които извършват изчисленията? Тук виждам само една черна кутия с червени светлини – а как става това, къде е лампата или свещта, която свети? А какви са и тези малки части със странна форма? 'В кутията ти явно няма нищо, което се движи!

– О, но всичко това го прави електрониката, мистър Нютон! Централният процесор е свързан с интегрална памет, която съдържа декодиращи логически схеми, необходими за осъществяване на алгоритмичните процеси, чрез които се получава отговор на специфичните задачи, въведени с помощта на тези бутони. Принципът на действие на уреда е свързан с направляваното движение на електрони и дупки в подходящо инжектиран

полупроводников материал под влиянието на индуцирани електрични полета...

Уолис, все още силно възбуден, говореше и говореше, забравил за огромното разстояние, което го делеше от Нютон в областта на физиката, математиката и техниката.

– Стига, стига! – извика Нютон. – Разбрах само няколко от думите, които използваш и нищо от смисъла им! Но едно е ясно: за да се направят изчисления, трябва да се извърши механична работа, а това изисква движение. Сметачната машина на Паскал доказа, че това е вярно. А в тази кутия нищо не се движи. Тогава как би могла да работи?

Уолис се обърка. Само едно дете можеше да направи такава грешка – да пренебрегне огромния път, който бе изминала науката през всички тези векове...

– Съжалявам, мастър Нютон. Не биваше да бързам така, това е твърде много за вас.

Нютон погледна Уолис намръщено, но Уолис не забеляза, че е засегнал честолюбието на гордия учен. Твърде много, гледай ти!

Уолис се приготви да изложи по-подробно някои основни положения в техниката, но изведнъж цялото му въодушевление се изпари. Той разбра, че това е невъзможно! Наистина, Нютон беше гений и все пак

задачата беше непосилна. Уолис трябваше да му каже всичко за уравненията на Максвел, за Булевата алгебра и устройството на електронноизчислителната машина, за електрониката и за технологията на производството на интегрални схеми. Това беше прекалено много, а не биваше да забравя и опасността да се получат парадокси заради цялото това познание, напуснало мястото си в естествената последователност на времето. Уолис мълчеше, объркан и нерешителен, но, виждайки как в очите на Нютон отново проблясва недоверие, той разбра, че трябва да направи нещо – каквото и да е, и то незабавно.

– Но вие трябва да вярвате на очите си! – възкликна Уолис. – Ще ви покажа как работи калкулаторът – ще разделя две числа само като натисна няколко бутона. Гледайте.

И той избра наслуки  $81918$  делено на  $123$ . Бедният Уолис, от всички числа тези бяха най-неподходящите!

След някакви си хилядни от секундата отговорът се появи в ярки, огненочервени цифри. Уолис го погледна с гордост, а после обърна поглед към великия учен, предвкушайки удоволствието от изумлението, което очакваше да види в неговите очи. Но от това, което видя, го

побиха тръпки и косата му настръхна! Нютон беше паднал на колене, с ръце, вдигнати сякаш за молитва, а в широко разтворените очи се четеше ужас.

– Знакът на нечестивия! Това е знакът на Нечестивия! Така пише в Апокалипсиса: „Нека всеки, който може да разбере божията премъдрост, да прочете числото на нечестивия, а това число е шестстотин шестдесет и шест.“

Нютон стана от земята и се отпусна на стола.

– Твоята прокълната кутия е белязана със знака на своя създател. Сега вече не може да има съмнение – тя е творение на Луцифер!

Уолис беше поразен от тази бурна реакция. Сега Нютон скочи от стола и сграбчи ръжена от камината.

– Почакайте, моля ви, почакайте! Виджте, ще умножа две други числа, погледнете!

Уолис бързо натисна бутоните и отговорът отново се появи върху светещите диоди в ярки червени цифри. Отначало Нютон разтвори широко очи от страх като видя отново как електрониката върши своите магьосничества, а после ги стисна здраво.

Уолис започваше да се отчайва – нещата не вървяха както трябва, поне той не си ги беше представял така.

– Вие не искате да ме разберете! Представете си само досадната работа, изтощителния труд, който похабява мозъка и от който тази машинка ще ви избави! Тя е ваша!

– Да, но в замяна на душата ми! Това е цената, която дяволът иска винаги за своите изкусителни подаръци – изкрещя Нютон.

И при тези думи той вдигна ръжена над главата си.

– Махай се, пратенико на преизподнята! Сега разбирам, че служиш на Сатаната, но господ ще ме запази, ако съм решителен и твърд. Махай се или ще те пребия на място!

Очите на Нютон бяха разширени от страх, гласът му беше дрезгав. Уолис гледаше смяян този побеснял човек, който го заплашваше със смърт.

– Моля ви, изслушайте ме, моля ви! Умолявам ви да ме разберете – аз съм учен също като вас. Представата за дявола и онова, което тя изразява, противоречи на всичките ми разбирания. Как бих могъл да служа на дявола, когато дори не приемам съществуването му? Вие трябва да ми повярвате!

– Богохулство! – изкрещя Нютон. – Собствените ти думи те издават! Да отричаш съществуването на Сатаната значи да отричаш съществуването и на бога. А сега

напусни дома ми, пратенико от адските дълбини или – заклевам се в името божие – ще те унищожа!

При тези думи Нютон яростно замахна с ръжена, който мина на косъм от главата на Уолис.

Изгубил ума и дума от този необуздан изблик, Уолис напъха калкулатора в ризата си, грабна шапката си, палтото и машината на времето и се втурна навън. Когато се озова в студената, влажна нощ, той се обърна, за да види още веднъж Нютон, чийто силует се очертаваше в светлия правоъгълник на разтворената врата.

– Върви си, върви си, пратенико на Господаря на злото! Върни се обратно в огнените бездни на преизподнята. В този дом се почита светата троица и няма място за такива като тебе!

Уолис бързо се отдалечаваше в мрака, а машината на времето подскачаше на гърдите му.

\* \* \*

Той тича – не помнеше колко дълго – докато се строполи полумъртъв от умора на брега на един поток, придошъл от дъжда. От очите му се стичаха сълзи на ярост и безсилие. Да бъде отблъснат от великия Нютон! Е, добре, нека върви по дяволите! В необуздания си гняв Уолис захвърли

калкулатора в потока и нагласи координатите за връщане. Той изчезна от света на Нютон така бързо и незабележимо, както беше дошъл.

А що се отнася до Нютон, след като прогони от дома си дяволския пратеник, той се върна с несигурна крачка при масата си. Там той бутна настрана листовите с приблизителните изчисления на орбитата на Луната около Земята и се зарече да изкупи греховете си към бога. Той явно е бил недоволен от него и е решил да го изпита. И сигурно изпитанието още не е преминало! Нютон напрегна с всички сили своя блестящ ум, за да разбере с какво е сгрешил пред спасителя, господата-бог Йехова. Така, вземайки в ръка перото, той написа първата от стотиците хиляди думи, които неговите религиозни трактати щяха да погълнат от определения му живот.

\* \* \*

Пет години по-късно, дълго след като Нютон се беше завърнал в Кеймбридж, една група деца, излезли на излет, се изплашиха много, когато в близкия поток се надигна

стълб от пара. След няколко секунди когато всичко се успокои, най-смелото – или най-безразсъдното – от момчетата внимателно огледа дъното. Но единственото, което откри, бяха няколко криви, нагорещени парченца от някакъв (както мислеше то) твърд черен камък. Момчето ги хвърли обратно в потока и случката скоро беше забравена.

\* \* \*

.Уолис Джон Стайнхоуп се появи отново в своето време повече от триста години напред в бъдещето. Той беше пак същият, както и преди – добродушен, щедър и чувствителен. Той непрекъснато се раздаваше, готов да се притече на помощ на всеки човек или звяр. А за приятелите си той, беше станал дори още по-добър (разбира се, те не знаеха каква е причината за тази добре дошла промяна, но ако знаеха, щяха да я приветствуват).

А ето каква беше промяната: Уолис Джон Стайнхоуп никога вече не каза дума за Нютон. Или по-точно – изобщо не спомена повече за него през живота си.

## Не мести предметите, Вячек!

### Научно-фантастичен разказ

Кир Буличов

#### 1.

Майката дойде да изпрати Вячеслав на летището и се държеше коректно. Вячек се страхуваше не от сълзи, не от тревожни думи, а от указания, недадени в къщи, които тя можеше да изложи тук, пред групата туристи, които все още се разглеждаха един друг, избирайки си партньори и приятели за времето на пътуването до Англия.

Майката държеше в ръка сгънато списание със заглавие на латиница, понеже винаги помнеше, че трябва да прави впечатление на делова, съвременна и умна жена. Всичко това се разбираше и така от пръв поглед, списанието беше излишно.

Вячеслав проследи погледа на майка си. Особено си патеха от него жените, една от които, слабичка шатенка. майката просто пронизваше с погледа си.

– Помислих си – произнесе майката – за тази лекота, с която се завързват в наши дни интимни отношения между младежите. Имах случай да видя на Южния бряг на Крим, как външно порядъчни момичета биват овладени

от някаква специфична курортна настървеност. Не, не съм лицемерка...

Шатенката беше сресана на прав път и напомняше на Вячек момичетата от времето на Пушкин. Думата „настървеност“ никак не й отиваше.

– Не ме ли слушаш? – попита майката. – Да не си забравил ключа си? Може да се случи да бъда на конференция, когато се върнеш.

Фразата беше предназначена за аудиторията и казана твърде високо. Аудиторията не й обърна внимание.

#### 2.

Люда работеше в една библиотека, беше по-млада от Вячек с тринадесет години и в началото на задграничното пътешествие я смуцаваха плахите знаци на внимание от страна на старшия икономист. Можеше би, дори не самите знаци, а иронията, с която са отнасяха към тях околните.

От смущение Люда се държеше с Вячек сухо и официално, докато веднъж в автобуса не започна разговор за книгата на Маркес и Вячек в спора се оказа съюзник на Люда. А



скоро у Вячек се откриха две достойнства, заемащи връхните степени по скалата на моралните ценности на Люда: Той беше добър и начетен. Люда престана да го отбягва.

А Вячек бе овладян от непривична словоохотливост. Искаше му се Люда да знае за него всичко, започвайки със спомените му за ранното детство. Той не се досети веднага, че стана така, защото Люда беше идеална слушателка, заинтересована и благосклонна.

И нищо не предвещаваше (така се струваше на Люда) каквито и да е промени в техните спокойни отношения.

Една вечер те стояха на брега на Темза. Зад гърба им гледаха накриво печалните „граждани на Кале“ с един голям градски ключ за всички – творение на великия скулптор Роден. Темза не беше широка, точно както си я бяха представяли, а на другия бряг се бяха проточили зданията от пощенските картички, купени от Вячеслав още на летището.

– Вие не сте омъжена? – попита Вячек неочаквано за себе си.

– Размислих – каза Люда. – Той е добър човек, но ние имаме съвсем различни интереси.

Вячек помисли с тъга, че Люда е още много млада и затова може да съди и решава така категорично. С възрастта животът се усложнява.

– Навярно, не следваше да задавате такъв въпрос – каза Люда.

– Защо?

– Това е намеса в личния ми живот – Люда изведнъж се усмихна и добави: – Вижте, какво смешно параходче! Колко е старо. Аз нали не ви питам защо не сте женен.

– Това не е тайна – каза Вячек, любувайки се на нейния строг, ясен профил. – Аз съм свикнал да живея с майка си.

Люда се обърна към него и тънките ѝ високи вежди се повдигнаха учудено.

– Разбирате ли, мама не си представя живота иначе. Отдавна се е разделила с баща ми, аз съм ѝ единственият син, единственият истински близък човек.

– А по-нататък? – неволно зададе въпрос Люда. Не ѝ се искаше да разпитва Вячек.

– По-нататък? – Вячек сви рамена. – Не зная.

– Знаете ли, какво мисля? – като помълча, каза Люда. – Вие, сигурно, никога не сте обичал всеотдайно. А ако това се случи, майка ви ще трябва да се примири.

– Съмнявам се – каза Вячек. – Мама никога не се е примирявала.

През последната нощ в Лондон Вячек започна да пише стихове. За да не събуди Завадовски, живеещ с него в една стая, Вячек отиде в банята, където търсеше римите, седейки на емайлирания перваз и опрял гръб на горещата тръба. Като напук, Завадовски се събуди посред нощ и сънен нахълта в банята. Пижамата на Вячек беше широко разкопчана, оголвайки корем като възглавница, гърди, гладко преминаващи в закръглени рамене. Вячек не се опомни веднага. Дебелите му пръсти като крила на синигер, запазващи малките от ястреб, се мятаха по листата на тефтерчето.

Завадовски, въпреки клетвените обещания, не се сдържа, още на другия ден сподели своето откритие с останалите. През обедта Мария Петровна, която не обичаше Люда, помоли Вячек да прочете стихове. Вячек стана от масата, без да дояде десерта си, а Люда, като разбра за какво се отнася, тихо заплака и също стана. Завадовски съжали, че забърка тази история. Люда намери Вячек в бара на хотела, където той беше изхарчил половината от валутата си за три чаши уиски.

Това произшествие измени отношението на Люда към Вячек. Не толкова поради самия факт – поетичните упражнения на старшия икономист, макар че това я поласка, колкото

за това, че Вячек пострада и беше унижен заради чувствата си към нея.’

Вячек заподозря в поведението на Люда съжаление, а майка му винаги го беше учила да отхвърля това чувство като позорно. Но тъй като през оставащата една седмица цялата група бе обхваната от навика да са грижи за тях и винаги се получаваше, че те се оказваха на съседни места в автобусите или на масата. Вячек се носеше, почти без да се съпротивлява, в бързия и сладостен поток на странен застой.

### 3.

Те се разхождаха вечер в Ливърпул, град, непредназначен за романтични разходки, затворен и зает със собствените си работи и поради това, че другите не се интересуваха от тях, чувствуваха душевно родство, рядко даже за хора, които отдавна се познават близко.

И изведнъж Вячек усети приближаването на това *чувство*.

Той не беше сигурен, правилно ли го е познал, защото у него в този момент живееше дружно толкова различни чувства, че даже пръстите му трепереха. Но признаците съвпадаха. Същото състояние на еуфория, щастливо безразличие и гъделичкащо предчувствие, че след минута, час, ден;

всичко ще бъде също толкова хубаво. Или още по-хубаво.

– Аз и сега бих могъл нещо да-извърша – каза тържествено Вячек.

Люда не отговори. Но спря неочаквано. Та стояха пред витрина, в които се извиваше изтощена девойка в норкова шуба, любувайки са на изящните си, умело лакирани гипсови пръсти. Небето над улицата беше зелено и на Вячек изведнъж се стори, че те са във водата, а Люда е русалка, тъжна и беззащитна.

– Зная – каза Люда. – Разбирам ви.

– Не, аз не за това – на Вячек много му се искаше Люда да го разбере правилно. – Аз говоря не въобще, а за едно особено чувство. Мама даже искаше да ме води на психиатър.

Люда повдигна вежди. Вячек се смути и неочаквано попита:

– Бихте ли искали такова палто?

– Не – каза Люда, все още гледайки Вячек в упор. В зениците ѝ се отразяваха искри – светлините на рекламните. Люда докосна ръката му и Вячек замря, боейки се да не изплаши пръстите ѝ.

– Ти знаеш – каза той много тихо, – с мене става така при емоционален поход. – Вячек с другата ръка свали очилата си и ги пхна в горния си джоб. Люда прибра ръката си.

– Защо си свалихте очилата? – попита тя.

– Очилата? А, да. – Очилата веднага се върнаха на мястото си. – Защо?

– Имахте такъв вид, като че ли искате да ме целунете.

– О, не, в никой случай! – побърза да отговори Вячек.

– Не съм го и помислила – строго каза Люда.

Той забрави нещо. Нещо се изгуби през тези минути. И не само у него, у Вячек, но и у Люда. Тя каза:

– Късно е вече. Време е да се прибираме в хотела. Връщаме ли се?

Вячек трябваше да кажа „не“, защото във въпроса нямаше увереност и желание за връщане. Но той послушно кимна с глава и те тръгнаха към хотела.

– А защо ми разказахте за психиатъра? – след пет минути изведнъж попита Люда. И Вячек, който мислеше, че Люда му се сърди за това, че едва не я целуна на улицата пред витрината, се зарадва на въпроса.

– Мама много иска да бъде солиден – каза той. – И когато тя научи, че мога да постъпвам така с вещите, се изплаши, че това е ненормално.

#### 4.

Тогава, преди две години, той взе последния си кандидатски изпит и времето

беше много хубаво. Дори такова съчетание понякога е достатъчно човек да бъде щастлив. Вячек се връщаше в къщи и разбираше, че е всесилен. „Сигурно бих могъл да летя“ – си каза той, завивайки в пресечката. И даже вдигна ръце, като че да опита, но ръцете му прорязаха въздуха и се върнаха на хълбоците. Не, да лети той не можеше. И тогава той видя кибритена кутийка, лежаща на тротоара на три крачки. Спря се, защото новата му сила беше по някакъв начин свързана с тази кутийка. Кутийката беше бяла с червен надпис „Гигант“. Трябва да се махне кутийката от тротоара, разбра Вячек, но да отиде до нея и се наведе беше твърдо просто. Тогава той заповяда на кутийката да се махне от пътя. Кутийката не искаше да се подчини. Наложил се да се напегне и дори да си свали очилата, които му пречеха да заповядва. Борбата с кутийката продължи две минути и минувачите с учудване поглеждаха високия прегърбен мъж, който стоеше на тротоара, вперил поглед в някаква точка отпред и извършващ неволни движения с тялото си. Кутийката беше готова вече да се подчини, но в този момент вървящото насреща момченце я подритна с крак и тя отлетя встрани. Вячек проследи с очи полета на кутийката и изведнъж усети, че, лишена от

опора, тя в сега е неговата власт – той я прехвана във въздуха с поглед и я застави да промени посоката на полета си и да се спусне в кошчето за боклук, стоящо до стената на къщата.

– Ето на – каза той на момченцето, но то не го чу.

– Мамо – каза той, като се прибра, – открих в себе си рядко свойство.

– Какво стана с изпита? – попита майката. – Вече два пъти звъних в Института, но в катедрата никой не се обажда. Учудващо лекомислено отношение към своите задължения.

– С изпита всичко е наред. А какво мислиш ти за управляването на предмети от разстояние?

Майката целуна Вячек по челото, за което даже не му се наложи да се навежда – те бяха с майката еднакви на ръст.

– Същността на твоята специалност – каза тя, тръгвайки към кухнята да стопли обяда, – икономиката, се заключава в умението да се управляват предметите от разстояние. Властта над производителните сили на обществото...

– Аз мога да премествам предмети с мисълта си – каза Вячек. – Искаш ли да ти покажа?

Все още не го напускаше вълнението от щастливото свойство, каращо сърцето му да се свива и изискващо незабавни действия.

– Ти се вълнуваш? – попита майката. – Разбира се, изхабил си много нервна енергия.

– На улицата видях кибритена кутийка – каза Вячек. – На три метра от мене. И аз измених посоката на нейния полет.

– Вячек! – каза майката. – Къде стои елениума?

– Мамо!

– Знаеш как ме безпокои психическото ти състояние. Именно психическите отклонения бяха първопричина за скъсването ми с баща ти.

Вячек въздъхна. При баща му, доколкото знаеше, с психиката всичко беше наред. Баща му имаше друго семейство, две деца, пращаше поздравии на Вячек за всеки празник и подаръци за рождения му ден. Щастливото състояние постепенно се изпаряваше. Майка му шумолеше с аптекката, търсейки елениума. Вячек се опита да повдигне кибритената кутийка, лежаща на печката, тя трепна, помръдна се, но не се повдигна.

– Телекинезата е отречена от науката – каза майката, разкъсвайки целофанената обвивка на лекарството. – Вземи една

таблетка, ще ти мине. В противен случай ще трябва да те заведе на психиатър.

## 5.

– А сега бихте ли могли да преместите нещо? – попита Люда. Бяха се върнали в хотела.

– Не знам – каза Вячек. – За това трябва да съм в специално настроение.

– И сега не сте?

– Бях, там, при магазина.

– И какво се случи?

– Не зная. Нещо се случи.

– Да – съгласи се Люда. – Нещо се случи.

Следващите дни все не успяваха да останат само двамата и трепетът в гърдите, сладко измъчващ Вячек при вида на Люда, не намираше изход. Преди заминаването английските колеги дадоха вечеря в чест на групата. Мария Петровна държа двадесетминутна благодарствена реч.

– Утре – каза Вячек, – ще бъдем в Москва.

– Да – каза Люда. – Радвам се, че се запознах с вас.

– Ще се видим ли в Москва? – попита Вячек.

– А защо? Това не е нужно на никого.

– Как така защо? – И Вячек не можа да измисли причина за среща.

Нощта в стаята, където живееха Завадовски и Вячек, премина тъжно. Вячек

седеше там съвсем сам, скривайки се от спътниците си, които отидоха да скитат в нощния град, и мислеше за това, че животът може да свърши и към тридесет и пет години. Неговата скоротечност, продължителност зависят от случайни причини, които се събират в общия модел на неуспехите.

## 6.

Сутринта Вячек и Завадовски едва не проспяха заминаването и трябваше да се приготвят много бързо. В главата и гърдите му имаше празнота, толкова обширна и кънтяща, че Вячек можеше да бъде напълнен със жито, като елеватор.

Цялата група вече чакаше в автобуса и дамите ги посрещнаха с упреци.

Мястото до Люда беше свободно, но Вячек не отиде там, а се настани до шофьора. Той се мъчеше да си спомни как беше на латински изразът: „Така преминава земната слава“, но не можа.

Усамотението на Вячек бе прекъснато в чакалнята, защото Люда дойде при него и каза:

– Съжалявам, че стана така. Извинете ме.

Люда едва достигаше до рамото му, гласът ѝ пресекна.

– Плаках през нощта – каза тя. – Въобще аз съм си ревла.

– Не знаех – каза Вячек тихо.

– Да ви дам служебния си телефон – каза тя. – Ако искате.

– Да, разбира се – каза Вячек. – Като извадя снимките, непременно ще ви се обадя.

Съобщи за излитането на самолета.

Те станаха заедно.

– Сега ми е по-добре – призна Люда, когато самолетът се движеше към стартовата писта.

– Ти не разбираш – каза Вячек. – Ти не разбираш, че сега за тебе аз мога да направя всичко.

Това чувства достигна чак да гърлото му. Вячек отметна глава назад, за да не се задави в него.

Властта на Вячек над предметите, над целия свят беше толкова голяма, че той би могъл с един удар да събори в Темза Уестминстърското абатство или да обърне течението на Нил. И като напук под ръка нямаше нито един предмет, с който би могло да се манипулира без страх някой да се обиди или засегне.

Самолетът замря, очаквайки сигнала за изпитана. Моторите ревяха приглушено, набирайки сила, за да забучат при излитането. Вячек си представи сребърното тяло на машината, завършващо с перката на стабилизатора. Той се хвана внимателно за

стабилизатора и, повдигайки самолета, го завъртя около оста му.

В салона някой ахна.

Люда погледна Вячек и видя, че на мекото му, месесто лице са се прорязали твърди скули и напрежението, овладяло Вячек, беше толкова голямо, че Люда я стегна сърцето.

– Вячек – прошепна тя, слагайки ръка на коляното му. – Вячек, не трябва. Аз ви вярвам.

Но Вячек все пак обърна самолета на триста и шестдесет градуса, постави го на място и чак след това отвори очи, усмихна се и покри с длан тънката ръка на Люда.

Задържаха излитането, докато изясняваха какво се е случило с машината. Люда даваше вид, че се сърди на Вячек, макар че я ласкаеше това, че заради нея се вършат такива безобразия.

– Само че във въздуха – умолявам, недейте – каза Люда.

– Във въздуха аз, напротив, няма да му позволя да падне – убедено каза Вячек. – С мене може да се лети даже без мотор. Ще издържа.

– Благодаря – прошепна Люда.

Докато летяха към Москва, Вячек наистина се държа прилично. Позволяваше си само малки лудории: когато стюардесата поднасяше лимонада, той накара чашката да

подхвъркне от подноса и да са спусне в ръката на Люда. За щастие стюардесата беше заета и не обърна внимание на това.

– Вячек – каза Люда. – Нали обещахте!

## 7.

Майката не посрещна Вячек на Шереметиево. Навярно седеше на конференцията и благородно страдаше, разкъсвайки се между любовта и дълга и поставяйки дълга малко над любовта. Никой не посрещна и Люда, и Вячек, благодарен на конференцията, я закара до къщи, продължавайки така минутите на мълчаливо щастие.

В къщи майката също я нямаше. Намери само бележка, в която се изброяваше какво да яде като първо, какво като второ и къде има компот. В бележката се изразяваше надежда, че полетът е преминал нормално и пътуването във Великобритания е дало на сина много и от познавателна гледна точка. Вячек се усмихна, четейки бележката: понякога майка му е трогателна. Той извади върху масата жълтата английска чанта – подарък за мама, единствената му покупка, и се отправи към кухнята да се занимае с обяда. И тогава се досети, че ако използва способностите си, може да революционизира скучния процес на приготвяне на храната.

Вячек довлече креслото от стаята в кухнята, постави го до вратата и са настани удобно в него. Жалко, че я няма Люда – тя би оценила това, което възнамеряваше да предприеме. Тя има чувство за хумор, което така на достига на майка му. Затова пък при нея има някои други качества в излишък.

Най-напред Вячек, се съсредоточи и, без да напуска креслото, накара вратата на хладилника да са отвори. Там, на втората лавица трябва да има тенджерата със супа. Да я поставим на печката. Не, най-напред ще запалим печката. Тази работа са оказа сложна и изискваща ловкост. Най-напред кибритените клечки веднага се изсипаха от отворената от разстояние кутии, Вячек не ги събра от пода, а избра една, най-красивата, и я накара да се драска двадесет пъти, докато не се запали. Това погълна толкова енергия, че Вячек се измори и за да възстанови силите си, извика в паметта си образа на Люда. Подкрепил се по такъв начин, Вячек запали друга клечка, но се оказа, че е забравил да завърти крана за газта. При следващия опит тай отначало отвори крана, но докато успее да запали клечката, кухнята така се напълни с газ, че вместо да постави супата на пачката, трябваше да отвори прозореца.

Газта гореше, хладилникът беше отворен, но от тази точка, от която Вячек ръководеше предметите, тенджерата не са виждаше. Той мислено накара всички предмети, стоящи на втората лавица на хладилника, бавно да се придвижват към вратата, но преди да се покажа бялата страна на тенджерата, на пода паднаха бурканче сметана, две краставици и, което беше най-обидно, отворена бутилка олио.

Като повдигна крак, за да не стъпи в сместа от сметана и олио, протекла като ручей към обувките му, Вячек постави супата на печката. Да, мама беше заръчала да подправи супата с фиде. Къде ли е фидето? Обикновено стои на горната етажерка над печката. Да отвори шкафчето не беше трудно. Ето го и белия пакет. Умело маневрирайки с пакета, Вячек го накара в полет бавно да се наклони и изсипе съдържанието си в тенджерата. За съжаление, чак след това той се досети, че е взел не фиде, а сол. Наложил се да върне солта на място, макар че през това време цялата печка около тенджерата беше покрита с бял скреж, о трошичките, попаднали в огъня, припламваха със сини искри. Като поразмисли малко дали си струва да подправя супата, след като е вече пресолена, Вячек все пак реши да доведе



работата до край, намери на етажерката пакета с фиде, но когато го сипваше в супата не улучи и фидето се изсипа предимно на пода.

Тази несполука никак не разстрои Вячек. Можеше да изпържи кюфтета. Той премести тенджерата със супата, за да освободи колелото на печката, тенджерата щеше да се прекатури, но с отчаяно усилие, Вячек задържа в нея остатъците от супата и я постави на мивката. Смесеният поток от олио, сметана, фиде, бульон вече протече под креслото и като дълъг език изпълзя в коридора.

Кой знае защо Вячек се развесели. С усилие на мисълта извади от хладилника и постави на пода чинийката с кюфтетата и започна да ги мята оттам в тигана. Не винаги успешно. Едно кюфте, например, се удари в стената и залепна за нея. Още две паднаха зад печката. Затова пък останалите три попаднаха където трябва и Вячек започна да търси в хладилника масло, за да не прегорят кюфтетата.

– Вячек – каза майката. Тя стоеше отзад вече пет минути, но в хазарта на играта Вячек не я забеляза. – Вячек, престани да местиш предметите!

– Мамо – зарадва се Вячек, – видя ли как го правя?

– За съжаление, да – каза майка му. Тя влезе в кухнята, като внимаваше да не стъпи в локвата и най-напред започна кой знае защо да изстъргва с нож залепналото на фаянсовата плочка кюфте. – Веднага прекрати това безобразие!

– Мамо, всичко това е дребна работа – каза Вячек. – Ще го почистим за пет минути. Сега вече няма да възразяваш, нали?

– Против какво?

– Против съществуването на телекинезата?

– Не, мили, ще възразявам – каза майката. – Между другото, много благодаря за чудесната чанта! Приятно ми е, че понякога си мислил и за мене.

– Защо понякога? – Вячек оттъри креслото от кухнята и взе парцала за пода.

– Впрочем – каза майката, – ти правиш грешка.

– За какво говориш, мамо?

– Аз вече позвъних на Мария Петровна...

– Ах, вече...

Кухнята представляваше тъжна гледка – плод на хлапашко хулиганство. Вячек отбеляза това с известно учудване, като че той самият нямаше отношение към това.

– У мене предизвиква отвращение този цинизъм, с който тази млада особа се е опитала да ти завърти главата.

– За бога, мамо, престани! А: вече не съм на десет години...

– Той не бил на десет години – повтори майката сурово и очерта кухнята с ръка. – Той не бил на десет години...

– Но нима не виждаш, че аз извърших всичко това от разстояние! Не мърдайки от мястото си?

– Всяко постижение на човешкия разум – каза майката, – има смисъл само в случай, че може да принесе полза на човечеството като цяло. Аз предполагам, че тя наистина е завъртяла твоята, за съжаление, нестабилна глава...

– Но ти нали видя?

– Надявам се, че ти никога повече няма да се занимаваш с това!

Вячек махна с ръка и излезе от кухнята. Той тъжно помисли за това, че всичките спорове с майка му завършват така, че той махва с ръка и излиза.

Като се върна в стаята, Вячек с неприязън погледна самоуверената чанта, разположила се на масата, заповяда ѝ да се махне от масата, но чантата, естествено, не се подчини. Вячек приклепна пред куфара, извади от него шепка касетки с фотолента. Нали обеща на Люда!

– Мамо! – викна той, – ще отида да занеса филмите да ги промият.

– Защо е това бързане?

– Заснех осем филма в Англия.

– Архитектурни забележителности?

– Там има всичко. И забележителности, и хора...

– Само това липсваше! В деня на пристигането ти от чужбина! Никъде няма да ходиш!

Майката винаги поощряваше увлечението на Вячек по фотографията. Но не и сега. Тя имаше всички основания да предполага, че в дадения момент Вячек го вълнуват не историческите паметници на Лондон, а физиономията на онази особа. А това следваше да се пресече.

– Аз тръгвам – каза Вячек. И веднага му се оправи настроението. В бунта най-трудното е началото.

Майката не отговори, мълчанието ѝ беше по-красноречиво от гневен монолог.

На стълбата една съседка срещна Вячек и вместо да поздрави, се притисна към стената. Вячек не я забеляза. Той се усмихваше странно. А пред него във въздуха, подобно на ято птички, плаваха осем касетки с фотолента.

## Необходимата вещ

### Научно-фантастичен разказ

Робърт Шекли

Ричард Грегър седеше до масата в офиса на „AAA, Служба за обеззаразяване на планетите“ и без ентузиазъм разглеждаше лежащия пред него списък с 2035 наименования, като се мъчеше да си припомни не е ли пропуснал нещо.

Антирадиационна смазка? Осветителни ракети? Пречиствател за водата? Не, списъкът включваше всичко необходимо. Грегър се прозина и погледна часовника си. Съдружникът му Арнълд вече трябваше да се върне. Беше отишъл да заръча тези 2035 неща и трябваше да проследи доставянето им до борда на космическия кораб. След няколко часа „AAA“ започваше поредната си задача.

Но всичко ли беше записал? Космическият кораб е като изгубен сред океана остров и ако на Денет-2 например се свърши фасулът, едва ли ще се намери там магазин, за да попълнят запасите. И спасителният кораб няма да долети на първия призив, за да замени изгорелия отражателен екран на основния двигател. Запасен екран трябва да

си носиш сам заедно с инструкцията и другите там работи за монтирането му.

След няколко минути се появи Арнълд. Грегър подозрително изглежда съдружника си. Обикновено сияещото му лице и леко пружиниращата походка означаваха неприятности за „AAA“.

– Всичко ли достави! – запита Грегър.

– Дори повече! – с гордост отвърна Арнълд.

– Трябва да стартираме...

– Разбира се, разбира се – прекъсна го Арнълд и седна върху края на масата. – Днес спестих значителна сума.

– О – въздъхна Грегър. – По какъв начин?

– Нали знаеш – важно обясни Арнълд – колко пари се пилеят за наличните съоръжения при една експедиция. Вземаме със себе си 2035 неща в случай, че биха ни потрябвали. А в кораба е тясно и огромна част от тях вероятно изобщо няма да ни потрябват.

– Освен в онзи случай – забеляза Грегър, – когато ще спасят живота ни.

– Взел съм предвид и това. Въобще разгледах проблема изцяло. Съвсем случайно ми попадна една вещ, която действително трябва да вземем със себе си. Единствената наистина необходима вещ. Да вървим на кораба, ще ти покажа всичко.

По пътя към космодрума Арнълд не произнесе и дума, само загадъчно се усмихваше. Корабът беше вече на стартовата площадка.

– Погледни! – възкликна Арнълд и отвори люка. – Мечтата на всички космически пътешественици.

Грегър видя голяма, необикновена на вид машина. Цялата ѝ повърхност бе изпълнена с клавиши, бутони, дискове, прибори, индикаторни лампички.

– Какво е това?

– Нима не е прелестна? – Арнълд любовно поглади предния панел. – Джо, Междузвездният Вехтошар случайно я откри при себе си. Купих я буквално без пари.

На Грегър всичко му стана ясно. Вече беше имал вземане-даване с Джо. Сбирщината, която продаваше, естествено работеше, но можеше да погоди най-неочаквани номера.

– Нито една стока от Джо няма да полети с мен в Космоса – отрязва той. – Надявам се,

че ще успеем да я продадем като старо желязо.

– Почакай – замоли го Арнълд. – Представи си следното: ние сме в гъбините на Космоса и изведнъж двигателят заяде. Проверката показва, че в топлинния кабел е изскочила дуралуминиевата гайка. А гайка не можем да намерим. Какво ще правим?

– Ще вземем нова гайка от тия 2035 неща, които мъкнем за тая именно цел – отвърна Грегър.

– Как не! Че в тоя списък няма дуралуминиеви гайки с диаметър четвърт дюйм! – победоносно възкликна Арнълд. – Аз проверих. Е, и тогава?

– Не знам. Може би ти ще ми кажеш?

Арнълд приближи до машината и натисна един бутон.

– Дуралуминиева гайка с диаметър четвърт дюйм – произнесе той високо и отчетливо.

Нещо забръмча в машината, индикаторните лампички замигаха. После предният панел се плъзна встрани и пред съдружниците се появи блестяща, току-що произведена гайка от дуралуминий.

– Ето какво ще сторим! – в гласа на Арнълд звучеше тържество.

– Само че... – Грегър несъмнено бе удивен. – Значи тя прави дуралуминиеви гайки. И какво още?

Арнълд отново натисна един бутон.

– Един фунт пресни скариди.

Този път върху панела се появиха пресни скариди.

– Да бях ги поръчал поне изчистени – въздъхна Арнълд и като натисна бутона, добави: – Графитен прът, дълъг четири фута, с диаметър два дюйма.

– Значи тя може всичко?

– Именно. Това е Конфигуратор. Изпробвай го сам.

Грегър натисна бутона и получи пинта чиста вода, ръчен часовник и бутилка кока-кола.

– Само че... – пак повтори той.

– Нима е по-добре да влачим със себе си 2035 неща? Далеч по-просто и логично е да получим необходимото в нужния момент.

– Не е лошо – съгласи се Грегър. – Но...

– Какво но?

Действително какво? Той не можеше да намери нито един довод против. Просто знаеше, че нито една от машините на Джо не работи така добре, както изглежда на пръв поглед.

След един час корабът напусна Земята. Той летеше към Денет-2, малка планета в

съзвездието Дева. Този горещ и плодороден свят имаше само един съществен недостатък: там практически непрекъснато валеше.

Предстоеше им не особено сложна работа. Достатъчно изчерпателно проверените методи за контролиране на климата, многократно изпитани на други планети, на които съществуват подобни трудности, им позволяваха да се надяват, че „ААА“ ще се справи с дъжда най-много за седмица и планетата ще стане годна за живот.

Полетът премина без произшествия и ето че на екрана се появи Денет. Арнълд включи автопилота и поведе кораба за кацане през плътния слой мъгла. Най-сетне се появиха върховете на планините, а после се приближи и плоската, без нито едно дърво сива равнина.

– Какъв странен цвят има тая почва – забеляза Грегър.

Арнълд кимна в знак на съгласие. Като пое управлението на кораба, той го поведе към малка равнинка и изключи двигателите.

– Интересно защо няма растителност? – учуди се Грегър.

След минута той получи отговор. Корабът пропадна през „равнината“ и пролетя, както

после разбраха, още десет фута. После шльопа на земята.

Такава плътна мъгла, която те приеха за твърда почва, можеше да се образува само на Денет. Като се убедиха, че са цели и невредими, те откачиха предпазните ремъци и започнаха да оглеждат кораба.

Свободното падане не му се бе отразило особено добре. Радиостанцията и автопилотът се бяха разлетели на всички страни, обшивката се бе смачкала. Но най-лошото бе, че пострада системата за управление на двигателите.

– Провървя ни – забеляза Арнълд.

– Да – съгласи се Грегър и се втренчи в обкръжаващата ги мъгла. – Следващия път при кацане ще използвам уредите.

– В известна степен дори се радвам на случилото се – продължи ентузиазирана Арнълд. – Сега ще видиш колко полезен е Конфигураторът.

Той състави списък на повредените детайли. После отиде до Конфигуратора, натисна бутона и каза:

– Анодна пластинка за ускорителя от пет квадратни дюйма, дебелина половин дюйм, сплав 342.

Машината мигновено изпълни заповедта.

– Трябват ни десет парчета – напомни Грегър.

– Знаем. Още една – каза Арнълд и пак натисна бутона.

Конфигураторът не реагира.

– Навярно трябва да дам пълна команда – Арнълд отново натисна бутона и повтори изцяло поръчката.

Конфигураторът бездействуваше.

– Странно – удиви се Арнълд. Опита още веднъж – безрезултатно. После дълбоко се замисли, натисна бутона и каза: – Пластмасова чашка!

Предният панел се отдръпна и откри яркосиня пластмасова чаша.

– Още една!

Машината остави заповедта без отговор. Тогава Арнълд поиска цветен тебешир. Получи го веднага.

– Още един тебешир!

Никаква реакция.

– Очевидно Конфигураторът може да изработва всичко, което поискаме. Но го прави само в един екземпляр – забеляза Арнълд.

– Много добре – измърмори Грегър. – Но на нас ни трябват още девет анодни пластинки. И четири еднакви елемента за системата за управление. Какво смяташ да правиш?

– Все ще измислим нещо.

– Надявам се – въздъхна Грегър.

Двамата седнаха и дълбоко се замислиха.

– Има само едно обяснение – възкликна Арнълд след няколко часа. – Принципът на удоволствие!

– А?! – Грегър стреснато подскочи. Той отдавна дремеше, приспан от равномерния ромон на дъжда, който трополеше по обшивката на кораба.

– Тая машина несъмнено притежава определено ниво на съзнание – продължи Арнълд. – Тя получава заповед, анализира я и изготвя поискания продукт, чиято характеристика е заложена в паметта ѝ.

– Но само в единствено число – прекъсна го Грегър.

– Но защо? Струва ми се, че сме се сблъскали със самоналожени ограничения, свързани със стремежа към наслаждение. Или възможно е към псевдонаслаждение.

– Нещо не те разбирам.

– Слушай. Създателите на Конфигуратора не са могли да преценят възможностите му. Оттук следва единственото обяснение: машина с такава сложност придобива псевдочовешки качества. Тя изпитва псевдочовешки удоволствия от създаването на нови вещи. Но всяка вещь бива нова само веднъж. А после Конфигураторът иска да създава нещо друго. Заветното желание на Конфигуратора е да създаде всичко

възможно. От негово гледище повторението в само губене на време.

– Никога не съм чувал подобна дивотия! – Грегър се прозина. – Да допуснем, че си прав. Но какво ще правим тогава?

– Не знам.

Него ден за обед Конфигураторът им приготви отличен бифтек, а за десерт съдружниците получиха ябълков сладкиш и швейцарско сирене. Настроението им значително се оправи.

– Заменители! – възкликна Грегър, докато дърпаше с наслада дима на хаванската пура, получена от машината. – Ето какво трябва да опитаме. Пластините могат да се изработят не само от сплав 342. На нас ни трябва да се доберем до Земята.

Само че да получат пластини от стомана или съдържащи нейни сплави, аналогични на 342, не им се удаде. От бронз ставаха, но с медта и оловото нищо не излезе. После последваха алуминий, кадмий, злато и сребро. Пластината от волфрам се оказа чудесна. Арнълд би дал мило и драго да разбере как я е изработила машината. Грегър се отказа от плутония, но се сети за свръхтвърдата керамика. Последната пластинка, която получиха, беше от цинк.

Приятелите славно се потрудиха и отбелязаха събитието с прекрасна вечеря.

На другия ден монтираха пластините на местата им. Сега двигателят по външен вид приличаше на покривка, съшита от разноцветни парчета.

– Не е толкова лошо – рече Арнълд.

– Да се надяваме, че ще издържи – въздъхна Грегър. – Хайде да се залавяме със системата за управление.

Не им достигнаха четири идентични елемента – сложни и точни конструкции от стъкло и метал. Тук заместители не бяха подходящи.

Първия елемент Конфигураторът направи без възражение. И толкова. Към обед съдружниците вече издъхваха.

– Имаш ли някаква идея? – запита Грегър.

– Да. Да прекъснем и да обядваме.

Поръчаха си салата от раци. Конфигураторът за миг забръмча, но предният панел не помръдна.

– Какво става? – запита Грегър.

– От това се боях – въздъхна Арнълд.

– Какво има? Досега не сме му поръчвали раци.

– Не, но вече получихме скариди. И едните, и другите имат хитинови обвивки. Страхувам се, че Конфигураторът е запознат с класификацията на видовете.

– Тогава ще трябва да отворим консерви.

– Да – тъжно се усмихна Арнълд, – ама аз, като купих Конфигуратора, реших, че не си струва да се тревожим за консерви... И изобщо...

– Няма ли консерви?

– Не.

Те поискаха съомга, пъстърва. Безрезултатно. Печено говеждо, овнешки бут, свинско филе – нищо!

– Май че вчерашният бифтек олицетворява всички бозайници – констатира Арнълд. – Интересно. Ако бихме могли да създадем нова теория на класовете...

– Умирам от глад – прекъсна го Грегър.

Той поиска печено пиле и веднага го получи.

– Браво! – възкликна Арнълд.

– По дяволите! Трябваше да поискам печен щраус!

След скромната вечеря, която се състоеше от остатъците от пилето, Арнълд отиде при Грегър.

– Може би ще стане – рече той.

– Ще стане какво?

– Принципът на удоволствие – Арнълд закрачи из каютата. – Машината притежава всички псевдочовешки качества. Тя определено е склонна към обучение. Мисля че ще можем да я научим да изпитва наслада от многократното възпроизвеждане



на един и същ предмет. В частност елемента от системата за управление.

– Струва си поне да опитаме – съгласи се Грегър.

Цялата нощ те говориха на Конфигуратора. Арнълд убедително нашепваше за прелестите на повторемостта. Грегър, важно разсъждаваше върху естетическите достойнства, присъщи на създаването на толкова сложно устройство, каквото са елементите от системата за управление, и то нееднократно, а многократно, абсолютно идентични.

Мигането на лампичките показваше, че Конфигураторът внимателно ги слуша. И най-сетне, когато проблясваха първите утринни лъчи. Арнълд натисна бутона и даде команда за изготвянето на елементите за системата за управление.

Машината се поколеба. В усиленото й бръмчене се усещаше обхваналата я неувереност. Внезапно панелът се плъзна встрани и се появи още един елемент.

– Победа! – закрещя Грегър и поиска още един елемент. В бръмченето се появиха басови нотки, но панелът не помръдна.

Грегър опита още веднъж, но панелът не мръдваше от мястото си. Сега намеренията

на Конфигуратора не будеха съмнения: никакви двойници.

– Какво го прихвана? – изръмжа Грегър.

– Всичко е ясно – тъжно обясни Арнълд. – Конфигураторът реши да опита какво е това повторение. И реши, че то ме му се нрави.

– Но това е нечовешко! – изпъшка Грегър.

– Напротив, съвсем човешко си е – печално го поправи Арнълд.

Дойде време за ядене и съдружниците трябваше да си блъскат главите, за да получат нещичко, което поне малко да напомня обед. Плодовете не предизвикваха затруднение, но не бяха особено питателни. Машината им даде късче хляб, но им отказа торта. Изяденото от тях преди това сирене изчерпа от листата за менюто всички млечни продукти. След дълго умуване най-сетне се сдобиха с парче китово месо.

След като се нахраниха, Грегър отново започна да убеждава Конфигуратора, описвайки му радостите на повторението. Ритмичното бръмчене и едва забележимото проблясване на лампичките сочеха, че Конфигураторът го слуша с половин ухо.

Във вътрешното помещение на кораба проникна плесен. Върху стоманената анодна пластинка се появи ръжда. Машината продължаваше да слуша дитирамбите за повторемостта, но изобщо не реагираше.

Наближи време за ядене. Приятелите получиха... жабешки бутчета, скакалци, печени в тесто (старинно азиатско ястие) и филе от игуани. Като погълнаха хладнокръвно жабите и скакалците, те осъзнаха, че от Конфигуратора по-нататък храна не бива да очакват.

От ужасната диета и от напрежението дългото лице на Грегър стана още по-костеливо. Арнълд откри в косите си плесен. А на планетата непрекъснато валеше. Космическият кораб бавно потъваше под собствената си тежест в меката почва.

И внезапно вдъхновение осени Грегър. Последен нищожен шанс, който не трябваше да пренебрегват. Той внимателно се приближи до Конфигуратора. Арнълд напрегнато го наблюдаваше. Очите му трескаво блестяха.

В първия момент нищо не се измени. Изведнъж Арнълд закрещя: „Отдръпни се, бързо се отдръпни!“

Машината затрептя, светлините замигаха, индикаторът засия със зловещо червено.

– Какво й заповяда да направи? – стреснато запита Арнълд.

– Себе си – кротко отвърна Грегър.

Конфигураторът подскочи и изпусна черен облак дим. Съдружниците се разкашляха и закриха лица с ръце. Когато димът се

разнесе, до покрития с олющена боя Конфигуратор стоеше неговият нов, блестящ двойник.

– Ура! – закрещя Арнълд и потупа Грегър по рамото. – Ти ни спаси!

Приятелят му сухо се усмихна.

– Не само това, аз спечелих и състояние за двама ни.

Доближи двойника и натисна бутона. И от черния облак дим излезе още един Конфигуратор.

След една седмица Арнълд и Грегър и трите Конфигуратора пристигнаха на космодрума, изпълнили изцяло задачата си на Денет. Първата работа на Арнълд бе да се отправи до Кенъл стрийт, а после и до центъра на Ню Йорк. След три часа се завърна на кораба.

– Всичко е наред – провикна се той. – Срегнах се с няколко бижутери. Бихме могли да им продадем примерно двадесет едри диаманта, за да не подбиваме цената. После предлагам да преминем на платина, а... Какво е станало?

– Нищо ли не забелязваш? – рязко попита Грегър.

– Какво е това? – Арнълд объркано огледа каютата, Грегър и Конфигураторите. Най-сетне забеляза, че сега вече не бяха три, както преди, а четири екземпляра.

– Заповядал си им да направят още един ли? Чудесно! – Одобри той. – А сега да пристъпим към диамантите.

– Нищо не си разбрал – поклати глава Грегър. – Погледни.

Той натисна бутона на най-близкия Конфигуратор и произнесе: „диаманти“.

Конфигураторът избълва облак дим и... поредния Конфигуратор!

– Проклетият принцип на удоволствие! – изкряска Грегър. – Повторение! Тая дяволска машина си е изгубила ума!